

پروژەى

زىياننامەى پيغەمبەرەران

اللهم جدد الإيمان في قلبي

٢٠٢٣ ز - ١٤٤٥ ك

چیرۆکی یه کهم دهرکهوتنی ئادهم

-سهلامی خوای گه وره ی لی بیټ- سه ره تا خوای
گه وره به فریشته کانی راگه یاند که وا ئادهم و
نه وه کانی له سه ر زه ویدا به دی ده هیئی و
به ده سه لات و به تواناش ئه بن؛ ههروه ها کۆشش
ئه کهن و له خیروبییری ناو زهوی ده رئه هیین و به
هه موو شوینیکی زه ویدا بلاو ده بنه وه. خوای
گه وره فریشته کانی بو خواپه رستی له پێش ئادهم
به دی هیئاوه و له گونا ه و تاوان و سه ریچی
پاراستوونی. ههروه ها به خشش و خۆشه ویستی
زۆری پی به خشیون، پشتیوانی و رینمونیشی بو
فه رمانبه ری کردنی خۆی کردوون. به لام له بهر
ئه وهی خوای گه وره ئادهم و نه وه کانی له هه له و
گونا هه نه پاراستووه، بۆیه فریشته کان ترسان
له وهی وهك چۆن خۆیان ئاسمانیان به خواپه رستی
و به زهیی و خاوینی ئاوادان کردۆته وه، نه وه کانی
ئادهم سه ریچی و که موکورتی بکهن و نه توانن
وهك فریشته کان سه رزهوی به خواپه رستی
ئاوه دان بکه نه وه.

فريشته كان وايان ئەزانی خوڤيان له نهوهی ئادهم
 باشتەرن، بۆیه له لای خواي گهوره پاكانه‌ی خوڤيان
 کرد و به خواي گهوره‌يان وت: چۆن كه‌سی تر
 دروست ئەكه‌ی له‌كاتي‌كدا ئيمه به‌دلسۆزيبه‌وه
 پاکی و بېگه‌ردیت بۆ دائه‌نيين و سوپاست ئەكه‌ين
 و ناوت به‌پيرۆز پائه‌گرين، كه‌چی ئەوانه‌ی سه‌ر
 زه‌وی به‌تاوانکردن سه‌رزه‌وی خراپ ئەكه‌ن و
 به‌هۆی سوود و قازانجی دنياوه جياوازی
 ئەكه‌ويته نيوانيان و ئەوكاته‌ش خوینی زۆر
 ده‌ريژن و گیانی پاك و بېتاوان ئەكوژن؟!
 پله‌وپايه‌ی ئادهم -سه‌لامی خواي گه‌وره‌ی لی بېت-
 خواي گه‌وره‌ش وه‌لامی فريشته‌كاني دايه‌وه‌و دل
 ئارامي كردنه‌وه‌و فريشته‌كاني تيگه‌يانده‌؛ كه‌ خواي
 گه‌وره‌ پريزيکی زۆری له نهوه‌ی ئادهم گرتووه‌ و
 به‌ده‌ستی خۆی ئادهمی دروست کردووه‌و له
 گیانی خۆی گیانی پيدا کردووه‌... راسته‌وخۆش
 خواي گه‌وره‌ ئادهمی فيری ناوه‌كان و زانيارييه
 پيوستيبه‌كان کردووه‌ به‌جوريك هه‌تا ئاماده‌يبان
 هه‌بێ له راستيبه‌كان و سوننه‌ته‌كاني خواي
 گه‌وره‌و له ياساكاني ناو گه‌ردوون تيگه‌ن، به‌مه‌ش
 ئەتوانن له‌سه‌ر زه‌وی ده‌سه‌لات په‌يدا بکه‌ن و زه‌وی
 نۆژه‌ن و ئاوه‌دان بکه‌نه‌وه

چیرۆکی دوو ه م ئیدریس علیه السلام

خودای گه وره ده فه رموی: **{وَإِسْمَاعِيلَ وَإِدْرِيسَ وَذَا الْكِفْلِ كُلٌّ مِّنَ الصَّابِرِينَ}** (٨٥). وَأَدْخَلْنَاهُمْ فِي رَحْمَتِنَا إِنَّهُمْ مِّنَ الصَّالِحِينَ **{٨٦}**. الأنبياء.

واته: یادی (اسماعیل و ادريس و ذوالکفل) یش بکه ره وه، هه ریه که له وان (له تاقیکردنه وهی جوړا و جوړه کاندا سه رکه و توو بوون) له خوگر و ئارامگران بوون. ئیمه هه موویانمان خسته ژیر سایه ی ره حمه ت و میهره بانی خو مانه وه، چونکه به راستی ئه وانه له چاک و پاکان.

هه روه ها خودای گه وره له سوره تی (مریم) دا ده فه رموی: **{وَادْكُزْ فِي الْكِتَابِ ادْرِيسَ إِنَّهُ كَانَ صَدِيقًا نَّبِيًّا}** (٥٦). وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا **{٥٧}**. مریم.

واته: هه روه ها له قورئاندا باسی ئیدریس بکه، چونکه ئه ویش پیغه مبه ربکی زور راستکار و راستگو بوو، بویه ربزی زورمان لیگرت و پایه دار و بهرز و بلندمان کرد له جیگه و ریگه ی تایبه تدا.

له (صه حیخی بوخاری) دا هاتووه: پیغه مبه ری مه زن () له شه وی (ئیسرا و میعراج) دا و له ئاسمانی چواره م چاوی که و تووه به ئیدریس و سه لامی لی کردووه: ((..فَاتِيْتُ عَلَى إِدْرِيسَ فَسَلَّمْتُ، فَقَالَ: مَرْحَبًا بِكَ مِنْ أَخٍ وَنَبِيٍّ)).

واته: هاتم بۆلای ئیدریس و سهلامم کرد ئه ویش
 وهلامی دایه وه گوئی به خیرییت ئه ی براو پیغه
 مبه رنه وه ی ئاده م له دوای ئاده م خوای گه وره
 نه وه ی ئاده می زۆر کرد و به ناوچه کاندایلاوه ی
 پی کردن و مال و دیهاتی زۆریان دروست کرد...
 زه وییان ده کیلا و کشتوکالیان ده کرد و له سه ری
 ده ژیان... خوای گه وره شیان ده په رست و
 هاو به شییان بو پهیدا نه ده کرد... نه وه ی ئاده م
 هه موو وهك یهك نه ته وه بوون... باوکیان ئاده م
 بوو... (الله) ش خوای گه وره یان بوو...
 به لام شه یتان چه ز ده کات تۆله ی خو ی له ئاده م و
 نه وه ی ئاده م بسه نی؛ چونکه کاتیك شه یتان
 کړنووشی بو ئاده م نه برد، خوای گه وره له
 به هه شت ده ری کرد؛ بۆیه شه یتان بانگه وازی بو
 بیباوه ری و گومپرایی ده ستپیکردو خه لکی له خوا
 په رستی دوور خسته وه، بو ئه وه ی ئه وانیش وهك
 خو ی بچه دۆزه خ و نه چنه به هه شته وه...
 ئاده میزاد یان فریشته
 خوای گه وره ویستی وابوو په یامبه ریك له
 ئاده میزاد بو نه وه ی ئاده م بنیری، قسه یان له گه لدا
 بکات و ئامۆزگاریان بکات،

چونكه خواى گه وره يه كه يه كه قسه له گه
 هه موو خه لك ناكات، له بهرئه وه خواى گه وره له
 ئاده ميزاد خوڤيان يه كيكي بو ناردن تا خه لكى
 بيناسن و له قسه كانى تيبگهن. - چونكه ئه گهر
 پيغه مبه ر فريشته بووايه خه لكى ده يان وت: ئيمه
 ناتوانين وهك ئه و بكه ين، ئه و فريشته يه و ئيمه
 ئاده ميزادين.. ئه خوڤين و ئه خوڤينه وه، مال و
 منالمان

هه يه، چوڤن خودا په رستى بكه ين؟
 به لام ئه گهر پيغه مبه ر ئاده ميزاد بى پييان ئه لى:
 خو منيش وهك ئيوه ده خوڤم و ده خوڤمه وه، مال و
 مناليشم هه يه، خواى گه وره ش ده په رستم، ئيتر
 ئيوه بوچى نايه رستن..؟ - ئه گهر پيغه مبه ر
 فريشته بووايه خه لكى ده يان وت: فريشته برسى
 و تينووى نابى، نه خوڤش ناكه وى و نامرى،
 گيروگرفتى ژيانى نيه و خواى گه وره له ياد
 ناكات، له بهرئه وه ئه توانى خوا په رستى بكات..!
 به لام ئيمه برسى و تينوومان ئه بى و نه خوڤش
 ئه كه وين و ئه مريڼ، گيروگرفتى ژيانمان هه يه و له
 خواى گه وره بيئاگا ده بين، ئيتر چوڤن ئه توانين
 خوا په رستى بكه ين و هه ميشه له يادمان نه چيټ؟

به لām ئە گەر پيڤه مبهەر ئاده ميزاد بى پييان ئەلى:
 خو منيش وهك ئيوه برسى و تينووم ئەبى،
 نه خوڤش ده كهوم و ئە شمرم، له ژيانيشدا
 گيرو گرافتم تووڤش ئەبى، خواى گه ورهش
 ئە په رستم و هه ميشه له ياديشمه و لى بى ئاگا
 نابم، ئيتىر ئيوه بوچى خواى گه وره نا په رستن؟
 ئيدريس پيڤه مبهرى خوايه له دواى ئادهم و (شيث)
 خواى گه وره پياويكى به ناوى ئيدريس هه لېژاردو
 كردى به يه كه م پيڤه مبهرو بو نه وهى ئادهمى نارد،
 تا واز له گومرايى بىنن و بو خوا په رستى
 راسته قينه بگه رينه وه... ئيدريس (سه لامى خواى
 گه ورهى لى بيت) پياويكى به ئارام و راستگوو
 زور به ريزى نه وهى ئادهم بوو، له بنه ماله يه كى
 ناودار بوو، (شيث) كه كورى ئادهمه باپيرى باپيرى
 ئيدريسش بووه و له دواى وه فاتى ئادهم كاروبارو
 رينو و ماييه كانى شه ريعه تى ئادهمى به ريوه
 بردووه، ئيدريس (سه لامى خواى گه ورهى لى بيت)
 له شارى بابل له دايك بووه و له وېش گه وره بووه،
 هه ر له منالېشه وه زانياريه كانى شه ريعه تى ئادهم
 و ئاموژگار ييه كانى (شيث) ي وه رگرتوووه و لىيان
 تيگه يشتوووه،

کاتیکیش گه وره بوو خوای گه وره به خششی
 پیغه مبه رایه تی پیداو ناردی بو سهر نه وهی ئاده م،
 تا واز له هاوهل بو خوا په یدا کردن بهینن و بو لای
 خوای گه وره بگه ریښه وه و له سهر شه ربغه تی ئاده م
 و پیاوچا کانی پیشینه خوا په رستی بکه ن... به لام
 که میك له نه وهی ئاده م گوپرایه لیان کرد،
 خراپه کارانیش ئاموژگاریه کانیان نه بیست و
 له سهر لاری خوایان به رده وام بوون... بو یه
 ئیدریس و باوه رداری هاوهلی ئه و شاره یان
 جیه پشست و به ره و میسر کوچیان کرد.
 بانگه وازی ئیدریس

شه یتان وازی له نه وهی ئاده م نه هیناو
 خراپه کارانیش به قسه یان کردو له سهر بیباوه ږی و
 هاوهل بو خوا په یدا کردن به رده وام بوون و وایان
 ئه زانی ئه وه ئایینی راسته و له باوو باپیرانیان ه وه
 بو یان ما وه ته وه... له بهر ته وه ئیدریس (سه لامی
 خوای گه وره ی لی بیت) سهر له نوی بانگه وازی
 نه وهی ئاده می بو ئایینی راستی خوای گه وره و
 په کتاپه رستی و خوا په رستی کرده وه، تا له دنیا دا
 به کرده وهی چاکه وه خوایان خه ریک بکه ن و له
 دواړو ژبشدا له سزای خودای گه وره رزگار یان
 بیت

چیرۆکی سییه م

چیرۆکی نوح ///

خودای گه وره له سورته تی (نوح) دا ده فه رموی:
{إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ أَنْ أَنْذِرْ قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ
أَنْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ} (١). قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ
مُّبِينٌ (٢). أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ وَأَطِيعُوا (٣).
يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُخَذِّكُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى إِنَّ
أَجَلَ اللَّهِ إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ} (٤).
واته: به راستی ئیمه نوح مان په وانه کرد بۆلای
قه ومه که ی، فه رمانمان پی کرد که قه ومه که ت
بیدار بکه ره وه پیش ئه وه ی سزایه کی به ئیش
یه خه یان پی بگریت. ئه ویش گو تی: ئه ی قه وم و
هۆز و گه لم من بیگومان بیدار که ره وه یه کی
ئاشکرام بۆتان. داواتان لی ده که م که: هه ر خودا
بپه رستن و له خه شم و قینی، خۆتان بپاریزن و
فه رمان به رداری منیش بن. ئه وکاته خودا
له گونا هه کانتان خۆش ده بی ت و ده تانه یلی ته وه
بۆکاتیکی دیاری کراو، بیگومان کاتی دیاری کراوی
خودا وه ختی ک پیش دی ت، به هیچ شیوه یه ک
دوانا که وی ت ئه گه ر بتان زانیایه.

خودای گه وره به په یامییکی ئیلاهی ی خوځیه وه
 (نوح) ی ره وانه کرد بو گه له که ی بو ئه وه ی بیداریان
 بکاته وه و بانگیان بکات بو په رستنی خودای
 گه وره و واز له بت په رستی بهینن. خودای گه وره
 له قورئانی پیرۆزدا ناوی ئه و پینج بتانه شی هینا وه
 که گه له که ی (نوح) ده یان په رست، ئه ویش له سهر
 زاری گه وره و پیا و ما قولانیا نه وه که ده یان گوت:
 {{وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا
 يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا}}. واته: گوئیان
 خه لکینه: نه که ن واز له خودا کانتان بهینن!! نه که ن
 واز له (وود و یه عوق و نه سر) بهینن.
 (نوح) ماوه یه کی زور له ناو گه له که ی ماوه ته وه
 و به رده وام بانگه وازی له گه ل کردوون و ئامۆژگاری
 کردوون و داوای لی کردوون که ده ست به رداری
 بت په رستن ببن و پروو له خودا بکه ن. له م باره یه وه
 خودای گه وره ماوه زه مه نی یه که ی دیاری کردووه
 و ده فه رموی:

{{وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ
 إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا فَأَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَهُمْ ظَالِمُونَ
 }}. {۱۴}. العنکبوت.

واته: بېگومان ئېمه (نوح) مان په وانه کرد بۆ لای
 قه ووم و هۆزه که ی، هه زار سال په نجا که م
 له ناویاندا مایه وه (نۆسه د و په نجا سال)،
 سه رته نجام لافاو و زریان هه موویانی پیچایه وه
 له کاتیکیدا ئه وان سته مکار بوون.

به لام قه وومه که ی (نوح) زۆر سه رسه خت و که لله
 ره ق و نه فام بوون، نه ک هه ر به دهم ئامۆژگاری
 یه که یه وه نه ده چوون، به لکو ئینکاری ئه وه یان
 ده کرد که ئه و پیغه مبه ر بیّت و نیرراوی خودای
 گه وره بیّت بۆلای ئه وان چونکه:

۱ - "له دید و بۆچوونی ئه و قه وومه ی (نوح)" نابیّت
 پیغه مبه ر مروّقیک بیّت وه ک ئه وان، به لکو ده بی
 مه لائیکه ت بیّت نه ک له ره گه زی به شهر بیّت.

۲ - ئه وانه ی که باوه پریان پی هینابوو و دوا ی
 که وتبوون له هه ژار و بیکه س و چه وساوان بوون،
 به رای ئه و قه وومه ئه وجۆره که سانه به بی تیفکرین
 دوا ی که وتوون. هه تا گه یشته راده ی ئه وه ی که
 به تۆمه تی درۆکردن (نوح) و باوه پرداران خه تابار
 بکه ن:

{{فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا تَرَاكَ إِلَّا بَشَرًا
 مِثْلَنَا وَمَا تَرَاكَ أَتَّبِعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَادُوا أَن يُبَادُوا
 الرَّأْيِ وَمَا نَرَى لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ بَلْ نَظُنُّكُمْ
 كَاذِبِينَ {٢٧}}. هود.

واتە: جا ئەو دەستە دەسەلاتدارەى كە بى باوەر
 بوون لەھۆزى نوح گوتيان: ئيمە تۆ تەنھا وەك
 يەككە لەخۆمان دەبين و نابين ئەوانەى
 شوينى تۆ كەوتوون جگە لەوانەى كەھەزار و
 داماوەكانمان و دووربين نين، ژيريان كەمە و
 سادەن. ھەر وەھا نابين ئيوە ھيچ شتىكى
 زياترتان بەسەر ئيمە وە ھەيت، بەلكو ئيمە وا
 گومان دەبەين ئيوە درۆزن.
 (نوح) بەھيچ شيوەيەك كۆلى نەدا لە ئامۆژگارى
 كردنى قەومەكەى بەلام بى سوود بوو، تەنھا
 كەسانىكى كەم پرواىان پى ھينا ئەوانەش ھەزار و
 چەوساوەكان بوون كە باسما لى كرد.
 لەقورئانى پيرۆزدا خوداى گەورە وینەى خۆ
 بەگەورە زانين و لووت بەرزى ئەو گەلە لەو
 بەتەنگە نەھاتنى (نوح) مان پيشان دەدات و
 روخسارى دزيوى گومرايشيان دەردەخات
 ھەر وەھا وینەى (نوح) يشمان وا پيشان دەدات كە
 پياويكى بەئارام و بەسۆزە و ھەول دەدات ئەو
 بۆچوونە ھەلەيە لە ميشكيان دەريينيت:

{{قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ
 {٦٠}. قَالَ يَا قَوْمِ لَيْسَ بِي ضَلَالَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِّنْ
 رَبِّ الْعَالَمِينَ {٦١}. أَتُلْغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي وَأَنْصَحُ لَكُمْ
 وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ {٦٢}. أَوْعَجِبْتُمْ أَن
 جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِّنْ رَبِّكُمْ عَلَى رَجُلٍ مِّنْكُمْ لِيُنذِرَكُمْ
 وَلِتَتَّقُوا وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ {٦٣}}. الأعراف
 واته: دهستهی دهسه لاتداری قه و مه که ی گوتیان:
 به راستی ئیمه تو له نیو گومراییه کی ناشکرادا
 ده بینین!! (نوح) گوتی: ئه ی قه و م و هوژم من هیچ
 گومراییه کم نی یه به لکو من پیغه مبه ریکم و
 له لایه ن په روه ردگاری جیهانیانه وه ره وانه کراوم،
 په یامه کانی په روه ردگارمتان پی راده گه یه نم، من
 دلسوزیتان له گه ل ده که م، ئه وه ی من ده یزانم
 ده ربارهی گه وره یی و بالادهستی خودا، ئیوه
 نایزانن. ئایا ئیوه سه رسام بوون له هاتنی به رنامه و
 یادخه ره وه یه ک له لایه ن په روه ردگار تانه وه، بو سه ر
 پیاویکی (راستگو) له خو تان؟ تاییدارتان بکاته وه و
 دینداری و خوداناسی بکه ن، بو ئه وه ی سه ر ئه نجام
 ره حمتان پی بکریت. ئیتر که دیتیان (نوح) واز
 ناهینیت له بانگه وازه که ی و داوایان لی
 ده کاتکه دوور که ونه وه له په رستنی ئه و بتانه و
 ئیمان به خودای گه وره به یینن، هه روه ها که دیتیان

شوینکه وتوانی ئەو لەهه ژارانن و بێ دەسه لاتانن
 و لەنیوان ئەمان و ئەوان چەندین جیاوازی دارایی
 و کۆمه لایه تی ههیه، بۆیه مه رجیکی گرانیان
 له سهر (نوح) دانا که (بۆ ئەوهی باوه ری پێ بهینن،
 ده بیته ئەو هه ژار و بێ دەسه لاتانه له خۆی
 دوور خاته وه و له دینه کهش ده ربان بکات). خودای
 گه وره له سوره تی (هود) دا ده فهرموئ:

{قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِن كُنْتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي
 وَآتَانِي رَحْمَةً مِّنْ عِنْدِهِ فَعُمِّيَتْ عَلَيْكُمْ أَنُلْزِمُكُمْوهَا
 وَأَنْتُمْ لَهَا كَارِهُونَ} (٢٨). وَيَا قَوْمِ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ
 مَالًا إِن أُجِرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الَّذِينَ آمَنُوا
 إِنَّهُمْ مَلَاقُو رَبِّهِمْ وَلَكِنِّي أَرَاكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ} (٢٩).
 وَيَا قَوْمِ مَن يَنْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِن طَرَدْتُهُمْ أَفَلَا
 تَذَكَّرُونَ} (٣٠). وَلَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا
 أَعْلَمُ الْغَيْبِ وَلَا أَقُولُ إِنِّي مَلَكٌ وَلَا أَقُولُ لِلَّذِينَ
 تَزِرُي أَغْيُنُكُمْ لَن يُؤْتِيَهُمُ اللَّهُ خَيْرًا اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا
 فِي أَنْفُسِهِمْ إِنِّي إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ} (٣١).

واته: نوح گوئی: ئەه خزمه کانم هه والم بده نی:
 ئەگەر من له سهر ریگه یه کی راست و دروستیم
 له لایه ن په روه ردگارمه وه و خیر و چاکه و به زه یی
 خۆی پێ به خشیم له لایه ن خۆیه وه، به لام ئەوه
 له ئیوه شاردرابیته وه، ئایا به زۆر پابه ندتان بکه ی ن
 پێ یه وه له کاتی که دا ئیوه هه زی لی ناکه ن و لی ی
 بیزارن؟

ئەى خزمەكانم (خۆ من) لەبرى ئەو بانگەواز و
 ئامۆژگارى يانەم داواى هېچ مال و خەرجىتان لى
 ناكەم، كرى و پاداشتم تەنھا لای خودايە، من
 ھەرگىز ئەوانەى پروايان ھېناوہ لەخوم دوور
 ناخەمەوہ و دەريان ناكەم، چونكە ئەوان بەدىدارى
 خوداى خۆيان دەگەن (لەپروژى دواييدا)
 وحيسابيان لای خودايە، بەلام بەراستى من ئيوە
 دەبينم ھۆزىكن خۆتان گيل و نەفام دەكەن
 (بەوہى بەكەم سەيرى ئيماندارانى دەورى من
 دەكەن لەبەر بى كەسى و ھەزاريان).
 ئەى خزمەكانم كى دەتوانيت يارمەتيم بدات
 بەرامبەر خوداى گەورە (لە سزاي خودا
 بمپاريزيت) ئەگەر ئەو ئيماندار و دوستانەى خودا
 دەربكەم و لەخۆميان دوور بخەمەوہ و ئايا
 بىرناكەنەوہ (كە شتى وانابيت و دروست نى يە
 بۆكەسيك خودا ناس بيت)؟. خۆ من پيتان ناليم
 گەنجينەكانى خودا لای منە، وناشليم غەيب و
 ناديارەكان دەزانم ھەروەھا ناليم من فرىشتەم،
 بەوانەش ناليم كەلەبەر چاوى ئيوە سووك و بى
 ريزن خودا هېچ خيريان بەسەردا ناپرژينيت، خودا
 خۆى ئاگادارە بەوہى لەدەروونى ئەواندا ھەيە،
 بېگومان من ئەو كاتە لەستەمكاران دەبم (ئەگەر
 ئەو ھەزارانە دەربكەم).

قسه کانی (نوح) کاریگه‌ری له سهر ده‌روونی
 قه‌ومه‌که‌ی نه‌بوو، به‌لکو به‌وپه‌ری سه‌رکیشی و
 به‌ربه‌ره‌کانی یه‌وه په‌دیان دایه‌وه. خودای گه‌وره
 ده‌فه‌رموی:

{قَالُوا يَا نُوحُ قَدْ جَادَلْتَنَا فَأَكْثَرْتَ جِدَالَنَا فَأْتِنَا بِمَا
 تَعِدُّنَا إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ} (۳۲). قَالَ إِنَّمَا يَأْتِيكُمْ
 بِهِ اللَّهُ إِن شَاءَ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ} (۳۳). وَلَا يَنْفَعُكُمْ
 نُصْحِي إِن أَرَدْتُ أَنْ أَنْصَحَ لَكُمْ إِن كَانَ اللَّهُ يُرِيدُ أَنْ
 يُغْوِيَكُمْ هُوَ رَبُّكُمْ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ} (۳۴). هود

واته: (خه‌لکه‌که) گوتیان: ئه‌ی نوح به‌پراستی زۆر
 له‌سهری چوویت و زیاد له‌پیویست به‌ربه‌ره‌کانی و
 شه‌ره‌قسه‌ت له‌گه‌لدا کردین، ده‌ی ئه‌و سزایه‌مان بو
 به‌ینه‌که‌هه‌ره‌شه‌ی پی ده‌که‌یت و هه‌میشه‌باسی
 ده‌که‌یت و ده‌مانترسینی پی، ئه‌گه‌ر تو

له‌پراستگۆیانیت. (نوح) له‌وه‌لامدا گوتی: ئه‌وه
 به‌ده‌ست خودایه، و به‌پراستی ته‌نها ئه‌و بو‌تان
 پیش ده‌هینی‌ت و ئیوه ناتوان (له‌سزای خودا)
 ده‌رباز بن. (وادیاره) ئامۆژگاری و دلسۆزیم بو‌تان
 سوودتان پی ناگه‌یه‌نی‌ت ئه‌گه‌رچی به‌وه‌یت
 به‌رده‌وامیشیم له‌سهر ئامۆژگاریتان، ئه‌گه‌ر خودا
 بیه‌ویت سه‌رگه‌ردانتان بکات، ئه‌و په‌روه‌ردگانتانه
 هه‌ر بۆلای ئه‌ویش ده‌گه‌رینه‌وه .

دوای سه‌دهه‌ها سال بانگه‌وان، (نوح) په‌نای برده لای
په‌روه‌ردگار وداوای لی کرت که فریای بکه‌ویت له
و ئه‌زیه‌ت و ئازارانه‌ی که ده‌یچیژی‌ت به‌ده‌ست
گه‌له‌که‌یه‌وه، خودای گه‌وره ده‌فه‌رموی:

{{قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا (٥). فَلَمْ
يَزِدْهُمْ دُعَائِي إِلَّا فِرَارًا (٦). وَإِنِّي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ
لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ وَاسْتَغْشَوْا
ثِيَابَهُمْ وَأَصْرُوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا (٧). ثُمَّ إِنِّي
دَعَوْتُهُمْ جِهَارًا (٨). ثُمَّ إِنِّي أَعْلَنْتُ لَهُمْ وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ
إِسْرَارًا (٩). فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا
(١٠). يُزِيلُ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مَّدْرَارًا (١١). وَيُمْدِدْكُمْ
بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَارًا
(١٢).}}. نوح

واته: ئه‌ی په‌روه‌ردگارم من به شه‌وو به‌رۆژ بانگی
قه‌وم و گه‌له‌که‌مم کرد بو (پروا هینان). وه‌تا بانگم
ده‌کردن ئه‌وان زۆرت‌ر دوور ده‌که‌وته‌وه

لیم. وه‌بی‌گومان من هه‌رکات بانگم ده‌کردن (بو
پروا هینان) تا لی‌یان خو‌ش بیت، ئه‌وان په‌نجه‌یان
ده‌خسته‌گو‌ی‌چکه‌یانه‌وه تا نه‌بیستن، وه‌ج‌له‌کانیان
ده‌دا به‌سه‌ر وچاویاندا تا نه‌مبین، زۆر گه‌رم بوون
له‌سه‌ر بی‌اره‌ری و سه‌رکی‌شیان ده‌کرد، چۆن
سه‌رکی‌شی یه‌ک، له‌پاشان به‌ئاشکرا بانگم کردن و
(تارم بو دان).

ئىنجا من بەروونی و بەبى پەردە ھەموو شتیکم
 بۆ باس کردن، ھەندى جاریش بەنھىنى قسم
 بۆدەکردن (بۆ تاکە تاکە و خیزانەکانیان).
 بەردەوام پیم دەگوتن داواى لیخۆشبوون
 لەپەرودەردگارتان بکەن چونکە بەراستى
 پەرودەردگارتان زۆر لیخۆشبوو. بارانتان بەلیزمە و
 خورەم بۆدەبارینیت. مال و سامان و ئەوەتان پى
 دەبەخشیت، وەباخ و باخاتى زۆرتان دەداتى،
 پرووبار و چەم و جۆگەتان بۆبەدى دینیت.
 لەپاشان (نوح) ھەولى ئەو دەدات بو سەرنچ
 راکیشانیان بەلای قودرەت و توانا و نىعمەتەکانى
 خودا بەلکو بەوەیان باوەر بینن، خودای گەورە
 دەفەرموى:

{مَالَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا} (١٣). وَقَدْ خَلَقَكُمْ
 أَطْوَارًا (١٤). أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ
 طِبَاقًا (١٥). وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسُ
 سِرَاجًا (١٦). وَاللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا (١٧). ثُمَّ
 يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا (١٨). وَاللَّهُ جَعَلَ
 لَكُمْ الْأَرْضَ بِسَاطًا (١٩). لِتَسْلُكُوا مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًا
 (٢٠). نوح.

واته: ئه وه چیتانه ئیوه قه دری خودا نازان،
 بۆرئیزی بۆ دانانین و لئی ناترسن. خو ئیوه پیشتەر
 نه بوون؛ ههر خودا خوئی به چهند قوئاغدا ئیوهی
 تیپه راند و دروستی کردن. ئایا سه رنجتان نه داوه
 چون خودا حه وت چینی ئاسمانی دروست
 کردووه؟ مانگی گیراوه له ناویاندا به پرووناک و
 رۆژیشی گیراوه به چرا. ههر خودا خوئی ئیوهی
 له خاکی زهوی به دیهیناوه و پیی گه یاندوون.
 پاشان ده تانمرینیت و ده تان باته وه ناوی،
 ههر کاتیش بیه ویت ده رتان ده هیئتته وه. ههر ئه و
 خودایه زهوی بۆراخستوون تا (به ئاره زووی
 خوئتان) هاتو چۆ بکه ن به ریگه کراوه کانیدا.
 دواي نۆسه د و په نچا سال له بانگه واز کردن و
 کۆششیکی زۆر له پیئاوی ریئمایي کردنی گه له که ی،
 کۆمه لئیکی که م نه بیئت هیچ که س به دهم
 بانگه وازه که یدا نه چوو، بگره به درۆشیان خسته وه
 و ته نانه ت وه سفی شیئتیشیان دایه پالی، هه تا
 گه یشته راده یه ک که ههره شه ی به ردباران کردن
 (ره جم) یان لی کرد:

{{قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَا نُوحُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمَرْجُومِينَ
 (۱۱۶). الشعراء}}

واته گوئیان: ئه ی (نوح) ئه گه ر کۆل نه ده یت و
 کۆتایی به م باسانه نه هیئت، به راستی له ره جم
 کراوان ده بیئت (به ردبارانت ده که یین).

بۆیه (نوح) په نای برده وه بهر خودای گه وره
 وسکالای له ده ست گه له که ی له لا کردن:
 {{قَالَ رَبِّ إِنَّ قَوْمِي كَذَّبُونِ (۱۱۷). فَافْتَحْ بَيْنِي
 وَبَيْنَهُمْ فَتْحًا وَنَجِّنِي وَمَنْ مَعِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ
 (۱۱۸)}}. الشعراء

واته: گوتی ئه ی په روه ردگار به راستی قه و مه که م
 پروایان پی نه کردم. که واته داواکارم سهرکه وتنم
 پی ببه خشیت به سهریاندا و دهروم لی بکه یته وه و
 خوّم و ئیماندارانی یا وه ربشم رزگار بکه یت.
 هه روه ها نزای تیاچوونی له گه له که ی کرد: {{وَقَالَ
 نُوحُ رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَيَّ الْأَرْضَ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا
 (۲۶). إِنَّكَ إِنْ تَذَرَهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا إِلَّا
 فَاجِرًا كَفَّارًا (۲۷)}}. نوح

واته: ئه ی په روه ردگار هیچ که سیّک له بی پروایان
 له سهر زه ویدا مه هیله و توویان بیره. چونکه
 به راستی تو ئه گهر وازیان لی بهینیت هه رچی
 بهنده کانی تو یه گومرای ده که ن و که سیشیان لی
 نابیت (له نه وه ی تازه) مه گهر خراپه کار و تاوانبار
 نه بیت.

ژیانی نوح به شی یه که م

دوای کۆچی دوایی باوکی مروّقایه تی (آدم)
سهلامی خوای له سهر بیټ، مندالو نهوه کانی
له سهر ریښازی باوکیان بهرده وام بوونو خواناسو
خوایه رست مانه وهو هاوبه شیان بو خوای گه وره
پریار نه ده داو، ههر له سهر هه مان پرؤگرامی
باوکیان بهرده وام بوون تا هه زاران سالاً دوای
کۆچی دوایی باوکیشیان.

ابن عباس ده لیت: ماوهی نیوان ئاده مو نوح
سهلامی خوایان له سهر بیټ ده سه ده بووه
هه ردووکیان له سهر شه ریه ته ریځای راستو
دروست بوون ... حاکم ریوایه تی کردوو له
(المستدرک) دا به ژماره (۳۶۱۳) و ده لیت: ئەم
فهرمووده یه سه حیه به درێژایی چه ندين سال،
به چاکه و چاکه کاری ده ژيانو له هه موو خه لک
باشتر خوایه رستیان ده کرد، مه ردوو میش ئەوانیان
زۆر خوڤ ده ویستو باشیان ده ناسینو پیځه و
مه کانه تیکی به رزیان هه بوو له ناو ده روونی
خه لکداو که ژماره ی ئەو که سه چاکو پا کانه پیځ
کهس بوون، به ناوه کانی (ود، سواع، ویغوث،
ویعوق، ونسر).

دوای ماوه یه ک هەر پینجیان کۆچی دواییان کردو،
خه لک به پەرۆشو نیگه ران بوون بۆ مائاوااییانو له
دونیا دەرچوونیانو به تیکراییی بۆیان ده گریانو
ماته مو خه مو په ژاره دایگرتن، بۆیه شهیتان ئه م
پەرۆشو حوزنه ی به هه ل زانی و وه سه وه سه و
دل ه راوکییی خسته

دلی کۆمه لیک هاوه ل و هاوړییانو تا له ئه نجامدا
بیریان له وه کرده وه بۆ پرکردنه وه ی ئه و بۆشاییه ی
له دلیاندا دروستبووه له شیوه ی ئه وان په یکه ریان
بۆ دروست بکه ن، بۆ ئه وه ی هه میشه له یادیانبنو
هه رگیز له بیریان نه چنه وه، شهیتان دهستی به کار
کردو و راسته خو شیوه ی په یکه رتاشینی فیڕی ئه م
خه لکه ده کرد بۆ ئه وه ی په یکه ر بۆ ئه و پیاو چاکانه
دروست بکه ن، پینج په یکه ریان له شیوه ی ئه و
پیاو چاکانه دا دروست کردو، دواتر شهیتان له
رێگه ی وه سه وه سه وه جارێکی تر هه ولیدا بۆ ئه وه ی
ئه م په یکه رانه له ناو شوینی په رستگاکیان دابنن،
بۆ ئه وه ی له کاتی عیاده تا به رگریان لی بکه ن، ئه م
کاره یان ئه نجامدا و هه ر له سه ریشی به رده وام
بوون تا هه موو ئه و که سانه مردن که ئه م
په یکه رانه یان دروست کردبوو، دوای ئه وانیش
کوره کانیان هاتنه پێشه وه و دواتر نه وه کانیان،

تا له ئەنجامدا ھۆکاری دروستکردنی ئەو
پەیکەرانیان لەبەر چووێوە کە لەلایەن بابو
باپیرانیانەو دروستکراوون، ئینجا شەیتان وەک
پیشەیی ھەمیشەیی خۆی، دەستی کردەو بە
دروستکردنی وەسوەسە.

کە ئەم پەیکەرانی لەلایەن بابو باپیرانیانەو
پەرستراوونو عیبادەتیان کردوون، وە ھۆکاری
سەرکەوتن و رزق و رۆزبان بوونە، ھەر بۆیە
خەڵکە کە دەستیان کردەو بە بت پەرستی، کە ئەم
بت پەرستی بە سەرەتای دەستپێکردنی بت
پەرستی دائەنرێت لەسەر زەویداو بوو بەسەرەتای
سەرھەڵدانی ھاوبەش برباردان (الشرك بالله) بۆ
خوای گەورە، جیل لەدوای جیل ئەم شیرکو بت
پەرستیە بلاو ئەبووێوە تا وای لێ ھات تەواوی
سەر زەوی گرتەو بەشیوەیەکی بەربلاو
تەشەنەیی دەکرد.

پاشان خوای گەورە ئیرادەی خێرو چاکەیی برباردا
بۆ دانێشتوانی سەر زەوی و ویستی لە کوفرو
گومرایی و سەرگەردانی رزگاریان بکات، لە رێگەی
ناردنی پیغەمبەر لە خۆیان بۆ بانگ کردنیان بۆ
خوایەریستی راستەقینە و یەکتاپەرستی،

خوای گه وره چه زره تی (نوح) ی ره وانه کردو کردی
 به پیغه مبه ر، نوح (علیه السلام) به سروشت
 پرواداریکی بهرز بوو، هه می شه باسی په یمانی
 خودای ده کرد بو چه زره تی ئاده مو کوپرو نه وه کانی،
 کاتیک خوای گه وره کردی به نوینه ری خوئی و
 په یامی ئاسمانی پیسپارد، رووی کرده گه له که ی و
 بانگی ده کردن بو خواپه رستی و دوور که وتنه وه له
 بت په رستی و نه فامی، خوای گه وره ده فهرموو آ
 [لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ
 مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمِ
 عَظِيمٍ] (الاعراف: ۵۹) واته: سویند به خوا به
 پیغه مبه ربه تی (نوح) مان نارد لای هۆزو
 نه ته وه که ی خوئی و گوتی ئه ی هۆزو نه ته وه و گه لی
 من به س (الله) بپه رستن، که جگه له و هیچ
 خوابه کی تر نییه شیاوی په رستن بیّت، واته: نابآ
 په پره وی له به رنامه ی هیچ که سیکی تر بکه ن،
 چونکه ئه گه ر ئیوه پروا نه هیئن، به راستی من له
 سزای ئه و رۆژه گه وره یه لیتان ده ترسم که دیته
 پی شه وه. ئینجا (نوح) سه لامی خوای له سه ر بیّت
 سه رنجی گه لو نه ته وه که ی خوئی راکیشا بو
 بیرکردنه وه له نازو نیعمه ته کانی خودای گه وره که
 به سه ریدا رشتوونو تا فکرین له چه ندین به لگه و
 نیشانه ی گرنگ له ناخو لاشه و ده روونی خوئیانو
 بوونه وه ر به گشتی.

ههروهك خودای گهوره لهسهر زمانی (نوح)
سهلامی خوای لهسهر بیټ، دهفهرمووی:

[مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا* وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا* أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا* وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسُ سِرَاجًا* وَاللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِّنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا* ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا* وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ بِسَاطًا* لِتَسْلُكُوا مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًا] (نوح: ۱۳-۲۰)

واته: نهوه چیتانه له گهورهی و شکۆمهندی خوا
ناترسن، خو بیگومان خوای گهوره ئیوهی به چهند
قوناغیک دروست کردووه له تنوکا ئاو، خوینپاره،
گۆشتپاره..هتد، وه ئایا نهتان بینیه چۆن خوا
حهوت ئاسمانی نهۆم لهسهر نهۆم دروست
کردووه و مانگی کردووه رووناکی تیایاندا، واته:
ئاسمانی یه که می پآ رووناک کردۆته وه، وه به
هه موو ئه ستیره کانیش چونکه ئه وانیش
هه ریه که یان مانگیکی خوئی هه یه و خۆریشی
کردووه به چرا و هه موو بوونه وهر سوودی لی
وه رده گرا، وه خوای تا کو ته نیایه ئیوهی له
توخمه کانی زهوی روواندونی به روواندن وهک
رووه کو گیا، پاشان دواي مردنتان ئه تان گیریتته وه

بۇ ناۋى و لەوآ بە فەرمانى خۆى ئەشاردريئەو، وە
 ئەتان ھيئيئەو ەدەرەو، لە زەوى بەدەرھيئان،
 واتە: زىندووتان ئەكاتەو ەبە دادگەرانەش
 پاداشتو تۆلەتان دەست ئەكەويئەو، وە
 ھەرخودايە زەوى بۇ ئيوە راخستوو ەبە
 راخستنيك لەسەرى قەرار بگرن، تا بە ئاسانى
 بەرپگا فراوانو دۆلەكانيدا پرۆن، دەسا بۇ وورد
 نابنەو ەبیر ناکەنەو.. تا ئيمان و باور بيئن
 پاشان (نوح) سەلامى خواى لەسەر بيئت، دەستى
 کرد بە قسەو گفتوگو لەگەل گەل و ھۆزى خۆى بە
 زمانىكى پاراوو رەوانبيژىو، بەشيئو ەبەكى جوانو
 پوخت گەورەيى ئيمان ھيئان بە خواى تاكو
 تەنھاي بۇ روون دەکردنەو ەو، سوودى تەو ەو
 پەشيمانىو گەرانەو ەبۇ لای خواى گەورە لەسەر
 تاوانى بتيپرستى بۇ رۆشن دەکردنەو ەو، داواى لى
 دەکردن كە پاشگەزبنەو ەو داواى بەخشين لە
 خواى مېھرەبان بکەن. بە گەلەكەى دەگووت:
 [فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا * يُرْسِلِ
 السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا * وَيُمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ
 وَيَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَارًا * مَا لَكُمْ لَا
 تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا] (نوح: ۱۰-۱۳).

واته: جا بهردهوام پیم گوتن: داوای لیخو شبوون
 له پەروەردگارتان بکەن، چونکە هەمیشە گوناح
 پۆشه، ئەگەر ئیوه پروا بێن بە فەرمانەکانی خوا،
 بارانتان پەیتا پەیتا بەلێزمە بۆ دەبارینیت، وە
 رزقو داراییو کۆری زۆرتان پێ دەبەخشیت، کە
 چەندین باخو بیستانتان دەداتن کە باشتەری
 هۆکارن بۆ رابواردنو خووشی گەلان، وە ئاوو
 رووباری زۆریشان بۆ بەدی دینیت کە لەژێر بنکی
 درەختەکانیەو، ئەو چۆمە ئاوە دی و دەروات.
 بەلام هۆزو نەتەووەکە ی ئەو پەيامەیان رەتکردەو
 پشیمان تی کردو بەدرۆو کوفریان لە قەلەمداو،
 ئامادە نەبوون گوێ بگرن و بەلکو لێی
 دوورکەوتنەو و سەرە پەنجەکانیان ئەخستە ناو
 گوێچکەیانەو و بۆ ئەو هی گوێ بیستی قسەکانی
 نەبن، وە دەمو چاویشیان دادەپۆشی بۆ ئەو هی
 نەیبینن، (نوح) سەلامی خوا ی لەسەر بیت،
 دەستی بە نزاو پارانەو کرد لە خوا ی گەورەو
 دەیگوت: [قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا *
 فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَائِي إِلَّا فِرَارًا * وَإِنِّي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ
 لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ وَاسْتَغْشَوْا
 ثِيَابَهُمْ وَأَصْرُوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا] (نوح: ۵-۷)

واته: ووتی: ئه‌ی په‌روه‌ردگارم .. به‌پراستی من به
 شه‌وو روژ بانگی گه‌له‌که‌مم ده‌کرد بۆ پرواهینانو
 یه‌کتاپه‌رستی، به‌لام تا ده‌هات زیاتر دوور
 ده‌که‌وتنه‌وه‌و هه‌لده‌هاتن، وه‌ به‌پراستی هه‌ر کاتیک
 بانگم ده‌کردن بۆ ئیمانۆ ته‌وحید تا تۆ لییان خوش
 بیت، په‌نجه‌یان ده‌خسته‌ گوینانه‌وه، وه‌ خو‌یان
 داده‌پۆشی به‌جلو به‌رگه‌کانیان، بۆ ئه‌وه‌ی ووته‌کانم
 نه‌بیستنه‌و نه‌مبینن، وه‌ سووربوون له‌سه‌ر بۆ
 پروایی و خو‌یان زۆر به‌گه‌وره‌ ده‌زانی و شوینم
 نه‌که‌وتن.

ژماره‌یه‌کی که‌م نه‌بۆ له‌ گه‌له‌که‌ی ئیمانیان نه‌هینا،
 که‌ ژماره‌یان هه‌شتا که‌س ده‌بوو، زۆربه‌یان له
 چینی هه‌ژارو که‌م ده‌رامه‌ت بوون، به‌لام خانه‌دانو
 ده‌سه‌لاتداره‌کانی نه‌ته‌وه‌که‌ی به‌ پیری بانگی
 راسته‌قینه‌یه‌وه‌ نه‌هاتنه‌و ره‌تیان ده‌کرد هه‌و بگره
 تۆمه‌تباریان ده‌کرد به‌وه‌ی شیت بووه‌و گالته‌یان
 به‌و که‌سانه‌ ده‌کرد که‌ ئیمانیان پێی ده‌هینا، چونکه
 فه‌قیرو هه‌ژار بوون، وه‌ داوایان له‌ (نوح) ده‌کرد له
 خو‌یان دوورخاته‌وه‌ تاوه‌کو لێی رازی بنو باوه‌ری
 پآ بێنن، ئه‌مه‌ش یاری و فیلیکی گلاو بوو له‌لایه‌ن
 بۆ پرواکانه‌وه‌ له‌ دژی په‌یامه‌که‌ی، هه‌ر بۆیه‌ (نوح)
 سه‌لامی خوای له‌سه‌ر بیت هه‌ر زوو له‌ پیلانه‌که‌
 تێگه‌یشتو پێی گوتن:

[وَيَا قَوْم لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مَالًا إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ
وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّهُمْ مُلْقَو رَبِّهِمْ وَلِكِنِّي
أَرَاكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ * وَيَا قَوْم مَنْ يَنْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ
إِنْ طَرَدْتُهُمْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ * وَلَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي
خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ إِنِّي مَلَكٌ وَلَا
أَقُولُ لِلَّذِينَ تَزْدِرِي أَعْيُنُكُمْ لَنْ يُؤْتِيَهُمُ اللَّهُ خَيْرًا اللَّهُ
أَعْلَمُ بِمَا فِي أَنْفُسِهِمْ إِنِّي إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ] (هود: ٢٩-٣١)

واته: ئه‌ی قه‌ومو هۆزی من: بزائن که من له
به‌رامبه‌ر گه‌یاندن ئه‌م په‌یامو به‌رنامه‌یه‌م، هه‌چ
پاداشتی‌کم له ئیوه‌ ناوی، هه‌تا به‌ لاتانه‌وه‌ قورس
بی‌تو بو‌تان نه‌دری‌ت، چونکه‌ پاداشتی من هه‌ر
له‌سه‌ر خوایه‌و هه‌ر له‌وم ده‌وی، هه‌رگیزیش
ئه‌وانه‌ی باوه‌ریان هه‌یناوه‌و شوینم که‌وتوون له‌به‌ر
قسه‌ی ئیوه‌ دووریان ناخه‌مه‌وه‌، (دیاره‌ ئه‌وان
داوایان کردبوو که: برواداره‌کان له‌ کو‌رو
دانیشه‌تته‌کاندا وه‌ده‌رنآ، ئه‌وسا دینه‌ لای هه‌روه‌ک
قوره‌یش هه‌مان داخوازیان له‌ پیغه‌مبه‌ر هه‌بوو)،
چونکه‌ بی‌گومان ئه‌وان له‌ روژی قیامه‌تا له‌گه‌ل
په‌روه‌ردگاری خو‌یان دیده‌نی ده‌که‌ن به‌ دیداری
شاد ده‌بنو شکایه‌تی من ده‌که‌ن له‌ لای ئه‌و، به‌لام
راسته‌که‌ی من ئیوه‌ به‌ هۆزو گه‌لیکی نه‌فامو
نه‌زان ده‌بینم، ئه‌گه‌نا چۆن داوای ده‌کردنی ئه‌و

ئيمانداره هه ژارانەتان دەکرد، و بە گێله پیاوو
 نەزانتان دەزانين، ئەي قەومو ھۆزی من، چ کەسآ
 دەتوانا يارمەتيم بداو لە سزای خوا رزگارم بکا
 ئەگەر ئەو پڕوادارانەم دوورخستەووە دەرم کردن،
 ئایا هیچ بیر ناکەنەووە کە چەندە تاوانە
 دەرکردنیان، من ھەر لەبەرئەوہی پيغەمبەرم نالییم
 گەنجینەو خەزینەي خوا لای منە، تا ئەوہی شوینم
 دەکەولئ دەولەمەندی بکەم، ناشلییم من ئاگام لە
 نادیارو شتی غەیبیہ، ناشلییم من فریشتەيەکم،
 نێردراوم بۆ لاتان تا بە درۆزنم بزائن، وە ناشلییم
 بەو ئیماندارانەي کە لەبەرچاوی سوکو بآ نرخن، کە
 خوا ھەرگیز خێرو چاکەیان لەگەل ناکاو لەسەر
 رێگەي راست نین وەک ئێوہ پیتان وایە، خوا
 خۆي چاک دەزانلئ چ لە دلأو دەرروونیان دایە، و
 پاداشو تۆلەشیان ھەر بەپی ی ئەوہی لەنیو دلیان
 دایە دەداتەوہ، ئەگەر من ئەوہ بکەم کە ئێوہ
 دەیلین، بێگومان دەچمە ریزی ستەمکارانەوہ.
 (نوح) سەلامی خواي لەسەر بیئت، بآ ئومید نەبوو
 لە ھۆزو نەتەوہکەي، ھەمیشە بانگی ئەکردن بۆ
 لای رێگەي خوا، بەیانوي ئیوارە بە ئاشکراو نہیني،
 لە مالەکانیانو لە شوینە گشتییەکان ھەر لەگەللیان
 خەریک بوو قەناعەت پی ھینانیانی ئەدا، تا رۆژو
 مانگو سال رویشتنو بگرە نۆسەدو پەنجا سال
 بانگەوازی ئەم پەيامە درێژەي کیشا، (نوح) بەبلی

ماندوو بوون بهرده وامه له سهر ریبازه که ی
 وبانگه شه ی خواپه رستی، که چی ته نها یه ک
 که سیشی دوا ی نه که وت، دهر که وت بو ی که
 سه رکه وتوو نابیت له گهل ئه م بی پروایانه دا، و
 خوا ی په روه ردگار بش له ریگه ی وه حیه وه ئه مه ی
 بو پشت راست ده کاته وه و ده فهرمووا: [وَأَوْحِي
 إِلَى نُوحٍ أَنَّهُ لَنْ يُؤْمِنَ مِنْ قَوْمِكَ إِلَّا مَنْ قَدْ آمَنَ فَلَا
 تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ] (هود: ۳۶).

واته: وه حی و سروش بو نوح هاته خواره وه و
 گووتی: ده بلی چاک بزانی ت که جگه له وانه ی
 له مه و بهر پروایان هیئا وه، ئیتر که سیکی دی له
 هۆزه که ت با وه ر ناهینلی، که و ابو و له و کارانه ی که
 ده یکه ن خه فه تبار مه به، چونکه دهره نجام تو رزگار
 ئه بی، و ئه وان تیا ده چن.

پاش ئه وه ی (نوح) سه لامی خوا ی له سهر بیت، به
 هه موو شیوه یه ک له گه لا گه له که یدا هه ولی داو بی
 هیوا و بلی ئومید بوو که پاشگه ز نابنه وه له کوفرو
 بلی با وه پری و هیچ چاکه و خیر، نه له خو یانو
 وه چه و نه سلیمان ره چاو ناکریت، بانگه وازی راگرت
 و پیی و ابو و ئه بی سزایه کی زور توند بدرین، بو
 ئه وه ی ده ست هه لگرن له زولمو سته مکاری و زه وی
 رزگاری بیت له شهرو ئاژا وه یان، ههر بو یه، ده ستی

نژای بهرزکردهوه بۆ لای خواو داوای سزادانو
 تۆلهی کرد بۆ بی باوهپرەکان ئەوانەى چەندین ساله
 به دەستیانهوه ئازار دهکێشی و وهلامی بانگهوازی
 خوایی نادهنهوه، بۆ ئەوهی ئەوانەش که باوهپریان
 هیناوهو شوینی کهوتوون پهشیمان نهبنهوه،
 دووعای کردوو فەرمووی: [وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْ
 عَلَيَّ الْأَرْضَ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا*إِنَّكَ إِن تَذَرَهُمْ
 يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا]
 (نوح: ۲۶-۲۷) دیاره نوح زۆر سزای دهروونی
 چهشتوووه بۆیه به توورەبییهکی زۆرهوه
 دهفەرمووی: ئەى پهروهردگارم: تەنها بی
 باوهپرێکیش لهسەر زهوی به زیندووی مههیلەوه
 (واتە: هەموویان لەناو بێت)، جا خوای گەرەش
 وهلامی دایهوهوه ههموو تیاچوون، تەنانەت
 کۆرهکهی خۆیشی، چونکه گۆی رایهلیو
 فەرمانبەرداری نهکردووو، لێی دوورکهوتهوه
 چونکه ئەگەر تۆ وازیان لی بێنیت هەرچی
 بهندهکانتن له رێ لا ئەدەنو گومرایان دهکەنو هیچ
 مندالیکیشیان نابێ، مهگەر بی پرواو خوانهناس،
 چونکه منالیک له ئایندهدا له کۆشی ئەوانەدا
 پهروهرده بیت، گومان نییه که ههروهک خۆیان
 دهردهچیت، چونکه کهسیک (۹۵۰) سال لهناو

گه له کهیدا بژی، له وردو درشتیان دهناسیتو
دهشزانیت چی له باره یاندا ههیه.

خوای گه وره وهلامی (نوح) ئه داته وه و نزاو
پارانه وه که ی قبولاً دهکات، و سروش ئه نی ریت
بوئی، که چاوه پروانه له مه ولا سزاو به لای گه وره
بویان دیت، دوا ی ئه وه ی نوح ئاگاداری کردنه وه که
سزای قورس به پڕیوهیه بویان، دهستیان کرد به
گالته جاری و گوتیان

[يَا نُوحُ قَدْ جَادَلْتَنَا فَأَكْثَرْتَ جِدَالَنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا
إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ] (هود: ۳۲).

واته: ئه ی نوح به پراستی شه ره قسه و ده مه قالیی
زۆرت له گهل کردینو زۆریش له سه ری رویشتی،
ده سا له گهل ئه وه شدا زۆر به چاکی بزانه که: ئیمه
هه رگیز دوا ی خو تو به رنامه که ت ناکه وین، ده سا
ئه گه ر تو ده توانی و له راستگو یانیت، ئه و
سزایه مان بو بهیننه، به لیئمان پی ده دهیت.
(نوح) له وه لامدا پی ی گو تن: [إِنَّمَا يَأْتِيكُمْ بِهِ اللَّهُ
إِنْ شَاءَ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ] (هود: ۳۳). واته: نوح
ووتی: به پراستی هیئانی ئه و سزایه هه ر به دهستی
خوایه و هه ر ئه ویش ده توانیت بهیئنی بو تان ئه گه ر
ویستی، که هیئایشی ئیتر ئیوه ناتوانن
به ره لهستی بکه نو دهسته وسان بوهستی. پاشان

خوای فەرمانی به (نوح) کرد سهلامی خوای لی
بیّت، که کهشتییه کی گه وره دروست بکات،
فهرمووی:

[وَاصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا وَلَا تُخَاطِبْنِي فِي
الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُّغْرَقُونَ] (هود: ۳۷).

واته: ده بی له ژیر چاودیږی خوځمانه وهو به پیی
سروشو فەرمانی خوځمان کهشتییه ک دروست
بکه یتو خه لکه موسلمانه که ی سوار بکه یت، و ئیتر
له مهر ئه وانه ی سته میان کردوو له یم مه پارپوه، بو
رزگار بوونو له ناو نه چوونیان، چونکه به راستی
بریار دراوه که ده بی ئه وانه نقوم بینو بخنکین،
واته: کار له کار تراز اووه و قسه ی پی ناوی.

چیرۆکی چوارەم

پێغه مبه ر هود

پاش ئه وهی منال ونه وهی چه زرته تی نوح علیه
السلام په رته یان کرد له سه ر روی زه وی ، گه لیکی
نوێ هاته ئاراوه ئه ویش گه لی (عاد) ئه م گه له له
باکوری دوورگه ی عه ره بی له لای بیرى ئیره م
نیشته جی بوون ئه م خاکه ی که ئه وان لیی ده ژبان
ناوی (الاحقاف) بوو خوا نیعمه تیکی زۆری له گه ل
ئه وان کردبوو له هیزو تواناو بالاده ستی و خویشی
و هیمنایی له وپه ری رابواردن و شادی ده ژبان
کانی وکانیاویان زۆر بوو شینایی وده غل ودانیان
ده کرد له گه ل ئه و نیعمه تانه ش هیزی له شیان پی
درابوو که زۆر به هیز بون به م ژبانه شوکر نه بوون
به لکو ده ستیان کرد به زولم وزۆرداری و ده ست
دریژکردنه سه ر مال و سامانی خه لک ، سه ره رای
ئه مانه ش اصلا سوپاسی خوایان هه رنه ده کرد
چونکه ئه م نیعمه تانه یان له خوا حیساب نه ده کرد
به لکو ئه وانیش په یکه ریکیان بو خویان دروست
کردبوو که ناوی (صمود) بوو وه په کیکی تریشیان
هه بوو به ناوی (الهتار) ده یان په رست بۆیه تاوه کو
پێنه وه سه ر راسته ریگای جاران وخواپه رستی
خوا پێغه مبه ریکی به ریزو نازداری نارد که ناوی

پیرۆزی (هود) بوو سهلامی خوای له سه ربی ئهو
 پیغه مبه ره خاوهن چه سه ب و ناودار بوو به
 زیره کی و ده ست یاکي و راست گوئی بانگیانی کرد
 بو خوا په رستی بو وازهینان له سته م کردن له
 خه لکی به لام وه کو ئه وانی تر که لله رهق بوون و
 وه لامیان به توندی داوه و گوتیان (من اشد منا
 قوه) پیمان بلی کی هه یه له ئیمه به هیزو توانا تر؟
 چه زره تی نوح سه رسام بوو ئه م وه لامه ی
 چاوه روان نه ده کرد له گه له که ی به لکو زوړیش
 به نه رمی وه لامیانی داوه وه کو پیغه مبه رانی تر که
 نه رم و نیانی سیفه تی ئه وانه، هه ستا به ئاموژگاری
 کردن و باشتترین رینمایی کردن به لام به داخه وه
 زیاتر به ره و عینادی و که لله رهقی چون هه تا وای
 لیها ت پییان گووت (سواء علینا او عظت ام لم تکن
 من الواعظین)) لای ئیمه یه کسانه واته
 ئاموژگاریمان بکه ی ونه که ی وه کو یه ک وایه ، هه ر
 به وه نده ش وازیان نه هینا به لکه پییان گووت تو
 که سیکی نه فامی و ناتیکه یشتی به لام چه زره تی
 هود زوړ به له سه ر خوئی وه لامی دایه وه و
 فه رمووی: ئه ی گه له که م من نه نه فام و نه
 ناتیکه یشتم به لکو من نلردراوم له لایه ن خوای
 په روه ردگار ه وه بو ئیوه نلردراوم ، ئه مجاره گوتیان

تۆ شىيتى و ھەر وازيان نەھيئا لە بت پەرستى
 لېرەو ھەزرەتى ھود زۆر بە دليكى پر لە ئيمانەو
 ھەرمووى من خوا دەكەم بەشاھيد و ئيوەش
 شاھيد بن من دوورم لەو رەفتارەى كە ئيوە
 ئەنجامى ئەدەن بەلام ئەوان ھەر بروايان نەھيئا
 چەند كەسانىكى كەم نەبى بروايان نەھيئا و ھەر
 زياتر تاوانيان ئەنجام دەداو رويان لە كوفر بوو
 نەوہك ئيمان .

پيغەمبەرى خوا (ھود) -۲-

پاش ئەوہى گەلى عاد زياتر دەستيان كرد بە مل
 ملانى و عىنادى زياتر و وەلامى پيغەمبەرى
 خوا(ھود) عليه السلام نەداوہ ولەگەل ئەوہشدا
 برواداران بروايان پتەوتر دەبوو زياتر ئاراميان
 گرت بەرامبەر ئەو ئيش و ئازارەى كە لەراست بى
 برواكان دەيان چيژت ئا لەو كاتى ھەزرەتى ھود
 سەلامى خواى لەسەر بى ئەوانى ئاگادار كەردەوہ
 و ترسانديانى لە عەزابى خوا بەھوى ئەو پشت تى
 كەردنەى و تاوان ئەنجام دانەى و
 ھەرموى ((لاتتولوا مجرمين)) بەلام بىرو ھوشيان
 ھەموى مۆر كرابوو لەسەر ستەم و زۆردارى
 وەلامى پيغەمبەرى خوايان داوہ بە توندترين

شیوه و گوئیان ((أجئتنا لنعبد الله وحده ونذر ما
 كان يعبد آباؤنا فأتينا بما تعدنا إن كنت من
 الصادقين)) ئایا تۆ که هاتووی به نیازی ئه وه که
 ئیمه تهنه یه که خوا بیه رستین وواز له
 خواجه کانمان بهینین که باب و باتپیرانمان دهیان
 په رست ؟ ده ئه گهر راسته با عه زابمان بۆ بیّت و
 ئه وهی که تۆ ده یلیت بایته دی ئه گهر راست
 ده کهیت ؟ به لی بهم قسه یه ی ئه وان کردیان
 هه موو ریگایه کیان له به رده می چه زرته ی هود
 داخست و هیچ چاره ی نه ما تهنه ی ئه وهنده که
 پییان رابگه ینی ئه وا خوۆتان توشی سزای خوا کرد
 له و کات و ساته دا باران نه ما و زهوی ووشک
 هه لگه را وشینای نه ما ئه وهی مهرو مالات بوو
 هه مووی مردن و له ناوچوون و توشی گرانی و
 هه ژاری هاتن له ژیان خۆشی و هیمنایه تی به ره و
 ژیان نه داری و ئازار و ئه زیهت که وتنه ری که ئه م
 سزایه ماوه ی (سی سالی) خایه ند هه تا نزیک بوو
 هه موویان توشی هه لاکهت بن هیشتا چه زرته ی
 هود داوای لی کردن که ته و به و ئیستغفار بکه ن و
 بروا بهینن و په یمانی پیاندا که بگه ری نه وه
 بارودۆخی جارن له خۆشی و هیمنی به لام گه لی
 عاد هه ر له سه ر عینادی خوۆیان به رده وام بوون

بهلکو زیاتر ئینجا لهو کاتدا پیغه مبهری خوا
 که زانی هیچ ریگه چاره نه ماوه بو هیدایه تیان
 فهرمووی ئهی گه له کهم ئیوه شاهید
 بن من بهریم له ئیوه لهو شیرکهی دهیکهن لیږه وه
 په یامی حه زره تی هود کو تایی پی دیت و لهو
 تهنگانه ی بی بارانی هه وریکی رهش دیت و گه لی
 عاد به دلیکی خوشه وه واده زانن ئهوا بارانیان بو
 هات به لام حه زره تی هود فهرمووی په له مه کهن
 ئه مه نه ک باران بهلکو عه زابی خوای له ژیره وه یه
 له ناکاو هه لی کرده ره شه بایه کی زورلا توند که
 هه رچی هه با رایده مالی به رهو ئاسمان به رزی
 ده کرده وه و به زه ویانی دائه دا وئهم ره شه بایه
 ئه وه ی هه یبوو لولی داو وی رانی کرد وئهم گه له
 بون به سه ربرده و که سیان نه ماو ته فرو
 تونا بوون بهم شیوه یه کو تایی هات به باسی ئهم
 گه له خوا بمان پاریزی له توره بونی خو ی ان شاء
 الله تعالی.

—•❀❀❀❀❀❀•—

کۆشکه‌کان و بته‌کانی گه‌لی عاد گه‌لی عاد به
 درووستکرنی کۆشکی به‌رز به‌ناوبانگ بوون...
 شانازییان به‌کردنه‌وه‌ی کۆشک و ته‌لاری زۆر
 به‌رزو جوان به‌سه‌ریه‌کدا ده‌کرد... قورئان
 ده‌فه‌رموی ئه‌و کۆشکه‌کانه‌ له‌ (ئه‌حقاف) بوون،
 میژوونوو سانی‌ش ده‌لێن ئه‌حقاف که‌وتۆته
 نیوان (یه‌مه‌ن) و (عوممان) وه‌... گه‌لی عاد زۆر
 ده‌وله‌مه‌ندانه‌ ژیانیا‌نیان به‌سه‌ر بردوو وه‌... خاکیکی
 سه‌وزو جوانیان هه‌بو وه‌... منالی زۆریان هه‌بو وه‌...
 ئه‌سپ و وش‌ترو مه‌رومالاتیان ده‌شت و ده‌ریان
 پرکردوو وه‌...
 به‌لام گه‌لی عاد خ‌وای په‌روه‌ردگاریان نه‌ده‌ناسی و
 سوپاسی خ‌وای گه‌وره‌یان له‌سه‌ر ئه‌و هه‌موو رزق
 و رۆزییه‌ نه‌ده‌کرد، خ‌ویان له‌ به‌رد ب‌تیان دروست
 ده‌کردو ده‌یانپه‌رست، سی ب‌تیان هه‌بوو
 به‌ناوی (صداء) و (صمود) و (ه‌باء) لێیان
 ده‌پارانه‌وه‌و دا‌وای رزق و رۆزییان لێده‌کردن.
 بانگه‌واز بو‌لای خ‌وای گه‌وره
 خ‌وای گه‌وره‌ له‌ نیو بنه‌ماله‌ نا‌وداره‌کانی ع‌اددا
 پیا‌ویکی به‌ناوی ه‌ود هه‌لب‌ژاردو کردی به
 پی‌غه‌مبه‌ر، خ‌وای گه‌وره‌ ویستی وابوو له‌ناو
 خ‌ویاندا پیا‌ویکی راستگ‌ۆو به‌ره‌وشت ب‌کاته‌ نێ‌رراو
 تا هه‌موویان بیناسن و لێی تی‌بگه‌ن و با‌وه‌ری
 پی‌بگه‌ن.

هود دەستى کرد بە بانگەوازو پىيى وتن: ئەي
گەلەكەم خوای گەورە بپەرستن لەو زیاتر
خوایەکی تەرتان نىيە.

هەر وەها وتى: خەلکىنە ئیوہ چۆن بەرد دەپەرستن
و ئەو کەسە ناپەرستن کە درووستى کردوون؟
گەلى عاد بە قسەکانى هود زۆر دلیان ناخۆش
دەبوو پىيان وت: ئیمە نازانىن تۆ چیت دەوی؟ تۆ
يان شىتی ئیمە لیو تیئاگەین..! يان گەوجیت و
درۆدەکەیت..!

بەلام هود بەو پەرى ئەدەبەوہ وتى: خەلکىنە من
شىت نیم، بەلکوو من پىغەمبەرى خوام بۆ ئیوہ،
من پەيامى خوای گەورەم بۆ ئیوہ هیئاوہ.
خەلکەکە نەيان دەزانى چى بلین، پىيان وت:
خواکەى ئیمە لە تۆ تورە بووہ، تۆى شىت کردووەو
میشکى تیکداوى و نەگبەتى رووى تیکردووی!
هود وتى: ئەم بتانەى ئیوہ کەلک و زیانیان بۆ
کەس نىيە، ئەم بتانە بەردن... نەئەبىستن... نە
قسەدەکەن... خۆشتان و بتەکانتان نە خیرتان
بەدەستەو نە شەر... من لە خواکانى ئیوہ ناترسم...
من دوورم لە ھاوہل بۆ خوا پەیداکردن... لە
ئىوہش ناترسم چیتان لە دەست دیت بیکەن... من
تەنھا پشت بە خوای گەورە دەبەستم... هەرچى لە

جیهاندا ههیه به دهست خوی کردگار... ته نانه ت
گه لایهك به بی ره زامه ندی ئه و له دار ناکه ویتته
خواره وه.

وه بیر هیئانه وهی نیعمه ته کانی خوی گه وره
هود هه می شه نازو نیعمه ته کانی خوی گه وره ی بیر
خه لکه که ده خسته وه، هود پیی وتن: ئه و خوايه
بپه رستن که رزق و سامانی زۆر کردوون و کۆشك
و ته لاری جوانی داونه تی... ئه و خوايه بپه رستن
که نه وه ی زۆر کردوون و خوشتانی به هیژ
درووست کردووه... ئه و خوايه بپه رستن که ئیوه ی
به میراتگری قهومی نوح کردووه.

هود وتی: ده بوو له یاداشتیی ئه م هه موو نازو
نیعمه ته دا ته نها خوی گه وره تان بپه رستایه.
به لام گه لی عاد به قسه ی هودیان نه کردو سوپاسی
خوی گه وره یان نه ده کرد بۆ ئه م رزق و رۆزییه ی
که خوا دابووی پییان.

گه لی عاد له بیریان چووبو وه که خوی گه وره
له سه ر بته رستی لافاوی به سه ر قهومی نوح دا
هیئاو هه موویانی له ناو برد؛ ته نها باوه رداران نه بی
خوی گه وره رزگاری کردن.

گوفتوگو له گه ل عاد
گه لی عاد ئامۆژگارییه کانی هودییان نه ئه بیست و
باوه ربیان نه ده هیئا، وتیان: ئه ی هود تۆ هیچ

بەلگەيەكت نىيەو بە قسەى تۆ واز لە خواکانى
خۆمان ناهيىن و باوەرت پيىناهيىن.
هەروەها وتيان: ئيمەش پروامان بە خواى تۆ
نىيەو لىي ناترسين، تۆ زۆر جار باسى سزاي
خواكەت دەكەى، ئەى كوانى ئەم سزايە كەى
دیت؟

هود وتى: خواى گەورە تورەيە لىتان و سزاتان بۆ
دەنپرى، بەلام كەى؟ ئەو خواى گەورە خۆى
دەزانى، من تەنها ئاگادارکردنى ئيوەم لەسەرە.
گەلى عاد وتيان: ئيمە چاوەروانى ئەو سزايە
دەكەين، پيمان خۆشە با ئەو سزايە بىت!
هود وتى: كەواتە چاوەروانى سزابن، منيش
لەگەلتانا چاوەرپى دەبم!

رزگاربوونى باوەرداران و تياچوونى كافران
خواى گەورە چەند سالىك بارانى لە گەلى عاد
گرتەووە بارانى بۆ نەباراندن، زۆر پيوستيان بە
باران بوو، هەموو رۆژىك سەيرى ئاسمانيان
دەکردو چاوەرپى باران بوون.

هود وتى: ئەى قەومەكەم بۆ لای خواى گەورە
بگەريئەووە داواى لىخۆشبوونى لىبكەن،
بەهيترتان دەكاو بارانتان بۆ دەباريئى، واز لە
تاوانبارى بهيئن و پشت لە خواى گەورە هەل
مەكەن.

بەلام گەلى عاد كەللە رەق بوون و ژيريان
بەكارنە دەھيئا... بەردەوام سەر كەشييان دەكردو
ستەميان لە بيهيز دەكرد... وەك درندە ھەژارو
لاوازەكانيان دەترساند... لە سزاي رۆژي قيامەت
نەدەترسان.

رۆژيكيان ھەوريك ھات و بەري ئاسماني گرت،
خەلكەكە لە خۆشيدا سەمايان دەكردو ھاواريان
دەكرد: ھەوري بارانە... باران دەباري... بەلام ھود
وتي: ئەو ھەوري باران و خۆشي نيبە، بەلكوو
ئەو ھەوري تۆفانەو سزايەكي سەختي پيوەيە.
ھەوريكي رەش بەري دنياي گرت و تاريكي بالي
بەسەر گەلى عاددا كيشا... تۆفان ھەلي كرد...
بەلام خەلكەكە ھەرگيز شتي وايان نەديبوو،
ترسيان لينيشتوو ھەموو رايان كرد خويان لە
كۆشكەكانياندا ئەشاردەو، بەلام تۆفانەكە ۷ شەوو
۸ رۆژي خاياند... كشتوكال و درەختەكاني لە بن
دەرھيئان... كۆشك و تەلاري ھەموو رووخاندن.
وشترو ئەسپ و مەرو مالاتياني ھەل ئەگرت و
دوور فرپي ئەدان... ھەموو خەلكەكەي كوشت و
لاشەي لەو ناویدا فرپدان...

بەلام خوي گەورە ھودو باوەرداراني پەناداو
پاراستني، لە رۆژيكدەكە پەنا تەنھا پەناي خوي
گەورەيە... گەلى عاديش بەھوي كافري و كەللە
رەقيبانەو ھەموويان تياچوون.

چیرۆکی یێنجهم پیغه مبه ر صالح

{{وَإِلَى ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا فَاسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تَوْبُوا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي قَرِيبٌ مُجِيبٌ}} [هود].

واته: بۆ هۆزی (ثمود) یش صالح ی برایانمان*
رهوانه کرد، گوتی: ئەو خزمه‌کانم گوێرایه‌لی
خودای گه‌وره بکه‌ن، جگه له‌و زاته هیچ
خودایه‌کی دیکه‌تان نیه، ئەو به‌ریای کردوون له
زه‌ویدا و داوای لێکردوون که ئاوه‌دانی بکه‌نه‌وه،
جا که‌وابوو داوای لێ خۆشبوونی لێ بکه‌ن پاشان
بگه‌رێنه‌وه بۆ لای و فه‌رمانه‌کانی به‌جی به‌ینن،
چونکه به‌راستی په‌روه‌ردگاری من زۆر نزیکه و نزا
وه‌رگره (له‌و که‌سانه‌ی لێی ده‌پارێنه‌وه و داوای لێ
خۆشبوونی لێ ده‌که‌ن).

خودای گه‌وره (صالح) ی نیرراو و پیغه‌مبه‌ری
خۆی بۆ لای گه‌لی (ثمود) نارد تا‌کو بانگیان بکات بۆ
په‌رستنی خودا و وازه‌ینان له (بت په‌رستی).
له قورئانی پیروژدا نشینگه‌کانی ئەم گه‌له دیاری
نه‌کراوه، به‌لکو هه‌ر ئەوه‌نده‌مان بۆ ده‌رده‌که‌ویت
که ئەم گه‌له له چه‌ند ناوچه‌یه‌کی شاخاویدا

نیشته جی بوون و خانووہ کانیاں لہ بہردی
 گہورہی ناو شاخہ کان دروست کردووہ و لہ
 دۆلہ کہ نیشته جی بوون. خودای گہورہ
 دہ فہرموی: {{وَتَمُودَ الَّذِينَ جَاءُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ
 {۹}.}}. (الفجر). واتہ: ئایا نہ تزانووہ قہومی ثمود
 یش خودا چی لیکردن، ئہوانہی لہ دۆل و
 شیوہ کانہوہ بہردیان دہ تاشی و دہیانگواستہوہ بۆ
 ناو قہدی چیاکان و لہوی خانوویان دروست
 دہ کرد؟ .

لہم ئایہ تہی سہرہوہ دا باسی (الواد) ہاتووہ، بہ
 مانای (دۆل) یا دۆلہ کہ، وادیارہ مہ بہست لہ و دۆلہ
 (وادی القرى) یہ کہ دہ کہویتہ بہینی (مہ دینہ) و
 (شام) کہ ئہ و گہ لہی لی نیشته جی بوون.
 ہہرووہا چیرۆک گیرہوہ کانیش باسی بیریک
 دہ کہن بہ ناوی (بیری "ثمود") ہہر لہ ناوچہ کہ دایہ.
 لہ صحیحی بخاری ہاتووہ: پیغہ مہری
 پیشہ و امان () ریی نہ داوہ بہ ہاوہ لانی (الصحابۃ)
 لہ ئاوی ئہ و بیرہ بخۆنہوہ کہ بہ لایدا رۆیشتوون
 لہ کاتی جہنگی (تبوک)، تہ نانہت رییگری ئہوہیشی
 لیکردون کہ لہ دہو رووبہری ناوچہ کہ دانیشن. [۱]
 گہلی (ثمود) دہستیان کرد بہ درۆ خستہوہی

پيغه مبهەر (صالح) وهك چۆن گهلانى پيشوويان
 بههه مان شيوه پيغه مبهرانى خودايان به درۆ
 ده خسته وه، به هيچ جورىك به دهم بانگه وازى خودا
 به يه كگرتن و له خودا ترسانه وه نه چوون، خوداى
 گه وره ده فهرموى:

{كَذَّبَتْ ثَمُودُ الْمُرْسَلِينَ (١٤١). إِذْ قَالَ لَهُمُ أَخُوهُمْ
 صَالِحٌ أَلَا تَتَّقُونَ (١٤٢). إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ (١٤٣).
 فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا (١٤٤). وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ
 أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ (١٤٥). أَتَتْرَكُونَ
 فِي مَا هَاهُنَا آمِنِينَ (١٤٦). فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ (١٤٧).
 وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ طَلْعُهَا هَضِيمٌ (١٤٨). وَتَنَحُّتُونَ مِنْ
 الْجِبَالِ بُيُوتًا فَارِهِينَ (١٤٩). فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا
 (١٥٠). وَلَا تُطِيعُوا أَمْرَ الْمُسْرِفِينَ (١٥١). الَّذِينَ
 يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ (١٥٢).}

[الشعراء].

واته: قه ومى (ثمود) يش پروايان به پيغه مبهران
 نه كرد، كاتيك (صالح) ي برايان پي گوتن: باشه
 نه وه ئيوه له خودا ناترسن، پاريزگار نابن؟ به پرستى
 دلنيابن كه من فرستاده يه كى نه مين و دلسوزم
 بو تان. كه وابوو له خودا بترسن و فه رمان به ردارى
 من بكهن. من داواى هيچ جوړه پاداشت يكتان لى
 ناكهم له سه رى، من ته نها پاداشتى خوّم له

پەرۋەردىگارى جىھانەكان دەخوۋازم. ئايا واگومان
 دەبەن ھەروا ئالپىرەدا بەخۇشى و ئاسوودەبىي
 دەھىلرېنەو ھەناو باخ و كانباۋى سازگاردا؟! لە
 ناو بېستان و دارخورمادا كەخورماي نەرم و ناسك
 و بەتام دەگرېت؟! . (ھەروەھا بۇتان دەلویت) مال
 و شويىنى خۇش لەچياكان دابتاشن و بەجوانى
 دروستى بكەن و بەخۇشى و بەبى باكى تپيدا
 بژين (پاشان سوپاسى خودا نەكەن لەسەريان و
 كړنووشى بەندايەتى بۇنەبەن لەسەر ئەو ھەموو
 نىعمەتە گەورانە)!!!! دە ئىدى لەخودا بترسن و
 فەرمانبەردارى من بكەن (لەو فەرمانانەدا كە
 رېنمايى ئېۋەي پى دەكەم). بە فەرمانى موسرېف
 و لەسنوور دەرچوۋەكان ھەلس و كەوت مەكەن.
 ئەوانەي كە تۆۋى فەساد و تاۋان لە زەويدا
 دەچېنن و ھەرگىز چاكسازى نازانن .
 پېغەمبەر (صالح) بەردەوام بوو لەئامۇژگارى
 كەرنى گەلەكەي و پىي دەگوتن: يادى ئەو كاتەش
 بكەنەو كە خودا ئېۋەي كەردە جېنشېن لەدۋاي
 قەۋمى عاد، ژيانى لەسەر زەويدا بۇ ئاسان كەرن،
 لە دەشتەكاندا كۆشك و تەلار دروست دەكەن، لە
 شاخ و كېۋەكانىشدا ژوور دادەتاشن، كەۋاتە يادى
 ناز و نىعمەتەكانى خودا بكەن و تۆۋى خراپە و

فه ساد و گونا ه سهر زه ویدا مه چینن. {{وَاذْكُرُوا
إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ عَادٍ وَبَوَّأَكُمْ فِي الْأَرْضِ
تَتَّخِذُونَ مِنْ سُهُولِهَا قُصُورًا وَتَنْحِتُونَ الْجِبَالَ بُيُوتًا
فَاذْكُرُوا آلاءَ اللَّهِ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ}}
الأعراف/٧٤.

له جیاتى ئه وهى به ده م بانگه وازه کهى (صالح) دا
پرۆن که ریگای راست و حه قى بو پروون
ده کردنه وه و داواى لى ده کردن که واز له بت
پهرستن بهینن و داواى لى بووردن له خودای
گه وره بکه ن هه تا خودای گه وره به ده نگیانه وه بیت
و جوابی دوعایان بداته وه و لییان بیوریت. به لام
ئه و گه له زۆر که لله ره ق بوون، خویمان که پرکرد و
چاویمان له راست حه ق کویر کرد و باوهریان پی
نه کرد و وه لامیان دایه وه و گوئیان: ئه ی صالح،
به راستی پیش ئه م باسانه ت تو له ناو ئیمه دا
شوینی هیوامان بوویت، ئایا به رگری ئه وه مان
لیده که بیت له پهرستنی ئه و خودایانه ی که باو و
بایرانمان شوینی که وتوون و پهرستوو یانن؟!
ئیمه له گوماندا یین له و بانگه وازه ی تو و به دبیین
لیی.

{{قَالُوا يَا صَالِحُ قَدْ كُنْتَ فِينَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هَذَا
أَتَنْهَانَا أَنْ نَعْبُدَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا وَإِنَّا لَفِي شَكٍّ مِمَّا
تَدْعُونَا إِلَيْهِ مُرِيبٍ}} الأعراف/٦٢.

"ثمود" داواي موعجيزه يه كه ده كه ن گه لي "ثمود"
 تۆمه تي ئه وه يان خسته پال "صالح" كه گوايه
 عه قلى تىك چووه و سىحرى لىكراوه و ئه و
 سىحره هه موو هوّش و هه ست و نه ستى داگير
 كردووه و واى لىكردووه تاخوى به پىغه مبه رىكى
 ره وانه كراوى خودا بزانيّت. وه بوّئه وهى
 بيسه لميّنيت كه به راستى پىغه مبه ره داويان لىكرد
 موعجيزه يه كيان بوّ به لگه له سهر پىغه مبه رىتى
 يه كه ي پيشان بدات :

{قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ} (١٥٣) - مَا أَنْتَ إِلَّا
 بَشَرٌ مِّثْلُنَا فَأْتِ بَآيَةٍ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِينَ} (١٥٤) -
 قَالَ هَذِهِ نَاقَةٌ لَهَا شِرْبٌ وَلَكُمْ شِرْبُ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ
 {١٥٥} - وَلَا تَمْسُوْهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ يَوْمٍ
 عَظِيمٍ {١٥٦} - الشعراء.

واته: خودانه ناسان گوتيان: وادياره توّ به راستى
 له وانه ي كه فيل و جادووت لىكراوه!! توّ جگه
 له وهى كه ههر به شه رىكى وه كو ئيمه، هيچى دى
 نيت، به لگه يه كمان نيشان بده ئه گهر له
 راستگو يانيت؟ (جا خودا به توانا حوشتريكى بوّ
 به ديهيّنان، تا ده مكوتيان بكات و بيانويان بپرّيت)،
 ئينجا - صالح - پىغه مبه ر پىي گوتن: ئه مه
 حوشتريكه موعجيزه يه كه ده بيت رۆژيک نۆره

ئاوى ئەو بىت و پوژىكىش بو ئيوه، دياربىكراو
 بىت. نه كه ن ده سترى بى بىكه نه سهر و ئازارى
 بدهن، به هوئى ئەو وه وه سزايه كى سه خت له پوژىكى
 سامنا كدا يه خه تان ده گرىت.

ههر له م باره يه وه خوداى پهروه ردىگار ده فهرموى:
 {كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِالنُّذُرِ (٢٣) فَقَالُوا أَبَشَرًا مِّمَّنَّا وَاحِدًا
 نَتَّبِعُهُ إِنَّا إِذَا لَفِيَ ضَلَالٍ وَسُعُرٍ (٢٤) أَوْلَقِيَ الذِّكْرُ
 عَلَيْهِ مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُوَ كَذَّابٌ أَشِرُّ (٢٥) سَيَعْلَمُونَ غَدًا
 مِّنَ الْكَذَّابِ الْأَشِرِّ (٢٦) إِنَّا مُرْسِلُو النَّاقَةِ فِتْنَةً لَّهُمْ
 فَارْتَقِبْهُمْ وَاصْطَبِرْ (٢٧) وَنَبِّئُهُمْ أَنَّ الْمَاءَ قِسْمَةٌ
 بَيْنَهُمْ كُلٌّ شَرْبٌ مِّخْتَصِرٌ (٢٨)}. القمر.

واته: "ثمود" يش هه موو بىدار كرده وه و
 داچله كاندىكيان به درو زانى و پروايان پى نه بوو.
 جا گوتيان باشه ره وايه: ئيمه شوينى تاكه كه سيك
 بكه وين له خو مان؟!، ئيمه نه گهر پروا به كه سيكى
 وا بكه ين، نه و كاته ئيمه به پراستى له گومپرايى و
 شيتى داين؟! ئايا پراسته له نيوان ئيمه دا وه حى و
 نيگا بو نه و ره وانه كرايىت، نه خير شتى وا نايىت،
 به لكو نه و ههر كابرايه كى زور درو زن و خو
 په رسته و چه ز به گه وره يى ده كات!! سبه ي ده زانن
 و بويان ده رده كه وىت كه كى درو زن و خو په رست
 و خو به گه وره زانه. بىگومان ئيمه حوشترى كمان

داناو و (ناردوو و) بۆ تاقىكردن و وەيان، تۆش ئەى -
 صالح - چاو و پروان و چاودىرى سەرەنجاميان بە،
 ئارامىش لە سەر ئازار و ئەشكەنجهيان بگرە و
 پەلە مەكە و ھەوالىشيان بدەرى: كە ئاو و كە
 بەشكراو و (رۆژىك بۆ ئەوان و مالاتەكەيان،
 رۆژىكىش بۆ حوشترەكەيە) و ھەر لايەنەش لە
 رۆژى سەرە (نۆبە) ى خۆيدا ئامادە بىت.
 تەقىنەو و دوزمنايەتى
 كافرەكان زۆر دەترسان لەنەمان و تىداچوونى
 مولك و دەسەلاتيان دواى ئەو و بۆيان ئاشكرا
 بوو كە زۆربەى خەلكى لەگەلەكەى (صالح) راستى
 پىغەمبەرىتى ئەويان بۆ دەرەكەوتبوو بە بۆنەى
 (موجىزەى پەيدا بوونى حوشترەكە). ھەر
 بۆيەش لەناخەو و ركىكى زۆريان لە حوشترەكە
 بوو و ھەلۆيىستى ركەبەرى و دوزمنايەتتيا
 بەرامبەر (صالح) و باو و پداران گرەبەر. (صالح)
 ھەستى بەو ھەلۆيىستە شەرخوازيانەى ئەوان كرد
 و پىي گوتن: ئەى قەوم و كەسم بۆچى ئىو
 پەلەى خراپەتەنە پىش چاكە و ھەز دەكەن بەلا و
 ناخۆشيتان بەسەربىت، ئەدى بۆچى داواى
 لىخۆشبوون لە خودا ناكەن بو ئەو و پەرەمەتەن پى
 بكات؟ خەلكەكە لە وەلامدا گوتيان: ئىمە تووشى

شووم و نه گبه تی بووین به هۆی تۆ و نه وانه ی
 له گهل تۆدان (واته ئیمانداره کان)، صالح گوته:
 نه خیر وانیه، نه گبه تی و شوومتان له لایه ن
 خوداوه بۆدیت (ئه گهر به رده وام بن له سه ر یاخی
 بوونتان)، به لکو ئیوه قه ومیکن که تاقی
 ده کرینه وه: ﴿قَالَ يَا قَوْمِ لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ بِالسَّيِّئَةِ
 قَبْلَ الْحَسَنَةِ لَوْلَا تَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ
 ٤٦﴾. قَالُوا اطَّيَّرْنَا بِكَ وَبِمَنْ مَعَكَ قَالَ طَائِرُكُمْ عِنْدَ
 اللَّهِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ ٤٧﴾. النمل.

سه ربړینی حوشره که

ده سته ی ده سه لاتداره لووت به رزه کان له قه ومه که
 سه رزه نشتی چه وسیئراوه کانیان ده کرد له وانه یان
 که باوه ربیان هیناوه: باشه ئیوه ده زانن که (صالح)
 له لایه ن په روه ردگار به وه ره وانه کراوه؟! له وه لامدا
 ئیمانداران گوته یان: به دلنیا ییه وه ئیمه باوه ردارین
 به و په یامه ی که به ودا ره وانه کراوه:

﴿قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لِلَّذِينَ
 اسْتُضِعُوا لِمَنْ آمَنَ مِنْهُمْ أَتَعْلَمُونَ أَنَّ صَالِحًا مُّرْسَلٌ
 مِنْ رَبِّهِ قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلَ بِهِ مُؤْمِنُونَ ٧٥﴾. قَالَ
 الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا بِالَّذِي آمَنْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ
 ٧٦﴾. الأعراف.

سه رانی ئه و گه له زۆر نا په حه ت بوون به وجودی
 حوشره که و له وه ش ده ترسان که ژماره ی

باوەرداران بە بۆنەى ئەو حوشتەرە زیاد بکات، بۆیە
 ئەو وای لیکردن هەولێ کوشتنی حوشتەرە کە
 بدەن سەرەپرای ئەو ئاگاداری یە و هۆشدارى یەى
 لە لایەن پێغەمبەرە کە یانەو ئەراستەیان کراوە
 دەربارەى سزادانیان و هەرەشە لێ کردنیشیان
 بە تیاچوون گەر بە خراپى توخنى حوشتەرە کە
 بکەون، کە چى ئەوان بێ باکانە حوشتەرە کە یان
 سەرپرى و لە فەرمانى پەروەردگاریان یاخى بوون
 و گوتیان: ئەى صَالِح، ئەگەر تۆ لە پێغەمبەرانی
 ئادەى ئەو هەرەشانەى کە لێمان دەکەیت بۆمان
 پێش بهێنە:

{فَعَقَرُوا النَّاقَةَ وَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ وَقَالُوا يَا صَالِحُ
 ائْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ
 {٧٧}. الأعراف.

دواى سەرپرىنى حوشتەرە کە خودای گەورە وادەى
 سزای بۆ دانان ئەویش بریتى بوو لە سى پوژ:
 {فَعَقَرُوهَا فَقَالَ تَمَتَّعُوا فِي دَارِكُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ ذَلِكَ
 وَعْدٌ غَيْرُ مَكْذُوبٍ {٦٥}. هود. [٢]

واتە: یەكسەر چوون سەریان پرى، جا (صالح) یش
 پى گوتن: رابوین لە مال و مەنزلی خۆتاندا بۆ
 ماوەى سى پوژ، (دواى ئەو ماوە دیارى کراوە تیدا
 دەچن) و ئەو هەش پەیمانیکە و هەرگیز بە درۆ
 ناخریتەو.

پیلان گیران بو کوشتنی (صالح) پیغه مبه ر
 {{وَكَانَ فِي الْمَدِينَةِ تِسْعَةُ رَهْطٍ يُفْسِدُونَ فِي
 الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ}} (٤٨). قَالُوا تَقَاسَمُوا بِاللَّهِ
 لَنُبَيِّتَنَّهُ وَأَهْلَهُ ثُمَّ لَنَقُولَنَّ لِوَلِيِّهِ مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ أَهْلِهِ
 وَإِنَّا لَصَادِقُونَ}} (٤٩). وَمَكْرُؤًا مَكَرًا وَمَكْرُؤًا مَكَرًا وَهُمْ
 لَا يَشْعُرُونَ}} (٥٠). النمل.

واته: له و شارهدا نو دهسته هه بوو كه گونا ه و
 تاوانيان ئه نجام دهدا و تووی خراپه یان له ولاتدا
 ده چاند و به لای چاکه و چاکه کاریدا نه ده چوون.
 هه موویان سویندیان به خودا بو یه کتر خوارد که
 له شه ودا بدهن به سهر (صالح) و مال و مندالیدا و
 له ناویان به رن، پاشان (ئه گهر گومانیان لی کردین)
 سویند ده خوین و به کهس و کاری ده لیین: ئیمه
 ئاگامان له تیدا چوونی ئه وان نیه و دلنیا بن ئیمه
 راستگوشین. (ئه و تاوانبارانه) پیلان و ته له یان
 گیرا (بو له ناوبردنی صالح و شوینکه وتووانی)
 ئیمه ش نه خشه یه کی دیکه مان کیشا (بو)
 رزگار کردنی ئیمانداران و له ناوبردنی خودا
 نه ناسان) ئه وان ئاگایان لی نه بوو، هه ستیان پی
 نه ده کرد.

چاره نووسی ره شی گه لی "ثمود"

خودای پهروهردگار دهفه رموی:

{فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا صَالِحًا وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ
بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَمِنْ خِزْيِ يَوْمِئِذٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْقَوِيُّ
الْعَزِيزُ} (٦٦) وَأَخَذَ الَّذِينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةَ فَأَصْبَحُوا
فِي دِيَارِهِمْ جَاثِمِينَ} (٦٧) كَانَ لَمْ يَغْنَوْا فِيهَا أَلَا إِنَّ
ثَمُودَ كَفَرُوا رَبَّهُمْ أَلَا بُعْدًا لِّثَمُودَ} (٦٨) . هود.
واته: جا کاتیک فه رمانی ئیمه هات و پریاردرا
له کاتی دیاری کراودا، ئیمه (صالح) و ئهوانه ی
پروایان هی نابوو له گه لیدا پرزگارمان کردن به
میهره بانی و به زهیی خوومان، له سه رشوری ئه و
رۆژهش په ناماندان، به راستی پهروهردگارت ههر
خوی خاوهنی هیز و بالادهسته. جا ئه و دهنگه
سامناکهی - که بووه هوئی تییداچوونیان - هه موو
ئهوانه ی گرته وه که تاوان و سته میان کرد و
فه رمانبهرداری پهروهردگاریان نه بوون، سه ره نجام
هه موویان له شوینه کانی خوئیاندا که وتن به پرووی
زه ویدا و تییداچوون له به ره به یاندا. وهك ئه وهی له و
شوینه دا نه بووبن و تییدا نه ژیا بن، به راستی هوژی
ثَمُودَ بئ پروا بوون به پهروهردگاریان، ئاگادار بن
پریاری دووری له به زهیی خودا درا بو هوژی
ثَمُودیش.

ئه وه یه ئه نجامی لووت به رزی و له خو بایی بوون
و بئ باوه پری، به راستی ئه م سزایه ی که گه لی

(ثمود) ی گرته وه و هه ر وه ها گه لانی پيشووتریش
 به هوی پشت کردنه خودای پهروهردگار و بی
 باوه‌رییان، بیگومان گه لانی دیکه‌ش ده‌گریته وه که
 له‌ریی حه‌ق لاده‌دهن و بی ویزدانن. ئه‌مه‌ش
 بیگومان په‌ندیکی کاریگه‌ره که قورئانی پیروژ
 ده‌یخاته بهر چاوانمان تاکو به‌تینترین وانهی لی
 وه‌ربگرین.

له‌ناوچوونی گه‌لی "ثمود"

له‌ناوبردنی گه‌لی "ثمود" به‌هه‌وره‌ت‌ریشه
 (الصاعقة) بووه، هه‌وره‌ک خودای گه‌وره
 له‌قورئانی پیروژدا ده‌فه‌رموی:

{وَفِي ثَمُودَ إِذْ قِيلَ لَهُمْ تَمَتَّعُوا حَتَّىٰ حِينٍ {٤٣}.
 فَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ وَهُمْ
 يَنْظُرُونَ {٤٤}. فَمَا اسْتَطَاعُوا مِنْ قِيَامٍ وَمَا كَانُوا
 مُنتَصِرِينَ {٤٥}.} الذاریات.

واته: هه‌روه‌ها له‌به‌سه‌ره‌اتی ثمودیشدا په‌ند و
 ئامۆژگاری هه‌یه، کاتیکی پشیمان گوترا: تا ماوه‌یه‌ک
 رابوین!! ئه‌وانیش له‌فه‌رمانی په‌روه‌ردگاریان
 یاخی بوون، کتوپر بروسکه‌یه‌ک پشچانیه‌وه و
 به‌چاوی ئه‌بله‌قه‌وه ده‌یان‌روانی. ئیدی نه‌یان‌توانی
 هه‌ستنه‌سه‌ر پی و سه‌رکه‌وتووش نه‌بوون. وشه‌ی
 "صاعقة" به‌و بروسکه‌گه‌وره‌یه (که ئاگریکی

ئاسمان) ە دەگوترېت كە پېك دېت لە شۆرتېكى
 كارەبايى نېوان دوو بارگەي جياوازي كارەبايى
 سارد و گەرم (موجب و سالب) كە لە ھەوردا
 پروودەدا و ئەو كاتەي دەگاتە سەر زەوى، جگە
 لەوہى كە دەنگيكي بەھيىزى ھەيە ئەوا مەترسى
 سووتانى ئەو شوينەي ھەيە كە بەرى دەكەوي،
 ھەروەھا كە بەردى گەورەشى لى بېت وردى
 دەكات و گەر خانو و بيناشى لى بېت دەرووخيت.
 ھەروەھا قورئان لەھەندېك شويندا وشەي (رجفە
 - واتە زەمین لەرزەي توند) و وشەي (طاغية- واتە
 دەنگى زۆر بەھيىز) ي بەكارھيىناوہ:

{{فَأَخَذْتَهُمُ الرِّجْفَةَ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ
 (٧٨-)). الأعراف. {{كَذَّبَتْ ثَمُودُ وَعَادٌ بِالْقَارِعَةِ
 (٤-). فَأَمَّا ثَمُودُ فَأَهْلِكُوا بِالطَّاغِيَةِ (٥-)). الحاقة.
 چا لەبەر ئەوہى ھەورە تریشقە (صاعقة) دەنگيكي
 گەورە دروست دەكات بە وشەي (صيحة) ش
 ناوبراوہ واتە: دەنگ و ھاواری زۆر گەورە:
 {{وَأَخَذَ الَّذِينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةَ فَأَصْبَحُوا فِي دِيَارِهِمْ
 جَاثِمِينَ (٦٧-)). هود.

لەوانەشە ئەو ھەورە تریشقەيە (صاعقة)
 لەرزەيەکی وای لەگەڵ دابیت كە لە بوومەلەرزە
 بچیت و ھەموو دلیك بەروودانی لەرزینەكەي
 بلەرزینیت و ڕابچلەكینیت. لەوانەشە لەجی ی

خۆيەو ۋە پەل بەھايىت و زىيادەپرۆيى بىكات (يىطغى)
 تاكو جى يەكى دىكەش بىگرىتەو ۋە بەمەش
 ناوبىرىت بە (طاغىة). جا ئەو ۋەسفانەى دى كە
 قورئان بەچەند گوزارشىتىكى دى بۆ (صاعقة) ى
 داناو ۋە دەرپرېنىكى دروست و تەواو ۋە كە ۋەسفى
 شوپنەوار و ھۆكارى و دىياردەكانى دەكات.

چەند پەند و وانەيەك

لەرىنمايىە جوان و بەھادارەكانى قورئان ئەو ۋەيە:
 ۱- پاراستنى ئەو نىعمەتە جوان و بەنرخانەى كە
 خوداى گەورە بۆ بەندەكانى تەرخان كىردو ۋە. ۲ -
 داواى پىكى و ميانپەرەوى لە بژيويىدا لىكردوون
 وپىگەى دەست بىلاوى و پەرش و بەفېرۆدانى ئەو
 نىعمەتانەى لىگرتوون, ھەرۋەك لە ئايەتتىكى
 قورئاندا لەسەر زارى ھود (عليه السلام) ھاتبوو
 دەلىت: (بۆچى ئەو ھەموو كۆشك و تەلارە
 گەورانە لە شوپنە بىلندەكاندا دروست دەكەن؟ ئايا
 بۆ ئەو ۋەيە تاكو رادەى دەولەمەندى و دەست
 رۆيشتووويتان بزانرىت و بەئومىدى ئەو ھەن
 ھەمىشە بژىن و نەمرن؟

{{أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ آيَةً تَعْبَثُونَ (۱۲۸)} وَتَتَّخِذُونَ
 مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلَدُونَ (۱۲۹)} . الشعراء.

(هود) ی پیځه مېر له کاري پينا و خانووی گه وره دا
 سه رزه نشتی گه له که ی ده کات، چونکه نه وان نه و
 جوړه خانو و به رهيان به مه به سستی نېشته چی بوون
 و چه وان هوه بنياد نه نابوو، ده نا سه رزه نشتی
 نه ده کردن له سهر نه و کاره، به لکو به چه ز و
 ئاره زوويان له شانازی به خو وه کردن و لوو تبه رزی و
 خو به گه وره زانينه وه نه و کوشک و ته لارانه يان
 بنيات نابوو، نه وه ش نه ريتيکی ده ست بلاوی
 بيزراوه چونکه له پشت نه و کارانه وه به ته ماي
 نه مری بوون له زه ويدا و وپرای نه وه ش که
 نه مری (خلود) مه حاله و خو شی ی دنياش که مه.
 (صالح) یش - عليه السلام - به هه مان شیوه داوا
 له گه له که ی ده کات که نيعمه ته کانی خودايان بير
 نه چيته وه و خو يان به گه وره نه زانن و له خو يان
 بايی نه بن، خودای گه وره ده فهرموئ:
 {أَتُزَكُّونَ فِي مَا هَاهُنَا آمِنِينَ} (١٤٦) فِي جَنَّاتٍ
 وَعُيُونٍ (١٤٧) وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ طَلْعُهَا هَضِيمٌ (١٤٨)
 وَتَنَحُّونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا فَارِهِينَ (١٤٩) فَاتَّقُوا
 اللَّهَ وَأَطِيعُوا (١٥٠) {
 واته: ئايا وا ده زانن هه روا ئاليرده دا به خو شی و
 ئاسووده یی ده هيلرينه وه (ژيانتان کو تايی
 نايه ت)؟! له ناو باخ و باخات و کانياوی

سازگارد؟!! له ناو بیستان و دارخورمادا که
 خورمای نهرم و ناسک و بهتام دهگریٔ؟!!
 (ههروهها بۆتان دهلویت) مال و شوینی خویش
 لهچیاکان دابتاشن و بهجوانی دروستی بکهن و
 بهخویشی تییدا کهشخه بکهن؟! له خودا بترسن و
 فرمانبهرداری من بکهن. [۳]

ئیستاش لهو سهردهمه‌دا خه‌لکیکی زۆر ههن که بۆ
 فه‌خر و شانازی کۆشک و ته‌لار و خانووی بلند و
 گه‌وره بنیاد ده‌نپن ته‌نیا به‌مه‌به‌ستی خو
 هه‌لکیشان و خو به‌زل زانین، چه‌ند زۆریشه‌ئو
 پاره و سامانه که له‌به‌ر ده‌ستی ئه‌و ده‌ست ب‌لاوانه
 دایه، ئایا نازانن ئه‌و پاره و مولکه که خودای
 گه‌وره داویه‌تی به‌وان هی ئه‌وان نیه!! هی خودای
 گه‌وره‌یه، خودای گه‌وره ئه‌و سامانه‌ی داونه‌تی بۆ
 تاقی کردنه‌وه‌یان له دنیا‌دا، ئه‌و سامانه (ئه‌مانه‌ت)
 له لای ئه‌وان ده‌بی بزائن له‌چی سه‌رف ده‌که‌ن و
 ئایا یارمه‌تی هه‌ژارانی پی ده‌ده‌ن؟ یاخود پرۆژه و
 کارخانه‌ی به‌سوود له‌و پاره‌یه دروست ده‌که‌ن که
 هه‌ژاران و خه‌لکی بیکار کاری تییدا بکه‌ن؟ یاخود
 یارمه‌تی مانگانه و به‌رده‌وام بۆ مالی هه‌تیو و که‌م
 ده‌رامه‌ت ده‌پرنه‌وه‌وه‌ک (سه‌ده‌قه‌ی جاری) بۆیان
 بنوسریٔ لای خودای گه‌وره و له‌ پرۆژی قیامه‌ت‌دا
 سوودی لێ وه‌ربگرن؟

له ئه بو به رزه وه (رضي الله عنه) ده لئ: پيغه مبهري
 پيشه و امان () فه رموويه تي: عن أبي برزة (رضي
 الله عنه) قال: قال رسول الله () { لا تزول قدما
 عبد يوم القيامة حتى يسأل عن أربع خصال: عن
 عمره فيم أفناه، وعن شبابه فيم أبلاه، وعن ماله
 من أين اكتسبه وفيم أنفقه، وعن علمه ماذا عمل
 فيه}.. رواه الترمذي وقال حديث حسن صحيح.

واته: له رۆژی قیامه تدا بهنده که له بهرده می
 دادگای خودادا راده وه ستی له شوینی خوئی
 ناجوئی هه تا ئه و چوار پرسیاره ی لی ده کری:
 ته مه نی خوئی به چی به سه ر برد، له شی خوئی له
 چی دا نیوداش کرد، ئه و ماله ی که هه یبوو چوئی
 پهیدا کرد و له کوئی هیئای و له چیدا خه رچی کرد
 وه ئه و زانسته ی که هه یبوو چی پیی کرد...

(ترمذي)

جیگه ی سه رسورمانه که مروثیکی ده وه له مه ند
 کو شکیکی گه وره و رازیئرا و دروست ده کات که
 چه نده ها ژووری تییدایه و به سه دان هه زار دۆلاری
 تی ده چیت، له کاتیکدا که به هه زاران خه لکی دیکه
 هه ن به ک ژووربان ده ست ناکه ویت تییدا بژین و
 ئه و ده وه له مه نده ش ئه و هه موو ژووره ی هه یه له
 کو شکه که ی نازانی له کام ژووربان بخه ویت. ئه ی

واباتر نە دەبوو گەر ئەو پیاو دەولە مەندە
 خاوەن کۆشکە لە خانوو یەکی مام ناوەندیدا
 بژیا یە و ھەموو ئەو پارە و سامانە زۆرە لە
 کارووباری ژیا نی میللەتدا بە کار بێنا یە بۆ
 بە گەرخستەنەو ی کشتوکال و پیشە سازی و
 پێویستی یە گەرن گەکانی خەلکی؟ ئایینی ئیسلام
 ئەم چەمکە داد گەریتی یە کۆمەلایەتی یە لە دل
 و دەروونی شوینکە وتوانی و پەیرە و کارانیدا
 جێگیر کردوو و تاکو کۆمەلگە ی ئیسلامی لە سەر
 کۆلەکە راست و دروستەکانی دادپەرەری
 کۆمەلایەتی بنیات بنریت و پاشان تاکو
 دەسەلاتداران و حاکمانی کۆمەلگە ی ئیسلامی
 لەوپەری شەونخوونی و بێداریدا بن بۆ
 ئاگاداربوون لە ھەر کەسێک و دەستە و تاقمێک کە
 پارە و مالی میللەت بۆ ھەوا و ھەوەس و
 ئارەزوو گەندەلەکانیان بە کار بێنن، چونکە مال و
 سامانی دەولە مەندان (بە تێروانی و یاسای
 قورئان) ئەگەرچی لە مولکداریتی ی تایبەتیدا
 بیت، بەلام سوودەکە ی سوودیکی گشتی یە بۆ
 میللەت، بۆ ئەوانەش کە پارە و سامان
 و دەسەلاتیان ھەیە، دەبێ زۆر وریا بن نە بن بە
 خزمەتکاری ئەو پارە و سامانە و شتیکی وا نە کەن

به هوئی ئه وه وه خودای پهروه ردگاریان له بیر
بچیت و په یوه نندیان له گهل خودای گه و ره
بیچریت. خودای گه و ره ده فهرمویت:

{یا ایها الذین آمنوا لا تلهمکم أموالکم ولا اولادکم
عن ذکر الله و من یفعل ذلک فأولئک هم الخاسرون
(۹). وَأَنْفِقُوا مِنْ مَا رَزَقْنَاکُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ یَأْتِیَ
أَحَدَکُمُ الْمَوْتُ فِیْ قَوْلِ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِیْ إِلَىٰ أَجَلٍ
قَرِیْبٍ فَأَصْدَقَ وَأَكُنْ مِنَ الصَّالِحِیْنَ (۱۰). وَلَنْ یُؤَخَّرَ
اللهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجْلُهَا وَاللهُ خَبِیْرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ
(۱۱).} المنافقون.

واته: ئه ی ئه و که سانه ی باوه پرتان هی ناوه، هه ول
بدن نه مال و سامانتان، نه پوله کانتان، نه بڼه
هوئی ئه وه ی که له یادی خودا و به ده سته یانی
ره زامه ندی ئه و که مته رخه می و بی ئاگاتان بکه ن،
جا هه رکه س له یادی خودا که مته رخه می بکات، ئا
ئه وانه هه ر خو یان خه ساره تمه ند و زهره رمه ندن.
له و مال و زانستی و هیژ و ده سه لاتهی که پیمان
به خشیوون، ئیوه ش لی بی به خشن و ده سته ی
به سه ردا مه گرن و قورخی مه که ن؛ پیش ئه وه ی
که مردن یه خه به یه کیکتان بگریت و بلیت:
خودای پهروه ردگار، خوژگه ماوه یه کی که می دی
مؤله تت بدامایه تا خیړ و چاکه م بکردایه و مال و

سامانم بېه خشيايه و بجوومايه ته پړيزى چاكانه وه.
جا ئه و داخوازييه به جى نيه، چونكه پړوژى
هه ركه سيك ته واو بوو، كاتى مه رگى هه ركه سيك
هات، هه رگيز خودا دواى ناخات و مؤله تى بو تازه
ناكاته وه، خوداش زور ئاگايه به هه موو ئه و كار و
كرده وانهى كه ئه نجامى ددهن.

۳_ ئيسلام رازى ناييت كه شوينكه وتوانى خوى
ملكه چى چهند سته مكارىكى لووتبه رز بن
ئه وانيش بيانكهن به كويله ي خوځيان و هه موو
جوړه سزا و ئه شكه نجه يه كيشيان پى بچيژن و
به پى ي هه وا و ئاره زووه كانيان به كاربان بيئن.

ئيسلام رازى ناييت كه شوينكه وتوانى خوى
ملكه چى چهند سته مكارىكى لووتبه رز بن
ئه وانيش بيانكهن به كويله ي خوځيان و هه موو
جوړه سزا و ئه شكه نجه يه كيشيان پى بچيژن و
به پى ي هه وا و ئاره زووه كانيان به كاربان بيئن.
به لكو به پيچه وانوه ئيسلام سوينكه وتوانى خوى
هان ديدات كه به پرووى ئه و سته مكارانه دا پراپه رن
و گوئ به هيژ و ده سه لاتيان نه دن. چونكه ئه گهر
به راستى باوه رداران خوازيارى رزگارى بن ئه وا
له پيناويدا قوريانى ددهن و ده ستيشيان
ده كه ويئت. بېگومان خوداى گه وره و بالاده ستيش

له قورئاندا مژدهی ئه وهی به باوهرداران داوه که
چاره نووسی سته مکاران هه زهره رمه ندی و له ناو
چوونه: {{وَحَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ {١٥}}. إبراهيم ..
٤_ چه سپاندنی بیر و باوهری یه کتاپه رستی
(التوحید).

٥_ ناساندنی شیوازی بانگه وازی پیغه مبه ران.
٦_ به ئاگابوون له بت په رستی له بهرگی نویدا.
٧_ زانینی شیوازی شوین که وتنی راست (تبعیة
الحق).

٨_ پشت بهستن به خودای گه وره له هه موو
کاریکدا: دیاره هه که سیکیش پشت به خودای
په روهردگاری ببه ستییت و په نا بو خالقی خوئی
به رییت که سه رچاوهی گشت هیژی که له وجودا
ئه وه شایستهی ئه وهیه خودا ترسه کهی به ئارامی
بو بگوړییت و لاوازی یه که یشی به (هیژ) بو
بگوړییت.

{{إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمْ مَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا
هُوَ أَخِذْ بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ
{٥٦}}. هود.

واته: چونکه به راستی من پشتم به خودا به ستووه،
که په روهردگاری من و په روهردگاری ئیوه یشه،
هیچ گیانله بهرێک نیه جلهوی به دهست خودای

گه وره نه بیټ، بیگومان په وروږدگارم له سهر
 بهرنامه وړیبازکی راست و دروسته. مروقی
 خاوهن باوهړی چاکساز و بانگه‌وازکار پیویستی
 یه کی هیجگار زوری به خودا و به و پشت به خودا
 به‌ستنه هه‌یه چونکه دلنیایی و خوږاگری و پازی
 بوونی به ههرجوره قوربانی یه کی له پیناوی
 ره‌زانه‌ندی خودادا پی ده‌به‌خشیټ.

۹_ ناکامی خو به‌زل دانان تیداچوونه وهک له
 سووره‌تی (فُصِّلَتْ) خودای گه‌وره ده‌فه‌رموی:
 ﴿فَأَمَّا عَادٌ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوا
 مَنْ أَشَدُّ مِنَّْا قُوَّةً أُولَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ
 أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ﴾ (۱۵). فَأَرْسَلْنَا
 عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي أَيَّامٍ نَحْسَاتٍ لَّنُذِيقَهُمْ
 عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ
 أَخْزَىٰ وَهُمْ لَا يُنصَرُونَ﴾ (۱۶). فُصِّلَتْ.

واته: نه‌وسا قه‌ومی عاد به ناحق خوږیان به
 گه‌وره زانی له زه‌ویدا و گوتیان: کی هه‌یه به
 نه‌ندازه‌ی ئیمه هیږ و ده‌سه‌لاتی هه‌بیټ؟ باشه ئایا
 نه‌وه نه‌یانزانی به‌راستی نه‌و خودایه‌ی که‌دروستی
 کردوون، نه‌و له‌وان هیږی زور زیاتره (به‌لکو ههر
 به‌راورد ناکریت) و نه‌وانه ههر ئینکاری ثایه‌ت و
 موعجیزه‌کانی ئیمه‌یان ده‌کرد. نه‌وسا ئیتر ئیمه
 بایه‌کی ساردمان هه‌لکرده سهریان له‌چهند

رۆژئیکی شوومدا، تا هر له ژبانی دنیا دا به سزای
سه رشۆریان بگه یه نین و تالاو بکهین به
گه روویاندا، بیگومان سزای قیامت زیاتر
سه رشۆرکه ر و تالتره و ئهوانه سه رفراز و پرگار
نابن.

ئه و ئیدیکا و خوّه لکیشانی ئه و سه رده مه ی گه لی
(عاد) یش هه مان ئیدیکا و خوّه لکیشانی ده ولّه ته
گه و ره و زله یزه کانی ئه مپروشه که به ناحق
میلله تان ده چه وسیننه وه و خو یان کردو وه
به گه و ره ی هه موو میلله تان و سه روه ت و
سامانیان زه وت ده که ن و بی ویزدانانه مامه له یان
له گه ل ده که ن، ئه و جا ده ولّه تانی دی که سه ره کانیان
ویژدانی خو یان فروشتوو به و ولاته زله یزانه
ئه وانیش له لای خو یانه وه خه ریکی
چه وساندنه وه ی میلله تانی بی ده سه لات و ئاشتی
خوازی دیکه ن، بو نموونه میلله تی ئاشتی خوازی
(کورد) که ساله های ساله ده نالینن له ده ست
ده ولّه تانی سه ر به و ولاته زله یزانه و خه ریکی تالان
کردن وزه وت کردنی سه روه ت و سامانی میلله تی
(کورد) ن، به وه شه وه ناوه ستن به لکو هه موو
شیوازیکی نابه جی و نا په وایان گرتوو ته به ر بو
ده رکردنیان له سه ر خاکی باو باپیریان و زه وت
کردنی زه ویه کانیان و جی نشین کردنی میلله تانی

دی له سهر ئهم خاکه و ده میکه ئه وان خه ریکی ئهم
سیاسه ته چه په له ن و ئیستاش هه ر به رده وامن!!!
زمانی حالیشیان ده لیت: {{مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً}}.
ههروهك كه له ئایه تی ژماره (۱۵) ی سووره تی
(فُصِّلَتْ) یشدا هاتوو ه.

به پشت به ستنی میله تی کورد به خودای گه و ره و
رازی کردنی ئه و زاته له هه موو کاریکدا، إن شاء
الله ئه و میله ته سه رکه و تو و ده بی و دوژمنانیشی
سه رشوڤرده بن.

—•❁❁❁❁❁•—

چیرۆکی شه شه م ژیانی پیغه مهر ابراهیم

ولقد اتینا ابراهیم رُشدَهُ مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا بِهِ عَالِمِينَ
{۵۱}. اِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا هَذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي أَنْتُمْ
لَهَا عَاكِفُونَ {۵۲}. قَالُوا وَجَدْنَا آبَاءَنَا لَهَا عَابِدِينَ
{۵۳}. قَالَ لَقَدْ كُنْتُمْ أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ
{۵۴}. قَالُوا أَجِئْتَنَا بِالْحَقِّ أَمْ أَنْتَ مِنَ اللَّاعِبِينَ {۵۵}.
قَالَ بَلْ رَبُّكُمْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الَّذِي فَطَرَهُنَّ
وَأَنَا عَلَى ذَلِكَ مِنْ الشَّاهِدِينَ {۵۶}. الأنبياء.
بیگومان ئیمه ژیری و هوڤمه ندیمان پیشتربه
ئبراهیم به خشی، ئیمه چاک ئه ومان ده ناسی.
کاتیك به باوک و قه و مه که ی ده گوت: ئه م بتانه
چیه ئیوه هه میسه به ده وریدا دین و
ده یان په رستن؟ له وه لامدا (ته نها به لگه یان ئه وه
بوو، که) گوتیان: ئیمه باوو باپیرانمان بینیه
ئه وانه یان په رستوووه. ئبراهیم گوتی: ئیوه و باوو
باپیرانی ئیوه له گومراییه کی ئاشکرادا بوون.
خه لکه که گوتیان: ئایا تو په یامیکی راستت بو ئیمه
هیناوه یان گالته مان له گه لدا ده که یت؟! ئبراهیم
گوتی: نه خیر به راستی ده دویم و په روه ردگارتان
په روه ردگاری ئاسمانه کان و زه ویه و که به دی
هیناون و منیش بوۆتان ده سه لمینم.

له گهل پيغه مبه ريكي دي له پيغه مبه راني خودا
ئه ويش (ئبراهيم) ه.....

ئبراهيم (سهلامى خوداي له سهر بيت) پله و
پايه يه كي گه وره ي هه يه له لاي (مسولمانان،
يه هوودي يه كان و نه سراني يه كان) و ناوه كه شي
هه ميشه به ريزلينان و نزا و شكوداري يه وه
به ستر اوته وه... چونكه يه كيكه له پيغه مبه راني
خاوه ن عزم (اولى العزم) و له پيناوي بانگه واز بو
پهرستني خودا و به يه ك دانانيدا جيهادي كردووه
خوي خستووته بهر مردنيش له پيناوي ئه و بير و
باوهره ي كه ئيماني پي هينابوو.

هه روه ها پله و پايه و به رزي شان و شكوي
(ئبراهيم) له وه دا دهره وشيته وه كه باوكي
پيغه مبه رانه و هه ر كتيبيك له ئاسمانه وه بو سهر
پيغه مبه ريكي له پيغه مبه راني دواي خوي نيررابيته
خواره وه له وه چه و په يره و كاران و ره چه له كي
خوي بوون [٤]. ئه وه ش جي و مه قاميكي وه هايه
بو ئبراهيم (عليه السلام) كه هيچ جي و
مه قاميكي ديكه ي پي ناگات، چونكه ئه و دوو
كوړي هه بووه و خودا كردووني به پيغه مبه ر و
ناويان ئيسماعيل (عليه السلام) و ئيسحاق (عليه
السلام) بووه. (ئيسماعيل) باپيره گه وره ي

پيغه مبهري پيشه و امانه محمد (عليه السلام) [5] و
 پاپيرهی عه ره بی (حیجاز) ه و عه ره بی (حیجاز)
 یش بنه چه و (نه سه بیان) بو هه ردوو کوره که ی
 ئیسماعیل (عليه السلام) ده گه ریته وه واته بو
 (نابت و قیذار) [6]. قورئانی پیروزیش ئاماژه ی بو
 باوکایه تی (أبوة) ه ی ئیبراهیم (عليه السلام) له
 عه ره بدا کردوو، هه روه ک خودا تییدا پرووی
 گفتاری کردوو ته ئیماندارانی عه ره ب و
 ده فه رموی:

{وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِّلَّةَ أَبِيكُمْ
 إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ} (٧٨).
 الحج.

واته: خودا له ئایین و بهرنامه که یدا هیچ جوړه
 شتیکی ناره و و قورس و گرانی له سه ر دانه ناو
 (که نه توانن نه نجامی بدهن، جا ئه م بهرنامه یه) پری
 و شوین و بهرنامه ی ئیبراهیمی باب ه گه وره تانه که
 پيشتر هه ر خودای گه وره ناوی (مسولمان) ی لی
 ناو.

هه روه ها خودای گه وره کورپکی داوه به
 (ئیسحاق) به ناوی (یه عقووب) ئه ویش هه ر
 پيغه مبه ر بووه و نازناوه که شی (لقب) به -
 ئیسرائیل - ناو ده بریت.

ئیبراهیم (علیه السلام) باوکی پیغه مبه رانی دواى
 خوږیه تی ههروهک خودای گه وره ده فهرموئ:
 {وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ كُلًّا هَدَيْنَا وَنُوحًا هَدَيْنَا
 مِنْ قَبْلُ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ
 وَيُوسُفَ وَمُوسَى وَهَارُونَ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ
 {٨٤}. وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَى وَعِيسَى وَإِلْيَاسَ كُلٌّ مِّنَ
 الصَّالِحِينَ {٨٥}. وَإِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا
 وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ {٨٦}. وَمِنْ آبَائِهِمْ
 وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَإِخْوَانِهِمْ وَاجْتَبَيْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ إِلَى
 صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ {٨٧}}. الأنعام.
 واته: (له وهودوا) ئیسحاق و یه عقوبمان پیبه خشی،
 هه ریهک له وانمان ریښمووی کرد، پیشتیش (نوح)
 مان ریښمووی کردبوو و له نه وهکانی (دیکه ی
 ئیبراهیم) داود و سلیمان و ئه ییوب و یوسف و
 موسا و هاروون (هاتنه دنیاوه و بوونه رابه ر و
 چاوساغ بو خه لکی) ئا به م شیوه یه پاداشتی
 چاکه خوازان ددهینه وه (نه وه ی چاک و پاک و
 خوداناسیان پیده به خشین). (ههروه ها) زه که ریا و
 یه حیا و عیسا و ئیلیاس هه ره موویان له پاک و
 چاکان بوون. ئیسماعیل و یه سه ع و یونس و
 لوطیش (له هیدات دراوو پیغه مبه ران بوون)
 هه ریهک له وانیشمان ریژدار کرد به سهر خه لکی
 دیکه دا.

ههروه‌ها هه‌ندیک له‌باوانیان و نه‌وه‌کانیان و
برا‌کانیانمان هه‌لبژارد و هیدایه‌ت و پڕینموو‌ییمان
کردن بۆ پڕیگه و پڕیازی راست و دروست.

ئه‌گه‌ر سه‌رنجی ئه‌و ده‌قه قورئانی یه‌ی سه‌ره‌وه
بده‌ین ئه‌وه‌مان بۆ پروون ده‌بیته‌وه که ئیبراهیم
(علیه السلام) باپیری هه‌موانه، باپیری جووله‌که و
نه‌سرانی و مسولمانه.

ئیبراهیم (علیه السلام) ئه‌وه‌نده که سیکی راستگۆ
و ئیماندار و له‌خوداترس بووه، بۆیه لای خودا
خۆشه‌ویست بووه کردوویه‌تی به (خۆشه‌ویستی
خۆی). به‌راستی ئه‌و پله و پایه به‌رزهی دراوه به
ئیبراهیم (که گه‌وره‌ترین و به‌رزترین پله‌یه به
ئینسانیک درابن)، ئامانجی هه‌موو مرو‌قیکی
ئیمانداره که به‌په‌رۆشی ئه‌وه‌یه ته‌نها خودای
گه‌وره‌رازی بێ لێی. وه‌ک خودای گه‌وره‌ له‌م
ئایه‌ته‌دا ده‌فه‌رموی:

{وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِّمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ
مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ
خَلِيلًا} (١٢٥). النساء.

واته: کێ هه‌یه ئاینی چاکتر و په‌سندتر و جوانتر
بیت له‌و که‌سه‌ی پرووی کردۆته خودا و خۆی

تەسلىمى ئەو زاتە كىردۈۋە لە كاتتىكدا كارجوان و
 كار پەسەندە و شوئىنى ئاينى ئىبراھىمى ملکہ چ و
 فەرمانبەردار كەوتىت، كە خودا ئىبراھىمى
 كىردۈتە خۆشەويستى خۆى و رىزدارى كىردۈۋە.
 ھەروەھا ئەم پىغەمبەرە بەتەنيا ئوممەتتىك بوۋە.
 ئەو ھەتا خوداى گەورە دەر بارەى دەفەرموئىت:
 {إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ
 الْمُشْرِكِينَ} (۱۲۰) شَاكِرًا لِّأَنْعَمِهِ اجْتَبَاهُ وَهَدَاهُ إِلَى
 صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ {۱۲۱} النحل.

واتە: بەپراستى ئىبراھىم ھەرخۆى ئوممەتتىك بوۋ،
 (ھەر خۆى پىشەۋايەك بوۋ) ملکہ چ و
 فەرمانبەردارى خودا بوۋ و لە ھەموو بىر و
 باۋەپرىكى چەوت بەدوور بوۋ، لە موشرىك و
 ھاۋەل پەيدا كەران بۇ خودا بە دوور بوۋ. ھەروەھا
 زۆر سوپاسگوزارى خودا بوۋ و لە بەرانبەر ناز و
 نىعمەتى بى شومارى پەروەردگارىيەۋە، ئەۋىش
 ھەلى بژارد و رىنموۋىي كىرد بۇ رىبازى پراست و
 دروست.

ئەو سەردەمەى تىيدا لەدايك بوۋ لەپروى بىر و
 باۋەپرەۋە

قورئانى پىرۋز باسى لە دايك بوۋن و باسى ژيانى
 سەردەمى مندالى ئىبراھىم ناكات، ھەروەھا باسى

ئەو ناكات لە كوئى لەدايك بوو و بە چ زمانىك
 قسەى كردوو. بەلام سەرچاوە عەرەبىەكان واى
 باس دەكەن كە شوينى هاتنە دنيای ئىبراهيم لە
 (بابل) [۷] بوو. ميژوو نووس (ياقوت) [۸] يش لە
 وەسف كردنى خاكى بابل دا دەلييت: (كەوتوتە
 نيوان ديجلە و فورات) ەو و ئەو خاكەيە كە پيى
 دەگوترى: سواد. بەلام قورئان باسى ئەو سەردەمە
 دەكات بەگشتى كە چۆن خەلكى لە پەرستنى
 خوداى تاك و تەنيا لايان دابوو و ببونە سى بەش:
 - بەشيك بتي جؤرا و جؤريان بەدەستى خؤيان -
 لە دار و بەرد - دروست دەکرد و دەيانپەرست.
 - بەشيك ئەستيرە و مانگ و خؤريان دەپەرست.
 - بەشيكيش پادشاکان و دەسەلاتدارەکانيان
 دەپەرست.

جا لەو ژبنگەيەدا كە (فرە خوداوەندى) بالى
 بەسەردا كيشابوو ، ئىبراهيم هاتە دنياو و خوداى
 پەروەردگار هؤشى ساغ و راستى ي تەواوى يى
 بەخشى، ئەويش بە پراى راست و سرووشى
 (وەحى) ي پەروەردگارى خؤى زانيبوو كە
 بيگومان خودا (الله) يەكە و ھەر خؤى
 كاربەدەست و دەسەلاتدارى سەر ئەم گەردوونەيە،
 لەبەر ئەو دەيەوييت پرينمايى گەلەكەى بكات و
 رزگاريان بكات لەو شتە پووچەل و بەتالانە

بەسەرھاتى) ئىبراھىم بۇ ئەو خەلگە بگىرەو،
بەراستى ئەو كەسايەتتەكى ن راستگۇ بوو، لە
پېغەمبەرانىش بوو. كاتىك بە باوكى گوت: باوكى
بەرېزم! ئەو تۇ بۇچى شتىك دەپەرستى كە
نەگوئى بىستە، نە كەس بەرچا و پروون و رۇشنبىر
دەكات، نە ھىچ سوودىكت پى دەگەيەنئىت.

ئەى باوكى بە نرخم! بەراستى ئەو زانستى و
زانبارىيە كە بۇمن ھاتووە (دەربارەى دەسەلات و
تواناى بەدېھنەرى ئەم جىھانە) بېگومان بۇ تۇ
نەھاتووە، كەواتە پەپرەوى من بكە رېنمووويت
دەكەم بۇ رېگە و رېيازىكى راست و دروست، ئەى
باوكى ئازىزم! شەيتان مەپەرستە، چونكە
بەراستى شەيتان ياخى يە لە خوداى مېھرەبان و
سەرکېشى كردووە. ئەى باوكى بەرېزم! بەراستى
من دەترسم سزايەك لەلايەن خوداى مېھرەبانەو
يەخەت بگري، ئەو كاتە ئىتر دەبىتە يار و ياوەر و
پشتگىرى شەيتان. (باوكى ئىبراھىم بە

سەغلەتتەو) گوتى: بۇچى ئەى ئىبراھىم! تۇ
ئەوئەندە لە خوداكانى من بىزارى، بەراستى ئەگەر
كۆل نەدەيت و واز نەھىنئىت بېگومان بەرد بارانت
دەكەم، پرۇ دووركەرەو لېرە و نامەوى بىننمەو.

ئىبراهيم گوتى: سەلامت لى بېت لە مەولا داواي
 ليخوشبوون و (هيدايەت) لە پەروەردگارم بۆ
 دەخوازم، چونکە منى خوښ دەويّت، ريزى بۆ
 داناوم. ئەوا ئىدى من دوور دەکەومەوه و
 کەنارگىرى دەکەم لە ئيوه و لەو شتانهى کە لە
 جياتى خودا دەپەرستن، من تەنيا هاوار بۆ
 پەروەردگارم دەبەم و هەر ئەو دەپەرستم،
 ئومىدەوارم کە پەروەردگارم نائومىد و پەنجەرۆم
 نەکات و دوعا و نزا و پەرستىم لى وەربگرىت.
 بىگومان ئىبراهيم (عليه السلام) هەر داواي
 ليخوش بوونى بۆ باوکی دەکرد لەبەر بەلپىک کە
 پىشتەر پى دابوو، بەلام کاتىک بۆى دەرکەوت کە
 ئەو بەراستى دوژمنى خودايە، خوڤى لى بىبەرى
 کرد و وازى لەو پارانەوهيه هينا، وەک خوداي
 گەورە لە قورئاندا دەفەرموي:
 {{وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَنْ مَوْعِدَةٍ
 وَعَدَهَا إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ إِنَّ
 إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ (١١٤)}}. التوبة.
 ئىبراهيم (عليه السلام) بانگەوازي گەلە
 بىباوەرەکەى دەکات
 پاشان ئىبراهيم (عليه السلام) کەوتە بانگەوازي
 گەلەکەى و داواي لىکردن واز لە پەرستنى ئەو

په يکه رانه بښن و بانگي کردن بؤ خوداپه رستی که
ته نیا هر (الله) خودا و په روه ردگاری جیهانیانه.
خودای گه وره ده فهرموئ:

{وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ إِبْرَاهِيمَ} (٦٩). اِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ
مَا تَعْبُدُونَ (٧٠). قَالُوا نَعْبُدُ أَصْنَامًا فَنَظُلُّ لَهَا
عَاكِفِينَ (٧١). قَالَ هَلْ يَسْمَعُونَكُم اِذْ تَدْعُونَ (٧٢).
أَوْ يَنْفَعُونَكُم أَوْ يَضُرُّونَ (٧٣). قَالُوا بَلْ وَجَدْنَا آبَاءَنَا
كَذَلِكَ يَفْعَلُونَ (٧٤). قَالَ أَفَرَأَيْتُمْ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ
(٧٥). أَنْتُمْ وَأَبَاؤُكُمْ الْأَقْدَمُونَ (٧٦). فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّي
إِلَّا رَبَّ الْعَالَمِينَ (٧٧). الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ
(٧٨). وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ (٧٩). وَإِذَا
مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ (٨٠). وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ
(٨١). وَالَّذِي أَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ
(٨٢). رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَالْحَقِّي بِالصَّالِحِينَ
(٨٣). {الشعراء.

واته: هه روه ها به سهرهات و هه والی ئیبراهیم بؤ
ئه و خه لکه باس بکه. کاتیک به باوکی و به
قه و مه که ی گوت: باشه، ئه وه ئیوه چی
ده په رستن؟! گوتیان ئیمه کو مه لیک بت
ده په رستین و به رده وام ده ور و خولیان ده دهین.
ئیبراهیم گوتی: ئایا کاتیک که هاناو و هاواریان بؤ
ده بهن و دوعا و نزا ده کهن، گوئیان له ئاه و ناله و
داخوازیه کانتان هه یه؟! یا خود ده توانن ئه وانه

قازانجیك یان زیانیكتان پییگهیهن؟! بت
په رستان وه لامیان دایه وه و گوتیان: (ئیمه ئه وه
نازانین)، باو و باییرانمان دیتوووه ئاویان کردوووه
(ئیمه ش وا ده کهین)...

ئیبیراهیم گوتی: باشه نابیینن چی ده په رستن (کهی
ئه و شتانه شایسته ی په رستنن). به راستی ئیوه ش
و باو و باییرانی دیربیشتان (به هه له دا چوون).
بیگومان هه موو ئه وانه دوژمنی منن، به دوژمنی
خۆمیان ده زانم جگه له په روه ردگاری جیهانیان.
ئه وه ی دروستی کردووم هه ر ئه و پرینموویم
ده کات. هه ر خۆی خۆراکم پی ده به خشی و
تینویه تیم ده شکینی. کاتیکیش که نه خۆش
ده کهوم، ئه وه هه ر ئه و چاره سهرم ده کات و شیفام
بو ده نیریت. هه ر ئه ویش ده ممرینیت و
له وه و دواش زبندووم ده کاته وه. هه ر ئه وه ئومیدم
پییه تی که له گوناهم خۆش بییت له روژی
قیامه تتدا.....

(ئه و جا ئیبیراهیم نزا ی کرد و گوتی) په روه ردگارا:
زانیا ری و دانایی و ده سه لاتی ته واوم پی بیه خشه
و په یوه ستم بکه به چاکه کارانه وه.
هه ر له و باره یه وه خودای گه وره له سوره تی

(العنكبوت) دا ده فه رموی:

{وَإِبْرَاهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ} {١٦}- إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِنْدَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ} {١٧}-
العنكبوت.

واته: باسی ئیبراهیمیش بکه که کاتی خوئی به قهوم و هوژی خوئی گوت: ته نیا خودا بپهرستن و ههر له و بترسن، نه و بیر و باوهره چاک و پهسه ند و خپردارتره بوټان، نه گهر بزائن و تیښگه ن. بهراستی نه و شتانه ی که له جیاتی خودا ده یانپهرستن ته نیا بت و په یکه رن، ئیوه بوختان و شتی نابه جی دروست ده که ن، بیگومان نه و شتانه ی که له جیاتی خودا ده یانپهرستن خاوه نی هیچ رزق و روژی که نین بو ئیوه، که واته ههر داوای رزق و روژی له خودا بکه ن، ههر نه ویش بپهرستن، ههر سوپاسگوزاری نه و بن، بو لای نه ویش ده گهر ښرنه وه.

ئىبراهيم (عليه السلام) نەخشە دەكىشى بۇ
شكاندى بتهكان

ئىبراهيم (عليه السلام) زۇرقى لەو بت و
پەيكەرانه دەبۆوہ كه گەلەكەى دەيانپەرست. ئەوہ
بوو لەدلى خۇيدا بربارى ئەوہى دا بيانشكىنىت،
بۆيە لە فرسەتیک دەگەرا بۇ ئەم مەبەستە.
ئەوہش بۇ ئەوہى بۇ قەومەكەى بسەلمىنى و
بۆيان ئاشكرا بىت كه ئەوانە خودا نين و
تیکشكاندنیا بىت بە بەلگەيەك كه ئەو بتانە
هیچ زەرەر و قازانچىكيان نیه و تەنانت ئەو بتانە
ناتوان ئازارى هیچ كه سیک بدن گەر زبانيان
لېيدات.

بۆيە ئىبراهيم (عليه السلام) سویندى خوارد كه
بەلایەك بەسەر ئەم بتانە بهینىت. خودای گەورە
دەفەرموى:

وَتَاللّٰهِ لَا كِيدَ اٰضَنَامَكُمْ بَعْدَ اَنْ تَوَلُّوا مُدْبِرِيْنَ {٥٧}.
الانباء.

واتە: ئەوجا ئىبراهيم لەبەر خۆيەوہ سویندى
خوارد و گوتى: بەخودا نەخشەيەك دەكىشم و
داویك دەنیمەوہ بۇ بتهكانتان دواى ئەوہى ئیوہ
بەجىتان هیشتن و پشتتان هەلکرد.
ئىبراهيم (عليه السلام) فرسەتیکى باشى بۇ

هه لکه وت بۆ شکاندن بته کان، ئەو فرسەتەش
لەرۆژێکدا بۆی هاتە پێشەوێ لە رۆژی (جەژنی
گەلەکەیی)، کە هەموو خەلکی دەچوونە دەرەوێ
شار بۆ ئاھەنگ گێران. باوکی داوای لە ئیبراھیم
کرد کە بچیت لەگەڵیاندا بۆ دەرەوێ شار بۆ
ئاھەنگ گێران، (ئیبراھیم) یش بۆ ئەوێ خۆی دوا
بخات و نەچیت لەگەڵیان، ئەو بوو تەماشایەکی
ئەستێرەکانی کرد و گوتی: (من لە دەرکەوتنی
ئەستێرەدا ئەو دەخوینمەوێ کە من دەرەدار
بووم). {{فَنظَرَ نَظْرَةً فِي النُّجُومِ}}. (٨٨). فَقَالَ إِنِّي
سَقِيمٌ. {{(٨٩)}}. الصَّافَات.

خەلکە کە وا تێگەشتن کە ئیبراھیم تووشی
نەخۆشیەکی خراپ بوو، بۆیە دەستبەجێ
بەجێیان هێشت بۆ ئەوێ نەخۆشییە کە ئەوانیش
نەگرتەوێ.

دوای ڕۆیشتنی خەلکە کە و تە ڕی بۆ لای بته کان
بە مەبەستی تێکشکاندنیان، کە چووێ ناو
هۆلەکەیی پەیکەرەکانی تێدابوو دیتی خواردنیکی
زۆر لە بەردەمی بته کان داندراوێ (وا پێدەچیت
بەنیازی قوربانی و خۆ لێ نزیک کردنەوێە لەم
بتانە - بە بۆچوونی خۆیان -). ئیبراھیم (علیە
السلام) کە خواردنەکانی دیت، کەوتە گالتە

پیکردن به په یکه ره کان پیی گوتن: ئه وه بو
 ناخون؟ بو هیچ کامتان وه لام ناداته وه؟... ئه و جا
 به دهستی راستی هه موویانی به ته ورپک شکاند و
 ورد و خاشی کردن. خودای گه وره ده فهرموئ:
 {{فَرَاغٌ إِلَىٰ آلِهِتِهِمْ فَقَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ}} (۹۱). مَا لَكُمْ لَا
 تَنْطِقُونَ (۹۲). فَرَاغٌ عَلَيْهِمْ ضَرْبًا بِالْيَمِينِ (۹۳).
 الصّافات.

ئبراهیم (علیه السلام) ته نیا یه ک بتی هیشته وه
 ئه ویش له وانی دیکه گه وره تر بوو (واته
 گه وره ترین خواوه ندیان)، ئه و جا ته وره که شی
 پییدا هه لپه سارد: {{فَجَعَلَهُمْ جَذَاذًا إِلَّا كَبِيرًا لَهُمْ
 لَعَلَّهُمْ إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ}} (۵۸). الأنبياء. واته: هه موو
 بته کانی ورد و خاش کرد جگه له گه وره که یان،
 به لکو که گه پرانه وه (پرسیار بکه ن) و ئبراهیم
 راستیان بو پروون بکاته وه.

ئه وهی ئبراهیم کردی له گه ل په یکه ره کان
 گه وره ترین به لگه یه بو گه له که ی که ئه گه ر ئه م
 بتانه خواوه ندیکی راسته قینه بوونایه و شایانی
 ئه وه بوونایه خه لکی بیانپه رستن ئه و ده بوایه
 به رگریان له خو یان بکردایه و زیانی شیان به
 هه رکه سیک بگه یاندایه که نیازی خراپی
 به رامبه ریان هه بوایه..

دادگایی کردنی ئیبراهیم (علیه السلام)

دوای ئەوێ که کووتایی به ئاههنگ گێران هات و
خه‌لکه که گه‌رانه‌وه ناو شار دیتیان بته‌کانیان چی
به‌سه‌ر هاتوو. گووتیان: ئه‌ری ئەو نه‌زانن چ
سته‌مکاریک ئاوهای له‌ خودا‌کانمان کردوو؟
هه‌ندیکیان وه‌لامیان دایه‌وه و گووتیان:
بیستوو‌مانه که کوریکی گه‌نج به‌ ناوی ئیبراهیم که
هه‌رده‌م تانه و ته‌شه‌ر له‌ خودا‌کانمان ده‌دات و به
خراپه‌ باسیان ده‌کات، هه‌ر ئه‌ویشه‌ گومانی ئه‌و
کرداره‌ی لێ بکه‌ین..... خودای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموی:
{قَالُوا مَنْ فَعَلَ هَذَا بِآلِهَتِنَا إِنَّهُ لَمِنَ الظَّالِمِينَ} (٥٩).
قَالُوا سَمِعْنَا فَتًى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ} (٦٠).
قَالُوا فَأْتُوا بِهِ عَلَى أَعْيُنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ
{قَالُوا أَنْتَ فَعَلْتَ هَذَا بِآلِهَتِنَا يَا إِبْرَاهِيمُ} (٦٢).
قَالَ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا فَاسْأَلُوهُمْ إِنْ كَانُوا
يَنْطِقُونَ} (٦٣). الأنبياء.

واته: بت په‌رسته‌کان (که هاتنه‌وه دیتیان
بته‌کانیان ورد و خاش کراوه) گووتیان: ئەوێ
ئهمه‌ی کردوو به‌ خودا‌کانمان، به‌راستی له
سته‌مکارانه!! هه‌ندیکیان گووتیان: بیستوو‌مانه
لاوێک به‌ خراپه‌ باسیان ده‌کات، پێی ده‌لێن
ئیبراهیم.

گوتیان که و ابو بیهینن به بهرچاوی خه لکه وه
 (موحاسه بهی بکهین و لیی بکۆلینه وه) با ئه وانیش
 ئاگادار بن و بیینن. (چوون ئیبراهیمیان هیئا و
 لییان پرسی) گوتیان: باشه، ئه ی ئیبراهیم ئایا تۆ
 ئه وه ت کردو وه به خودا کانمان؟! ئیبراهیم گوتی:
 (بۆچی له من ده پرسن، خوۆ بته گه وره که ساغ و
 سه لیمه) نه خیر؛ ههر کاری ئه و بته گه وره یه یه، ده
 لییان پرسن گهر ئه وان قسه ده کهن!! ئه وه ش
 شیوازیکی دانایانه یه وه لامی پرسیاره کانیان به و
 جوۆره ده داته وه.

مه به ستی ئیبراهیم لییره دا وا ده گه ییئنی که (بتی
 گه وره) تووړه بووه له وه ی که شان به شانی ئه و،
 ئه و هه موو بته گچکانه بپه رستن و له کاتیکیدا
 ئه ویش له هه موویان گه وره تر بیّت، هه ربۆیه
 شکاندوونی).

(که میک داچله کان) و له دلی خوئیاندا لیکیان
 ده دایه وه، سه رئه نجام گوتیان به خوئیان: به راستی
 هه میشه ئیوه سته مکارن (ئیبراهیم راست ده کات،
 ئه وانه ناتوانن به رگری له خوئیان بکهن چوون
 ده توانن به رگری له ئیمه بکهن):

{{فَرَجُوا إِلَىٰ أَنفُسِهِمْ فَقَالُوا إِنَّكُمْ أَنْتُمُ الظَّالِمُونَ}}
 {٦٤}. الأنبياء.

پاشان بە سەرشۆرى پاشگەزكرانه وه بۆ بىر و
 باوهړه كونه كه يان گوتيان: بېگومان تۆ زانيووته كه
 ئه وانه قسه ناكهن و تى ناكهن!! (ئيتړ چۆن
 داوامان لى ده كه يت پرسىارى ئاخاوتنيان لى
 بكهين بۆمان بدوین دهر باره ی ئه وه ی به سهر باند
 هینراوه؟):

{ثُمَّ نَكْسُوا عَلَى رُؤُوسِهِمْ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا هَؤُلَاءِ
 يَنْطِقُونَ} (٦٥). الأنبياء.

ئىبراهيم (عليه السلام) فرسه تى باشى
 دهستكهوت تاوه كو له بهردهم ئه و حه شامه تى
 خه لكه دا بانگه وازه كه ی پروون بكاته وه، گوتى:
 باشه، ئاخىر، جۆن شتيك ده په رستن له باتى خودا
 كه ناتوانيٹ هيج جۆره قازانجيكتان پيېگه يه نيٹ
 يان هيج جۆره زيان يكتان ليدور بخاته وه! ئوف
 له دهست ئي وه و له دهست ئه و شتانه ش له باتى
 خودا ده يان په رستن، مه گهر بىر و هوشتان بۆ
 نه خه نه كار؟! :

{قَالَ أَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ شَيْئًا
 وَلَا يَضُرُّكُمْ} (٦٦). أَفْ لَكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ
 اللَّهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ} (٦٧). الأنبياء.

ئهم ئايه ته له ههر چاخ و سهرده ميكدان بى نرخی و
 نه فس نزمى ی ئه وانه دهرده خات كه بت و

په يکه ره کان به پيرۆز داده نين و له باتي خوداي
 گه وړه ده يان په رستن. به لام نه گهر نه فامي (جهل)
 له دهر ووني خه لکيدا خو ي بچه سپينيت و
 دهمارگيري ي کويرانه ش دلان داگيرکات ئيتر
 دهر وونه کان ده گه نه ئاستيکي بيژراو
 له هه لسه نگاندي باري راستي ي شته کان. له بهر
 نه وه کاتيک له بهرانه ر پروون کردنه وه کاني
 ئيبراهيم پيغه مبه ردا هيچيان پي نه ما (وهک
 عاده تي هه موو سته مکارپک کاتيک تواناي
 مونا قه شه ي ناميني و هيچ به لگه و بيانوويه کي
 به ده سته وه ناميني، يه کسه ر واز له وت و ويژ و
 مناقه شه ي بهرانه ر دينيت و په نا ده باته بهر زه بر
 و زور و ترساندن).

برياري سووتاندي ئيبراهيم (عليه السلام)
 خوداي گه وړه ده فهرموئ:

{قَالُوا حَرِّقُوهُ وَانصُرُوا آلِهَتَكُمْ إِن كُنْتُمْ فَاعِلِينَ
 ٦٨}. {الأنبياء}

واته: هه نديكيان گوتيان: ئيبراهيم بسووتين و
 پشتيواني له خودا کانتان بکه ن، نه گهر ئيوه
 شتيکتان بو ده کریت.

هه روه ها خوداي گه وړه ده فهرموئ:
 {قَالُوا ابْنُوا لَهُ بُيُوتًا فَأَلْقُوهُ فِي الْجَحِيمِ ٩٧}. {الصافات}.

واته: گوتيان شوينئيك دروست بکهن و ئاگرى تيدا
 بکهنهوه و ئىبراهيمى تى فرى بدهن.
 بت پهريستان کاتيک ديتيان گلؤلەيان ده که ويته
 ليژى و پهريده له سهر پروويان هه لده مالريت و هيچ
 به لگهو و بيانوويه کيان به دهستهوه نامينييت،
 يه کسهر واز له وت و ويژ و موناغه شه له گهل
 ئىبراهيم دينن و په نا ده به نه بهر ئه و هيژه ي که
 ريسوايى و شهرمه زارى يه کانيان بو داده پووشييت.

گوتيان ئىبراهيم ده بى سزا بدرىت، به لام به چ
 شيوه يه ک؟! گوتيان باشتروايه حوکمى
 سووتاندنى بدهين، يه کيک له بى باوه پره کان گوتى:
 ئاگرىکى گه وره ي بو سازبکهن و منيش
 (مه نجه نيقيکى) گه وره دروست ده که م بو ئه وه ي
 به و مه نجه نيقه فرى بدهنه ناو ئاگره که [۹].
 پيشنياره که په سند کرا، له شيويکى نيوان دوو
 شاخ دا [۱۰]. ده ست کرا به کوکردنه وه ي دار،
 خه لکه که هه موويان که وتنه دار کوکردنه وه و
 دارىکى زور کوکرايه وه، ته نانه ت ئافره تى نه خوش
 نه زرى ده کرد له سهر خو ي ئه گهر له نه خوشيه که ي
 چاک بيته وه و ده بيت چهنه کو ل دار کو بکاته وه
 بو ئاگره که ي ئىبراهيم!! [۱۱]. ئاگره که کرايه وه و

ئىبراهيم پېغەمبەريان خستە ناو دەسكى
 مەنجه نىقەكە. لەو كاتەدا مەنجه نىق ھاوئىژرا،
 ئىبراهيم (عليه السلام) فەرمووى: حَسْبُنَا اللَّهُ
 وَنِعْمَ الْوَكِيلُ [۱۲]....واتە: خودامان بەسە كە
 يارىدەدەر و يارمەتيدەرىكى چاكە. خوداى گەورە
 بە قودرەت و تواناى خۆى رزگارى كرد لە سووتان
 و فەرمانى ساردى و سەلامەتى بە ئاگرەكەش كرد
 و پىي فەرموو:
 قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ {٦٩} .
 الأنبياء.
 ئاگرەكەش بە فەرمانى خودا سارد و سووك و
 ئاسان بوو لەسەرى، واتە ھىندەش ساردنەبوو كە
 سەرماى بىيت.
 باسى (مونازەرەى) نىوان ئىبراهيم (عليه السلام)
 و نەمرود
 لەو سەردەمەدا پادشاىەك ھەبوو بەناوى
 (نمرود). ئىددىعاى خوداىەتى و پەرستراوئىتى بو
 خۆى كردوو. ئەو پادشاىە بىستبووى كەوا
 (ئىبراهيم) بانگەواز بو پەرستنى خوداى تاك و بى
 ھاوئل دەكات و كە ھىچ پەرستراوئىكى دىكە نىە
 جگە لە (اللہ). بۆيە ئەم پادشاىە دەنئىرى بە دواى
 (ئىبراهيم) دا و لەگەلیدا دەكەوئتە گفتوگو بەم
 شىوہى كە لە قورئانى پىرۆزدا ھاتوو:

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أَحْيِي وَأُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ {٢٥٨}.

البقرة.

واته: ئايا نه تبستوو و نه تروانيو ته ته و كه سهى
 ده مه قاله له گهل ئيبراهيمدا له باره
 په روه ردگاريه وه له بهر ته وهى خودا پادشايه تى
 پيښه خشي بوو، (له جياتى باوه رهيښان و
 سوياسگوزارى كه چى ده مه ده ميى ده كرد له گهل
 ئيبراهيمدا). (ئهم لووت به رزيه ش كاتيک بوو به
 هه واو فيزه وه پرسويوه تى له ئيبراهيم كه خوداى
 تو كيښه؟ ئيبراهيم وه لامى داوه ته وه: خوداى من
 ته و خودا يه يه كه ژيان ده به خشي ت و مردنيشى
 به ده سته (خوداى پاك و بى خه وش بناغه داربژه
 ژيان و به دى هيڼه ريه تى، هه ر ته و يش به فيعلى
 ژيان له مروؤف ده ستيني ته وه. به لام پادشاي - فريو
 خواردوو به هيڼى خوږى - به جوړيک نكوولى لى
 كرد) كه گوته: من خه لکى ده ژيه نم و ده يانمرينم:

(دوو پیاو که شایه نی کوشتن دینم و یه کیکیان
 ده کوژم و به و کوشتنه که شی مانای وایه
 مراندوو مه، پیاوی دوو ه میش لیی ده بوورم و
 نایکوژم و به مه ش مانای وایه ژیان دوو مه)!!
 [۱۳]....» بیگومان ئەم قسه یه ی پادشاکه به هه له دا
 چوون و شیواندنی حه قیقه ته چونکه کرداری
 ژیاندنی راسته قینه ته نها به هینانه ئارای
 مه خلوو قیکی زیندوو له نه بوو (عدم) ه وه
 ده بیټ. له بهر ئە وه ش ده بینین ئیبراهیم (علیه
 السلام) له سهر ئە و و وته یه ی پادشا که پیویستی ی
 به ژیریژی (منطق) ه، مشتومپی له گه لدا ناکات،
 به لام بو یه کلاپی کردنه وه و پراندنه وه ی ئە و
 مشتومپر ه و دهم کوت کردنی پادشاکه ریگه یه کی
 به سوودتر و پته و تر ده گریتته بهر» و پیی ده لی:
 به راستی خودا خۆر له رۆژه ه لاته وه ده هیئیت جا
 (ئه گهر تو ده توانیت) له رۆژئاوا وه بیهینه [*]،
 ئینجا ئە و بی باوه ره رهنگی په ری و ده مکوت کرا
 و وه لامی نه ما، بیگومان خودا هیدایه تی قهومی
 زالم و سته مکار نادات.
 سه ره نه جامی مل ملانی که

خودای گه وره ده فهرموی:
﴿فَارَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَسْفَلِينَ﴾. (۹۸).
الصافات.

- واته: ئه وان ویستیان پیلانیکی بو دروست بکه ن،
ئیمه ئه وانمان تیکشکاند و ریسوامان کردن.
• تیکشکان و ریسوا بوونیان له بهر ئه م هوپانه بوو:
بته کانیان که به خودا ناویان ده بردن، تیک
• شکینران و نه یان توانی به رگری له خو یان بکه ن.
فیّل و سزاکه یان که بو سوتاندنی ئیبراهیم (علیه
السلام) سازیان کرد پوچه ل کرایه وه. • ده سه لات
داران و بته کانیان له بهر چاوی خه لکی سووک
بوون، ئیبراهیم و خودا که ی سه رکه وتن. • له
مونا زه ره که ی نیوان ئیبراهیم (علیه السلام) و
نه مرود پادشادا نه مرود ده م کوت بوو و هیچی
پینه ما. • نه مرود دلنیا بوو له به ده سه لات
په ردوه ردگاری (ئیبراهیم)، زانی هیچ شتیکی پی
ناکری دژی ئیبراهیم.

کوچ کردن

ئەو دوژمنایەتی یە سەخت و توند و تیژە ی بت
پەرستان بوو بەرامبەر ئیبراھیم و ئەو چەند کەسە
ئیماندارە ی لەگەڵی دابوون، بوو هۆی کوچ کردنی
ئیبراھیم بەرەو (شام)، خۆی و لەگەڵ (لوط) و
چەند کەسیک لەوانە ی کە باوەربان پی هیئابوو.
هەر وەک قورئانی ش ئاماژە ی بۆ ئەو کردوو:
{فَأَمَّنْ لَهُ لُوطٌ وَقَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَى رَبِّي إِنَّهُ هُوَ
الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ} (٢٦). العنکبوت. واتە: ئینجا
(لوط) باوەری پی هیئا، ئیبراھیم (دوای ئەو ی کە
نائومید بوو لە قەومە کە ی) گوتی: بەراستی من
ئێتر کوچ دەکەم بۆلای پەرورەدگارم (بۆ ئەو
شوینە ی کە ئەو بۆم دیاری دەکات)، هەر خودای
پەرورەدگاریشمە بە دەسەلات و دانایە. خودای
گەورە ستایشی ئەو هەلوێستە ی (ئیبراھیم) ی
کردوو و دەفەرموی:

{قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ
مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَاءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ
دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةُ
وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَخَدَهُ إِلَّا قَوْلَ
إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللَّهِ
مِنْ شَيْءٍ رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ
الْمَصِيرُ} (٤). الممتحنة.

واتە: ئەي ئيمانداران، بەراستی لە ئیبراھیم و
 ئەوانەي لەگەڵیدا بوون نموونەيەکی چاکتان
 خراوەتە بەرچاو، کاتیک کە بە قەومەکەي
 خۆیانیان گوت: دواي سألەها بانگەواز ئیمە بەرین
 لە ئیوہ و لەو شتانەش کە لەجیاتي خودا
 دەپەرستن، ئیمە باوەرمان بەو دین و ئاینەي ئیوہ
 نیە، ئیتەر دوژمنایەتي و ڕقەبەراییەتي لەنیوانماندا
 بەرپا بووہ تا ئەو کاتەي کە باوەر بەخوداي تاک و
 تەنیا نەھینن، جگە لەو بەلینەي ئیبراھیم دای بە
 باوکی و گوتی: بێگومان داواي لی خۆشبوونت بۆ
 دەکەم، دەسەلاتي خوداشم نیە ئەگەر کارەساتیکت
 بەسەر بەینیت، ئەوجا گوتی: خودایە، ھەر پشتمان
 بەتۆ بەستووہ و ھەر بۆ لای تۆش گەراوینەتەوہ،
 سەرەنجامیش ھەر بۆ لای تۆیە.
 ئەوجا بە فەرمانی خوداي گەرە ئیبراھیم (علیہ
 السلام) و ئەو باوەردارانەي باوەریان پی ھینابوو،
 کۆچیان کرد بۆ شام و لەشاری (حەران)ی ئەو
 سەردەمە نیشتەجي بوون. ھەر دواي نیشتەجي
 بوونیان بە ماوەیەک ئیبراھیم (علیہ السلام) کچی
 پادشای (حەران)ی خواست کە ناوی (سارہ) بوو و
 کردی بە ھاوسەری. [١٤] لە شاری (حەران)یشدا
 کەوتە بانگەوازي یەکتاپەرستی. چونکە ھەردەستە

و تا قميک له خه لکی نه و شاره شتيکیان ده په رست،
 وهک نه ستیره و مانگ و خور. قسه کردن له گهل
 نه وانه ی خور و مانگ و نه ستیره یان ده په رست
 هه وه کوو له پیښه وه باس کرا، له و ژینگه و
 زه مه نه ی که ئیبراهیم (علیه السلام) تیدا ژیاوه
 خه لکانیک (خور و مانگ و نه ستیره) شیان
 په رستووه. - ئیبراهیم - یش (علیه السلام) وهک
 پیغه مبه ریک که له لایه ن خودای گه وره وه
 نیردرابوو بو نه وه ی بانگه وازی خه لکی بکات بو
 ریگه ی راست، له گهل نه وانیښ که وته ووت و ویژ
 بو نه وه ی بو یان پروون بکاته وه هه تا چ راده یهک
 نه وان له گومراییدا ده ژین و بو یان دهربخات که
 په رستراوی راسته قینه هه ر خودای تاک و ته نیایه.
 له م باره یه وه خودای گه وره ده فهرموئ:

﴿وَكَذَلِكَ نُرِي إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
 وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ﴾ (٧٥). فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ
 رَأَى كَوْكَبًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَا أُحِبُّ
 الْآفِلِينَ (٧٦). فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِعًا قَالَ هَذَا رَبِّي
 فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَئِنْ لَمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ
 الضَّالِّينَ (٧٧). فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسَ بَازِعَةً قَالَ هَذَا رَبِّي
 هَذَا أَكْبَرُ فَلَمَّا أَفَلَتْ قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا
 تَشْرِكُونَ (٧٨). إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ

السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ
 (۷۹-). {{. الأنعام مانا و شیکاری ئایه ته کان :
 بیگومان خودا هه ندیک له و نهیئی یانهی (مولکی
 گه وره و گه ردوونی به رفراوانی ژیر ده سه لاتی
 خوئی) که به لگه ن له سه ر په روه ردگاریتی یه که ی،
 پییشانی (ئیبراهیم) ده دا بو ئه وه ی به لگه به ده ست
 بیټ و له ریزی دلنیاکاندا بیټ. ئینجا کاتیک شه و
 بالی کیشا به سه ر ئیبراهیمدا، ئه ستیره یه کی
 (گه شی گه وره ی) بینی، بویه گوتی: ئاگاداربین،
 وادابنیین ئه وه په روه ردگارمه، کاتیک ئه ستیره که ی
 لی ئاوا بوو گوتی: من شتی له به رچاو گوم بووم
 خوش ناویټ و نایپه رستم - به مانای: من باوه ر به
 په رستراویک ناهینم که ده رکه ویټ و پاشان بزر
 بیټ - (ئه مه ش شیوازیکی دانای یه که ئیبراهیم
 هه لی بژاردووه، ئه و له و شیوازهیدا
 په رستراوه کانیانی به سووک و بی نرخ دانه ناوه و
 بیر و باوه ره کانیشیانی له سه ره تادا به خراپ و
 ناهه موار له قه له م نه داوه نه بادا لی ی بته کنه وه و
 دژایه تی بکه ن و گوئی لی نه گرن).
 ئه و جا کاتیک مانگی بینی هه له ات، گوتی ئاگاداربین،
 وادابنیین ئه وه یان په روه ردگارمه، کاتیک ئه ویش

ئاوا بوو گوتی: سویند بیت به خودا ئه گهر
 پهروه ردگارم هیدایه تی نه دامایه، ئه وه بیگومان
 له ربزی دهسته ی گومراکاندا ده بووم. (لیره دا دوو
 ئامانجی ره چاو کردووه، یه که م: پووچه ل
 کردنه وه ی په رستنی مانگ. دووم: به لام له راستیدا
 په رستراویکی دیکه هه یه که خودا (الله) ی تاک و
 ته نیا و بی هاوه له). ئه و جا کاتیک خوری بینی
 هه له ات، گوتی: ئاگاداربن وادابنیین ئه وه یان
 پهروه ردگارمه، ئه وه گه وره تریشه، کاتیک ئه ویش
 ئاوا بوو گوتی: ئه ی خه لکینه، ئه ی خزمینه،
 به راستی من به ریم له و شتانه ی ئیوه کردووتانه به
 هاوه ل و شهریک (بو پهروه ردگار). به راستی من
 رووی خوّم و دلم له په رستندا کردوته ئه و زاته ی
 ئاسمانه کان و زه وی فه راهم هیناوه، له کاتیکدا
 رووم له هیچ شتیکی دیکه ناکه م، به دلئارامی
 ته واویشه وه (ده لیم که): هه رگیز من له ربزی
 موشریکاندا نیم و هاوه ل بو خودا دانانیم.
 کوچ کردن بو میسر (مصر)
 ماوه یه ک له ولاتی شام مانه وه، پاشان گرانی پهیدا
 بوو، ئه ویشیان جیهیشت و به ره و ولاتی میسر
 که وتنه ری و له ویش ماوه یه ک مانه وه.
 گه رانه وه به ره و فه له ستین و خودای گه وره
 ئیسماعیل به ئیبراهیم ده به خشی ئیبراهیم له

(میسر) هوه به ره و (فه له ستین) که و ته پئی، ساره ی
 خیزانی له گه لدا بوو هه روه ها که نیزه (جاریه)
 یه کی ساره شیان له گه ل دابوو به ناوی (هاجر).
 دواي ماوه یه ک له نیشته جی بونیان ئیبراهیم
 (لوط) ی برازای نارد بو شاری (سه دوم)، که
 ئیستا که که و تۆته به شی باشوری خۆرئاوای ده ریای
 مردوه وه (البحر المیت).
 ئیبراهیم (علیه السلام) زۆری پی خوش بوو که و
 خودا کورپکی صالح و چاکی پی بیه خشییت
 دوعای کرد و فه رمووی:
 {رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ} (۱۰۰). الصافات.
 واته: خودایه نه وه یه کی چاک و پاکم پی بیه خشه.
 وادیار بوو (ساره) ی هاوسه ری له ئیبراهیم
 گه یشتبوو که زۆری ئاره زوو هه یه خودا کورپکی
 بداتی، ده شی زانی که خۆی مندالی نابی، چونکه
 ژنیکی به سالآچوو و به ته مه ن و هه روه ها
 نه زۆکیش بوو و به ته مای ئه وه نه بوو مندالی
 بییت، بۆیه داوای له ئیبراهیم کرد که - هاجر - ی
 که نیزه ی بخوازی به لکو خودا کورپکی بداتی.
 هاجر بوو به خیزانی ئیبراهیم، هینده ی پی نه چوو
 دوو گیان بوو، مندالیکیان بوو ناویان نا
 (ئیسماعیل).

کۆچ کردنی ابراهیم علیہ سلامو ھاجەر و
 کۆریپەکەیان بۆ دۆلی (مەککە) دواى ماوەیەک
 پەژارە و ھەسوودی لە دەروونی (سارە) دەبزۆیت
 لە بەر ئەوەی ھاجەر کۆری بوو و ئەویش
 بەسالچوو و نەزۆک بوو، داواى لە ئیبراھیم کرد
 کە (ھاجەر و ئیسماعیل) ی کۆری دوورخاتەوہ
 چونکە وای لى ھاتبوو کە نەیدەتوانی ژیان لەگەڵ
 (ھاجەر) دا بەسەر بەریت. لەم لاشەوہ خودای
 گەرە وەحى بۆ دەنیریت کە دەبیئت (ھاجەر) و
 (ئیسماعیل) لە گەڵ خۆیدا بیات بۆ (مەککە).
 ئیبراھیم (علیہ السلام) ئەو مندالە و ھاجەری بۆ
 سەفەر سازدا و لەگەڵیاندا کەوتە پرى.
 چەندین پۆژ بەرێگەوہ بوون تەنھا خواست و
 ئیرادەى خودای گەرە پریگەى پیشان دەدا،
 ھەتاخودای گەرە فەرمانى پێدا بەراوەستان لە
 خاکێکی چۆلی دوور لەئاوہدانى، واتە لەو
 جیگەيەى کە دەبوو لە ئایندەيەکی نزیکدا مالى
 خودا (البیت الحرام) ی تیا دا بنیات بنرى. ئیبراھیم
 (ھاجەر و ئیسماعیل) ی گەیان دە ئەو جیگە وشک و
 چۆلایيەى نە ئاوى لى بوو نە دار و درەخت،
 تووورەگەيەک خورما و جەوہەندەيەک ئاوى بۆ
 بەجى ھيشتن و بەشويى خۆیدا گەرايەوہ.

هاجەر بانگى لى کرد و گوتى: بۆكۆي دەچى؟ چۆن
 لەو دۆلە چۆل و وشكەدا بەجىمان دىلپىت؟..چەند
 جار ئەم پىرسىارانەى لى دووبارە دەكردهو بەلام
 ئىبراهيم هەر بەبى دەنگى رېگەى گرتبوو بەر و
 دەروېشت. ئەوجا هاجەر لى پىرسى: ئايا خودا
 فەرمانى پى کردوو پىت؟ ئەمجارە ئىبراهيم وەلامى
 دايەو و گوتى: بەلى!! هاجەر حالى بوو كە ئەو
 كارى خودايە بۆيە بەدلنىيەى يەو و گوتى: كەوابوو
 خودا فەرامۆشمان ناكات..

ئىبراهيم (عليه السلام) جىي هېشتن و روېشت،
 هەرچەندە زۆر لەدلى گران بوو كەوا (هاجەر و
 ئىسماعىل)ى كۆرى كە شىرەخۆرە بوو بە تەنيا لەو
 چۆل و بىابانە جى بىلپىت، بەلام خواستى خوداى
 گەورە لەسەر ووى خواستى ئىبراهيمەو بوو.
 تاو و كوو لەگردۆلەكان وون بوو و ئەوانى لى ديار
 نەما، ئەوجا رووى كرده ئەو جىگەيەى كە
 (لەدوايىدا كەعبەى لى بنىات درا)، لە خودا
 پارايەو و ئەو دوعايەى كرد كە قورئانى پىروژ
 بۆمان دەگىرپتەو: {رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي
 بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا
 الصَّلَاةَ فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً مِّنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ
 وَارْزُقْهُمْ مِّنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ} (۳۷). رَبَّنَا إِنَّكَ

تَعْلَمَ مَا نُخْفِي وَمَا نُغْلِي وَمَا يَخْفَى عَلَى اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ {٣٨}. إبراهيم مانا و شیکاری ئایه ته کان: خودایه ئه و مانا هه ندیک له وه چه و خیزانم له دۆلکی وشکی بن کشتوکالدا جینشین کردووه؛ له لای ئه و ماله ته وه (که له مه و لا بۆت بنیاد ده نییم و که ریز و به های گه وره ی ده بییت و که س ناتوانییت به چاوی بن حورمه تی و سووک بۆی پروانییت)!! خودایه بۆیه لیږه نیشته جیم کردن تا به چاکی نویژ و خودا په رستی ئه نجام بدهن، جا داواکارم دلی هه ندیک له و خه لکه که مه ندکیش بکه یت بۆ لایان و له رزق و رۆزی جوړا و جوړ به هره مه ندیان بکه یت، تا کو سوپاسگوزاری بکه ن. خودایه، تو له نه ینی و ئاشکرامان ئاگاداریت (له کار و کرده وه مان) و هیچ شتییک له زه وی و له ئاسماندا له خودای گه وره په نهان نابیت.

هاجر و کوره که ی به ته نها مانه وه له و ده شته چۆله بن ئاوه، به رده وام شیر ی ددها به کوره که ی و له و ئاوه شی ده خواره وه که ئیبراهیم (علیه السلام) بۆی به جی هیشتبوو، پاش ماوه یه ک جه وه نده که ئاوی تییدا نه ما، زۆری پی نه چوو خوی و کوره که ی تینویتی زۆری بۆ هینان به لام (هاجر) زیاتر بن تاقه تی کوره که ی بوو و ئه و دیمه نه

دلته زېڼه ی کورۍ که ږاده چله کی له تینوان دا زور
 له لا ناخوښ بوو، خوۍ بۇ ږانه گیرا و له و ناوهدا
 که و ته گه ږان و نه ی ده زانی ږوو له کوۍ بکات،
 نزیکترین شوین لیه وه ته پوڅکه یه کی بلند بوو که
 به (صفا) ناسراوه، یه کسه ر ږای کرد بوۍ و چووه
 سه ری و ږوانیه ده ور و به ری به لام هیچ که سی
 به دی نه کرد، پاشان هاته خواره وه به گورگه لوڅه
 (هروله) دامینۍ کراسه که ی هه لکرد بوو شیوه که ی
 ږی و چووه سه ر ته پوڅکه که یه کی دیکه که به
 (مړوه) ناسراوه، له ویش زوری ږوانی هیچ که سی
 به دی نه کرد، دیسان به هه مان شیوه شیوه که ی ږی
 و گه ږایه وه بۇ (صفا). ئەم هات و چوۍه ی نیوان
 (صفا) و (مړوه) حه وت جاری خایاند (۱). ((بۇ
 زانیاری زیاتر ده رباره ی (سعی) به ینی سه فا و
 مه ږوه کرته یه ک له سه ر بکه)).

بیری زه — زه م (زمزم)
 پاشان له سه ر (مه ږوه) وه ده نگیکی بیست، له به ر
 خوۍه وه به خوۍ گوت: ئا بیډه ننگ به، جاریکی
 دیکه ش ده ننگه که ی بیسته وه که ئا وری بۇ دایه وه
 دیتی فریشته یه ک (له مه و قیعی زه مزه م) به
 پاژنه ی پیۍ یا به باله کانی کیښا به زه ویدا و
 یه کسه ر ئاو له و جیگه یه هه لڅولا، فریشته که پیۍ
 گوت: مه ترسن، ئیوه زایه نابن، ئائه وه مالی

خودايه (ئاماژەي بۆ تەپۆلكەيەكى نزيكى كرد، كه
 ئاوي باران لەم لاو ئەو لای كەم كردبۆوه)،
 فريشتهكه بەردەوام بوو و گوتی: ئەم كۆرە و
 باوكی ليرە مالى خودا دروست دەكەن [۱۵].
 ھاجەر لە خۆشياندا بەدەست ئاوەكەي كۆ
 دەكردەووە و نەبەيشتت جۆگەلە بكات، گۆمیلەكەي
 بۆ كرد و جەوہەندەكەي لى پىر كرد. پيغەمبەر
 (دروود و سەلامى خوداي لەسەر بيت) فەرموويە:
 (خودا رەحم بەدايكي ئيسماعيل بكات ئەگەر وای
 نەكردايە و لى بگەراییە ئاوي زمزم پرۆشتايە، ئیستا
 زمزم سەرچاوەيەكى رەوان دەبوو). ھاجەر تير
 ئاوي خواردەووە و شيرى دا بە منداڵەكەي.
 ھۆزى جورھوم

خيلیكى عەرەب كەناويان (جورھوم) بوو
 كاروانیكيان لە نزيك ئەو شوینەووە دەرۆيشتن لە
 خوارووی مەككە لایان دابوو. ديتيان بالندە بەسەر
 ئەو ناوچەيەدا دەسوورپیتەووە، گوتيان: ئەو بالندانە
 بەسەر ئاویكدا دەسوورپیتەووە، ئەوہندەي ئیمە
 ئاگادار بين لەم دۆلەدا ئاو نەبوو، كەسيكيان نارد
 بۆ زانینى ھەوالەكە و گەراییەووە بۆ لایان و مژدەي
 بوونی ئاوي پیدان. پاشان كاروانەكە چوون بۆ لای
 (ھاجەر) و پييان گوت: ئایا رینگەمان پى دەدەيت
 ئیمەش ليرەدا نیشتهجى بين؟ گوتی: باشە، بەلام

مافی ته سه رروفي ئاوه كه به ده ست خو مه وه يه (۲).
 كاروانيه كان هه واليان نارد بو خيزانه كانيان كه
 به ره و مه كه بكه ونه ري. ئيتر ئه و هۆزه واته
 هۆزي (جورهوم) له و شوينه جي نشين بوون.
 ئيسماعيل له وانه وه فيري زمانى عه ره بى بوو، وه
 له ناوياندا گه و ره بوو و ئافره تيكي (جورهومي)
 كرد به هاوسه ري خو.

پيغه مبه ري تي ي "ئيسماعيل" خوداي گه و ره
 به ده قيكي قورئاني ئاماژه ي بو پيغه مبه ري تي ي
 ئيسماعيل كردوو و فهرموويه:
 {وَإِذْ كُنَّا فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ
 وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا {۵۴}. وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ
 وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا {۵۵}. مريم.
 واته: (هه ره وها) له قورئاندا باسى ئيسماعيل بكه،
 به راستى ئه و له به لين و په يمانه كانيدا راستگو
 بوو، ئه و پيغه مبه رو ره وانه كراوى خودا بوو.
 (ئيسماعيل) هه ميشه به رده وام، فهرمانى ديدا به
 خيزانى و خزمانى، كه نويزه كانيان (به ريكي و
 پيكي و له كاتى خويدا) ئه نجام بدن و زه كاتيش
 فهراموش نه كهن و ئه و لاي په روه ردگارى
 شايسته ي ريژو ره زامه ندى بوو خه ونه كه ي
 ئيبراهيم (عليه السلام) و قوربانيدان به ئيسماعيل
 خوداي گه و ره ده فهرموي:

{وَقَالَ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّي سَيَهْدِينِ} (٩٩). رَبِّ هَبْ
 لِي مِنَ الصَّالِحِينَ} (١٠٠). فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ} (١٠١).
 فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَىٰ فِي الْمَنَامِ
 أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرَىٰ قَالَ يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا
 تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِن شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ} (١٠٢).
 فَلَمَّا أَسْلَمَا وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ} (١٠٣). وَنَادَيْنَاهُ أَنْ يَا
 إِبْرَاهِيمُ} (١٠٤). قَدْ صَدَّقْتَ الرُّؤْيَا إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي
 الْمُحْسِنِينَ} (١٠٥). إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْبَلَاءُ الْمُبِينُ} (١٠٦).
 وَفَدَيْنَاهُ بِذَبْحٍ عَظِيمٍ} (١٠٧). وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي
 الْآخِرِينَ} (١٠٨). سَلَامٌ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ} (١٠٩). كَذَلِكَ
 نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ} (١١٠). إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ
 {وَبَشَّرْنَاهُ بِإِسْحَاقَ نَبِيًّا مِّنَ الصَّالِحِينَ
 {وَالصَّافَّاتِ}. (١١٢).

واته: (ئینجا ئیبراهیم گوتی): من ئیوه به جی
 دههیلَم و دهروم به ره و ره زامه ندی پهروه ردگارم،
 له ئایینده شدا بهرده وام ریئموویم دهکات. (ئهوسا
 کوچی کرد)، له خودا پارایه وه و گوتی: خودایه
 نه وه یه کی چاک و پاکم پی بیه خشه. ئیمه ش
 مزدهی کوریکی به ئارام و خوگر و ژیرمان
 پییه خشی (که ئیسماعیل)ه. کاتییک ئه و کوره پی
 دهگات و گه شه دهکات و (دهچیته ئه و ته مه نه وهی
 که ده توانیت خوئی هه ول بدات و توانای کارکردنی
 هه بیت)! ئیبراهیم پیی گوت: کورم؛ من له خه ومدا

ده بینم که تۆ سهرده بېرم! تۆ ده لېی چی؟ رات
 چۆنه؟! گوتی: بابە؛ هەر فەرمانیکت پی دراوه
 جیبه جیی بکه، ده مبینیت ئە گەر خودا بیه ویت، له
 ئارامگران ده بېم. کاتیک هەر دووکیان ته سلیمی
 فەرمانی خودا بوون، ئیبراهیم کورده که ی به پروودا
 ده خات! ئیمه ش بانگمان لیکرد: ئە ی ئیبراهیم
 خه وه که ت هینایه دی، ئیمه هەر ئاوا یاداشتی
 چاکه که ران ده دهینه وه. به راستی ئە مه خۆی
 تاقیکردنه وه یه کی ئاشکرا و پروونه. ئیمه ش
 قۆچیکی گه وره مان کرده قوربانی (ئیسماعیل).
 پاشان ئیمه له ناو گه لان و نه وه کانی داها توودا
 ناوی ئیبراهیممان هیشته وه. سلاو و دروود له سهر
 ئیبراهیم. ئیمه به و شیوه یه یاداشتی چاکه که ران
 ده دهینه وه. به راستی ئە ویش له بهنده
 ئیمانداره کانی ئیمه یه. مژده ی هاتنه دنیای –
 ئیسحاق – یشمان پیبه خشی، که ئە ویش
 پیغه مبه ریکه له چاکه کان.
 ئیبراهیم (علیه السلام) که هیجره تی کرد و
 قه ومه که ی به جیهیشت، داوای له خودای گه وره
 کرد که نه وه یه کی (صالح) ی پیبدات، خودای
 گه وره ش داواکاری یه که ی په سند ده کات و
 کوربکی هیمن (غلام حلیم) ی (۵) پیده به خشیته که
 (ئیسماعیل) ه و یه که م کوریه تی و له ته مه نی (۸۶)
 سالیدا خودا پیی ده به خشی.

ئەوجا لە گەل (هاجر) ی دایکی دەیانبا لەو دەشتە
وشکە و بئ ئاوییهی (مەککە) بە جێیان دەهێڵێت
و خۆی دەگەرێتەو.

ئێبراهیم (علیه السلام) لەو ماوەی ژیاویدا چەندین
جار سەردانی مەککە کردوو. یەکیک لەو
سەردانەکان کاتیک بوو کە کۆرە تاقانەکانی بوو بە
(لاو) و چوو ئەو تەمەنەوێکی کە توانای کەرکردنی
هەبێت! ئێبراهیم (علیه السلام) خەونی دیت لە
خەونەکانیدا دیتی کە کۆرە تاقانەکانی
سەردەپێت (٦). ئێبراهیم (علیه السلام)

مەسەلە کە دەخاتە بەرچاوی ئێسماعیل تاكو ئەم
کارە لەبەر دڵیدا لەبەرت رو ئاسان تریش بێت
لەوێ کە بەزۆر سەری بپێت! و پێی دەلی: کۆری
خۆم من لەخەودا پێیان گوتم تۆ بکەم بە قوربانی،
بزانم تۆ دەلی چی؟ رات چۆنە؟ گوتی: بابە گیان
ئەوێ فەرمانت پێ کراوە جی بەجیی بکە، پشت
بەخودا دەمبینیت لە ئارامگران دەبم....

باوکە کە دەزانیت خەونی پیغەمبەران سەروش
(وێحی) خودایە... کۆرە کە دەزانیت خەونی
پیغەمبەران (وێحی) یە... باوکە کە نایەت لەخودا
بپارێتەو ئەو ئەرکە گرانی لەسەر لایبات بەلکو
دەستبەجی دەیهوێ فەرمانەکانی پەروردگاری
جێبەجی بکات... یاخود باوکە کە نایەت (تەئویل)

بکات و بلیت: ئەى بو راستەوخۇ يېم
 نەگوتراوہ!!...باوکەکە خۇى ناخاتە درەنگ و
 سبەينى يا رۆژيکى دى بەلکو زوو بەدەم
 فەرمانەکەى پەرورەدگاریدا رۆيشتووہ...کۆرەکەش
 نايەت نەرەزايى دەربرېت، خۇى ناساريتەوہ بەلکو
 زۆر بەئەدەبەوہ گوى پرايەلى باوکى دەبيت و
 ئامادەيى خۇى پيشان دەدات...
 کە ھەردووکیان خۇيان دەدەنە دەست فەرمان و
 پريارى خودا و بەتەماى پراپەراندنى ئەمرى خودا
 دەبن، ئىبراھیم ئىسماعیلی بە پروودا خستە سەر
 خاک (واتە دەم و چاوى دەخاتە سەر زەوى و بە
 سکدا دەيخات) تاکو لە پشتەوہ سەرى بېرېت و
 روخسارى کۆرەکەى لە حالەتى سەرپرېندا
 نەبينېت، ئەوجا چەقۆکە بە ملیدا دینیت بەلام
 نايېرېت (واتە جەقۆکە نايېرېت). لە دواوہ
 بانگيکى لېکرا: ئەى ئىبراھیم (دەست ھەلگرە لە
 سەرپرېنى کۆرەکەت چونکە مەبەستى
 تاقیکردنەوہ تمان دەست کەوت و لیمان رادبيت کە
 گوپرايەليت و فەرمانى خودای خۆت بە چاکى
 رادەپەرېنیت)، ئەمە ئەو تاقیکردنەوہ گەورە و
 دیار و رۆشنە بوو کە باوەر و ئيمانى تۆمان پى
 ھەلسەنگاند و (تۆش تيايدا سەرکەوتوو بويت)،

جا له بریتی کوره کت ئه م به رانه ی بۆمان
داناویت (سهریبره و بیکه به قوربانی کوره کت).
که ئاوه پریان دایه وه به رانیکی شاخدار ی گه وره له
دوایانه وه راوه ستابوو [۱۷]، پاشان چوون له (مینا)
سهریان پری [۱۸]. تیبینی یه ک:

جووله که کان له بهر چه سودی ئیددیعیای ئه وه
ده که ن که سهریبراوه که (ئیسحاق) ی کوری
ئیهراهیمه، چونکه له کتیبه که ی ئه وان (سفر
التکوین) به و شیوه یه نوسراوه گوایه خودای
گه وره به (ئیهراهییم) ی فهرموویت: (کوره
تاقانه که ی خۆت که خۆشت ده ویت و (ئیسحاقه)
له گه ل خۆتدا بیه بۆ خاکی - موریه -). ئیمام ابن
کثیر - ره حمه تی خودای لی بیت - له وه لامی ئه و
ئیددیعیای جووله که کاندای گوتوو یه تی: (له و
ئیددیعیایه یاندا بیژه (لفظ) ی - ئیسحاق -

به نابه جی داناوه، چونکه - ئیسحاق - کوری
تاقانه و کوری یه که م نه بووه، به لکو - ئیسماعیل -
بووه، به لام جووله که کان ئه وه یان به پیچه وان ه وه
باس کردوو له بهر ئیره یی (چه سوودی) بردنیان
به - عهره ب -، له بهر ئه وه ی ئیسماعیل باوکی ئه و
عه ره بانه یه که له (حیجاز) دا نیشته جی بوون و
یه کییک له وانیش (محمد - ی پیغه مبه ری خودایه)،
(ئیسحاق) یش باوکی - یه عقووبه - واته

(ئىسرائىل) كە جوولەكەكان لە ڤەچەلەكى ئەون و
ويستووينا ئەو ڤە و پاڤەيە بوخوڤان بېت، بەم
ڤەنگەش دەستكاريى (۷) فەرمايشتى خودايان
كردوو و بوڤان زياد كردوو [۱۹].

هاوسەرەكەى ئىسماعيل دواى ماوہيەك (هاجەر)
وہفات دەكات. ڤوژيكيان ئىبراھيم (عليه السلام)
دېت بو مەككە بو سەردانى مالى ئىسماعيلي
كورى، تەنھا بوو كەكەى لەمالەوہ دەبېت و ئەويش
ئىبراھيم (عليه السلام) نانسېت چونكە نەى
دېتوو. ئىبراھيم (عليه السلام) ھەوالى
ئىسماعيلي لى پرسى، ئەويش لەوہلامدا پيى
ڤاگەياند ميڤردەكەى چووہ بو ڤاو، پاشان لە حال و
بارودوڤخى گوزەرانىانى پرسى، ئەويش لەوہلامدا
گوتى: زور دەست كورت و نەدارين، ئيدى زورى
لەو قسانەى كرد. ئىبراھيم (عليه السلام) پيى
گوت: ئەگەر ميڤردەكەت ھاتەوہ سەلامى لى بكە و
پيى بلى: باشيپانى دەرگەكەى بگورېت (۳).

دواى ئەوہى كە ئىبراھيم (عليه السلام) ڤويشت،
ئىسماعيل ھاتەوہ. وەك ھەستى شتيكى كردبېت،
لە ھاوسەرەكەى پرسى: ئەمڤو كەس ھاتووہ بو
لاتان؟! ئەويش لە وەلامدا گوتى: بەلى، پياويكى
پيرى لەم حالە و لەم ڤەنگە پرسىارى تووى لى كردم

و منیش وه لّامم دایه وه، پاشان پرسپاری حال و
 گوزهرانمانی کرد، منیش گوتم له ناره حه تی و
 سه غله تیداین. ئیسماعیل پرسپاری کرد و گوتی:
 ئه ی باشه هیچ پراسپارده یه کی پی نه گوتی؟! گوتی:
 به لّی، پیی گوتم سه لامی لّی بکه و پیی بلّی:
 لاشیپانی ده رگه که ی بگوریت. ئیسماعیل گوتی:
 ئه وه باوکم بووه، فه رمانی پی کردووم لّیت
 جیا بیه وه، که واته تۆش پرۆ بۆ مالی باوکت!!... به و
 ره نگه ته لّاقی داو هه ر له م هۆزه ژنیکی دیکه ی
 هینا.

پاش ماوه یه کی دی ئیبراهیم (علیه السلام)
 سه ردانی کرده وه، ئه م جاره شیان ئیسماعیل له
 مال نه بوو، ئیبراهیم (علیه السلام) هه والّی
 ئیسماعیله هاوسه ره که ی پرسى ئه ویش له
 وه لّامدا پیی راگه یاند میرده که ی چووه بۆ راوا!
 ئینجا پرسپاری ده رباره ی بارودۆخی ژیان و
 گوزهرانیانی لّی کرد. ئه ویش گوتی: سوپاس بۆ
 خودا زۆر باشین، گوزهرانمان چاکه، سوپاس و
 ستایشی زۆری خوداشی له لا کرد. ئه وجا پرسپاری
 جوۆری خواردنیانی لّی کرد. ئه ویش له وه لّامدا
 گوتی: گوشت! ئیبراهیم (علیه السلام) پرسى: ئه ی
 خواردنه وه تان؟! وه لامی دایه وه و گوتی: ئاوا!

ئىبراھىم فەرموۋى: (اللَّهُمَّ بَارِكْ لَهُمْ فِي اللَّحْمِ
وَالْمَاءِ)، واتە: خودايە بەرەكەتپان بۇ بخەيتە
گوشت و ئاۋەۋە (۴)... پاشان فەرموۋى ئەگەر
مېردەكەت ھاتەۋە سەلامى لى بکە و پىيى بلى:
(لاشيپانى دەرگەكەى چىگىرکا و بيهيليتەۋە).
كاتىك ئىسماعىل گەرايەۋە مالەۋە، بە
ھاۋسەرەكەى گوت: كەس سەردانى كىردوون؟
گوتى: بەلى! پىاۋىكى بە تەمەنى روخسار جوانى
نورانى، پرسىياري تۆى كرد، منىش ۋە لامم دايەۋە،
پاشان پرسىياري حال و گوزەرانمانى كرد، منىش
گوتم: باشىن! ئىسماعىل گوتى: ھىچ راسپاردهى
پى نەگوتى؟ گوتى: بەلى! پىيى گوتم سەلامى لى
بکە و پىيى بلى: (لاشيپانى دەرگەكەى چىگىرکا و
بيهيليتەۋە)! ئىسماعىل گوتى ئەۋە باۋكم بوۋە!
لاشيپانى دەرگەكەش تۆى! فەرمانى پى كىردووم
دەستت لى بەرنەدەم.

باسى لەدايك بوۋنى گەۋرەمان ئىسحاق
خوداي گەۋرە دەفەرموۋى:

{{وَبَشَرْنَاهُ إِسْحَاقَ نَبِيًّا مِّنَ الصَّالِحِينَ}} (۱۱۲). وَبَارَكْنَا
عَلَيْهِ وَعَلَىٰ إِسْحَاقَ وَمِن ذُرِّيَّتِهِمَا مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ
لِّنَفْسِهِ مُبِينٌ. {{(۱۱۳)}}. الصَّافَات.

واته: مژدهی هاتنی دنیای - ئیسحاق - یشمان
پیڤه خشی، که ئه ویش پیڤه مبه ریکه له چاکان.
خیر و به ره که تمان پژاند به سهر ئیبراهیم و به سهر
ئیسحاقدا و له نه وهی ههردووکیان واته:
(ئیسماعیل و ئیسحاق) چاکان و پاکان، ههروهها
ئه و که سانهش پهیدا دهبن به پروونی ستهم له
خویان ده کهن. رۆژیک له رۆژان چهند فریشتهیهک
له سهر شیوهی مروّف هاتن بو مالی ئیبراهیم
(علیه السلام) له (فهلهستین) و بوون به میوانی.
ئه ویش وهک عادهتی میوانداری گایهکی قهلهوی
بو سهربرین، کاتییک خواردنه که ئاماده کرا، دیتی
میوانهکان دهست بو خواردنه که راناکیشن و
نایخۆن، له بهر ئه وه ئیبراهیم زور ترسا چونکه
عادهت وابوو هه ر میوانیک له خواردنی
خانه خویی نه خواردایه، مه بهست وابوو نیازی
خراپیان ههیه. (بو نموونه له کورده واریشدا و
باوه هه ر که سییک خواردنی مالیکی خواردبی،
دهلی: نمه کم کردوون و قهه زیان به و ماله و
خه لکی ماله که ناگهیه نیّت).

خودای گه وره دهفه رموی:

{وَلَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبُشْرَى قَالُوا سَلَامًا
قَالَ سَلَامٌ فَلَمَّا لَبَّى أَنْ جَاءَ بِعِجْلٍ حَنِيذٍ (٦٩). فَلَمَّا

رَأَى أَيْدِيَهُمْ لَا تَصِلُ إِلَيْهِ نَكِرَهُمْ وَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُوا لَا تَخَفْ إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَى قَوْمٍ لُوطٍ {٧٠}.
 وَامْرَأَتُهُ قَائِمَةٌ فَضَحِكَتْ فَبَشَّرْنَاهَا بِإِسْحَقَ وَمِنْ وَرَاءِ إِسْحَقَ يَعْقُوبَ {٧١}. قَالَتْ يَا وَيْلَتَى أَأَلِدُ وَأَنَا عَجُوزٌ وَهَذَا بَعْلِي شَيْخًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عَجِيبٌ {٧٢}.
 قَالُوا أَتَعْجَبِينَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ رَحِمَتُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ إِنَّهُ حَمِيدٌ مَجِيدٌ {٧٣}.
 فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الرَّوْعُ وَجَاءَتْهُ الْبُشْرَى يُجَادِلُنَا فِي قَوْمٍ لُوطٍ {٧٤}. إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّاهٌ مُنِيبٌ {٧٥}. هود.

واتاو شیکاری ئایه ته کان: بیگومان وه فدیکی
 رهوانه کراوی ئیمه (له چهند فریشتهیه ک پیک
 هاتوو) هاتن بو مالی ئیبراهیم به مژده وه (مژده ی
 بوونی مندالیک) و گوتیان: سهلامی خودات
 لیبت، ئه ویش گوتی: سهلامی خودا له ئیوهش،
 دواي به خیرهاتنیان رویشته و جا زوری پی نه چوو
 گه پرایه وه به گوشتی گولکیکی برژاوه وه. جا کاتیکی
 ئیبراهیم دیتی دهستی بو نابهن، کاره که یانی به
 نائاسایی داناو له دلی خویدا لییان ترسا.
 فریشته کان کاتیکی زانیان خو فیک به سهر دلی
 (ئیبراهیم) دا هاتوو و گوتیان مه ترسه، ئیمه
 فریشته و نیردراوی خوداین، بو ئه وه هاتووین تا

گهلی (لوط) له ناو به ربن — له چیرۆکی لوط (عليه السلام) دا به دريژي باس له ناوچوونی قه ومه کهي ده کهين —. له و کاته داخيژانه کهي (سارا) وه ستابوو، يه کسه ر پيکه ني (که زانی میوانه کان فریشته ن و نيردراوی خودای گه وره ن، هه روه ها دلبيشی به وه خویش بوو که مژده ي له ناوچوونی گه لي خراپه کاری — سه دووم — يشيان هيئاوه). جا (خودای گه وره فه رمووی): ئيمه ش مژده مان دايه که (ئيسحاق) ت پيڊه به خشين و له دواي ئه ويش يه عقوب (له نه وه ي ئيسحاق ديته دنياوه).

خيژانی ئيبراهيم گوتي: (شه رمه زارخۆم)! چۆن مندا لم ده بيت من پيرم و ئه وه ش ميڊده که مه، پير و به سالا چووه، به راستي شتيکی سهر سورهيڤنه ره!! فریشته کان گوتيان: ئايا سه رسام ده بيت له فه رمان و کاری خودا؟ ده ي بزائن ره حمه ت و به ره که تي خودا له سهر ئيوه يه، ئه ي خيژانی ئه م ماله پيرۆزه، (بيگومان خودای گه وره کاری وا ده کات) و چونکه هه ميشه سوپاسکراوه و خاوه ني ده رچوو (هيمن بووه) و مژده که شي بو هاتبوو، که وته موحاده له له گه ل فریشته کان، ده رباره ي گه لي (لوط). به راستي ئيبراهيم زۆر له سهر خوۆ به ئارام و خه مخۆر و گه راوه يه بو لای خودا.

خودای گه وره ده فهرموئ:

{وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا وَظَهَّرْ بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ {٢٦}. وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ {٢٧}.}

الحج.

واته: کاتیک شوینی که عبه مان دیاری کرد بو ئیبراهیم (دوای ته و او بوونی، فهرمانمان پیدای که هیچ جوړه هاوه لیکم بو پریار نه دهیت و (بیکه به بنکهی یه کخواناسی) و مالی من (واته که عبه) پاک بکهره وه بو ئه وانهی به ده وریدا ده سورینه وه، یاخود به پیوه ن یا له کرنووش و سوجده بردندان. جا بانگی خه لکی بکه و جار بده له ناویاندا با بین بو حه ج، ئه وانیش به پیاده دین به دهم بانگه وازه که ته وه، یان به سواری (ئه و حوشرانهی که دووری ماوه که) لاوازی کردوون و له هه موو ریگه یه کی دووره وه هه ر دین.

خودای گه وره فهرمانی کرد به ئیبراهیم (علیه السلام) بچیت خانوویه ک بو عیبادت و خودا په رستی له مه که دروست بکات، تاکو بیته یه که مین مال بو خودا په رستی. ئیبراهیم و - ئیسماعیل - کوپی (سه لامی خودایان لیبت) به ری

که و تن بۆ ئەنجام دانی کاره که، خودای گه ورهش
رئینمایی کردن بۆ جیگه کهی که له و شوینه دا
دروستی بکه ن (۸).

کور و باوک پیکه وه که و تنه دروست کردنی بینای
که عبهی پیروژ، له کاتی ئیش کردندا له
به رخویانه وه زیکر و وێرد و دو عایان ده کرد له و
دو عایانه: {وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ
وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ
(۱۲۷). رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً
مُسْلِمَةً لَكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ
التَّوَّابُ الرَّحِيمُ (۱۲۸). رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا
مِّنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ
وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (۱۲۹). البقرة.
واته: ئەو کاتهی ئیبراهیم پایه کانی که عبهی بهرز
ده کرده وه له گه ل ئیسماعیلدا و (ده یانگوت): ئەی
خودای پهروه ردگارمان! ئەم کاره مان لی وه ربگره
و له ربزی چاکه کانماندا تو ماری بکه، چونکه هه ر تو
بیسهر و زانایت. ئەی خودای پهروه ردگارمان
هه ردوو کمان وا لی بکه ته نها فه رمان به ردار و
ملکه چی تو بین و له نه وه کانیشمان ئوممه تیکی
مسولمان و فه رمان به ردار بۆ خو ت فه راهه م به یینه
و چۆنیه تی ربیازی به ندایه تیمان فی ربکه و
نیشانمان بده و ته وبه و په شیمانیمان لی وه ربگره،

بېگومان تۆ زۆر تەوبە وەرگەر و مېھرەبان و
 دلۇقانىت. ئەي خوداي پەرۋەردىگارمان! بۇ ئەو
 خەلگەي كە لەئائىندەدا دىن (لە نىيە ئەو وەچەو
 نەوانەماندا) پېغەمبەرئىك لەخۇيان پەرۋانە بگە (كە
 ئەويش پېغەمبەرى خودا محمد بوو) (۹)، تاكو
 ئەو ئايەت و بەلگەو نىشانانەيان (دەربارەي بوون
 و تاك و تەنيايى تۆ و گەورەيى شان و شەوگەتى
 تۆ) يان بۇ بخوئىنئىتەو، فېرى كىتپە پىرۋزەكەي تۆ
 (واتە قورئان) و داناييان بگات، تا دل و دەروونيان
 لە ھەموو داب و نەرىتئىكى خراب و گشت
 سىفەتئىكى ناپەسند پاك بگاتەو، بەراستى ھەر تۆ
 بالادەست و دانائىت.

ئىبراھىم دەستى كرد بە دروست كردنى
 دىوارەكانى (كەعبە) و - ئىسماعىل - ي كوربىشى
 بەردى دەدايە دەست، كاتئىك دىوارەكە بەرز بۆو
 ئىبراھىم نەيدەتوانى بەرد بەرز بگاتەو بەلكو
 چوۋە سەر بەردئىك كە بە (مەقامى ئىبراھىم) ناو
 دەبرئىت [۲۰]، ئىدى ھەر كە لايەكى دىوارەكەي
 تەواو دەكرد ئەو بەردەي ژىر پىي دەگواستەو
 بۆ تەواو كردنى لايەكى دىكە و لەسەرى دەوہستا،
 تا گەيشتنە ئاستئىك ئىبراھىم بە ئىسماعىل (عليه
 السلام) ي گوت: بەردئىكى باشم بۆ ئەم جىگەيە بۆ

بهینه، ئیسماعیل درهنگ هاته وه، که هاته وه دیتی
 ئه و جیگه یه ئه و چوبو به ردی بو بیئی به ردیی
 رهشی زور چاکی لی داندراوه، گوئی ئه وه کی ئه و
 بهردهی هیئا؟ ئیبراهیم (علیه السلام) فهرمووی
 که سیک له تو چوست و چالاک تر [۲۱]، پاشان
 خهریک بوون تا هه موو دیواره کانیان ته و او کرد.

قورئانی پیروزیش ئاماژه بو کاری دروست کردنی
 که عبهی پیروژ دهکات له م ئایه تانه دا:
 {وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا وَاتَّخِذُوا مِن
 مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى وَعَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ
 أَن طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ
 (۱۲۵). وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا
 وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ
 الْآخِرِ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ
 عَذَابِ النَّارِ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ (۱۲۶). وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ
 الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ
 السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (۱۲۷). البقرة.

واته: (یادی ئه وهش بکه نه وه "خودای گه وره ئه و
 نیعمه ته ده خاته وه یادی عه ره به مسو لمانه کان")،
 چون ئه م ماله مان (که عبه) کرده جیگای

کۆبوونه‌وه‌ی خه‌لکی، که به‌وپه‌ری هیمنی و
 ئاسایش و ئاسووده‌یییه‌وه له‌وێ به‌یه‌ک بگهن (ده
 ئیوه‌ش خه‌لکینه) مه‌قامی ئیبراهیم که شوینی
 تایبه‌تی خوداپه‌رستی ئه‌و بوو، بیکه‌نه جیگه‌ی
 خوداپه‌رستی و نوێژ، ئینجا فه‌رماناندا به
 ئیبراهیم و ئیسماعیل که ئه‌و مالّه‌م خاوین
 بکه‌نه‌وه (له‌ چه‌په‌لی ماددی وه‌ک به‌دکرداری و
 به‌دخوویی، هه‌روه‌ها له‌چه‌په‌لی مه‌عنه‌وی وه‌ک
 هاوه‌ل بۆ خودادانان "شرک" و بتپه‌رستی) بۆ
 ته‌واف کاران (ئه‌وانه‌ی به‌ده‌وریدا ده‌سورپینه‌وه) و
 بۆ ئه‌وانه‌ی (اعتکاف) ده‌که‌ن، هه‌روه‌ها بۆ
 کړنووشبه‌ران و سوجده‌به‌ران.
 (یادی ئه‌وه بکه‌نه‌وه) کاتیکی ئیبراهیم دوعای کرد
 و گوتی: ئه‌ی خودای په‌روه‌ردگار: ده‌ورووبه‌ری ئه‌م
 مالّه‌ت بگێره به‌ شارێکی پر له‌ ئاسایش و
 دانیش‌توانه‌که‌شی که باوه‌ریان به‌ خودا و پۆژی
 دوا‌یی هه‌یناوه به‌هره‌مه‌ندکه له‌ رزق و پۆزی.
 (خودای گه‌وره‌ش نزاکه‌ی گیرا‌کرد) و فه‌رمووی:
 ته‌نانه‌ت ئه‌وه‌ش کافره‌ بی به‌ش ناکه‌م له‌ به‌ره‌م
 و ناز و نيعمه‌تی که‌م ته‌مه‌نی ئه‌م دنيا‌یه، به‌لام له
 پۆژی قیامه‌تدا ده‌یانخه‌مه به‌ر سزای دۆزه‌خ و
 دژوارترین چاره‌سه‌ر. (به‌یاد به‌ینن) ئه‌و کاته‌ی
 ئیبراهیم پایه‌کانی که‌عبه‌ی به‌رز ده‌کرده‌وه له‌گه‌ل

ئىسماعىلدا و (دەيانگوت): ئەي خۇداي
پەرۋەردىگارمان ئەم كارەمان لى ۋەرىگرە و لەپىزى
چاكەكەنماندا تۆمارى بىكە، چونكە ھەر تۆ بىسەر و
زانائىت.

بەلى.....خۇداي گەۋرە نزاكەي - ئىبراھىم - ي
گىراکرد و داۋاكارى يەكەي بەجى گەياندا و شارى -
مەككە - ي كىردە ۋىلايىتى ئارام و ھىمىن و ھەر
كەسىك ۋىستىيىتى دەستدرىژى بىكەتە سەر، خۇداي
گەۋرە لەناۋى بىردوۋە، ھەرۋەھا ئەو نزاىەشى
گىراکرد دەربارەي بەخشىنى پىزق و پىۋىزى يەكەي
زۆر بە دانىشتوانەكەي....

تواناي خۇداي مەزىن لەسەر زىندوۋ كىردنەۋەي
مىردوان خۇداي گەۋرە تواناي بەسەر ھەموۋ
شىتىك لە گەردوۋندا ھەيە و ھىچ شىتىكى لەلا گران
و ئاسەنگ نى يە، چونكە ۋەك چۆن مىرۋقى
لەسەرەتادا خەلق كىردوۋە تواناشى لەسەر
زىندوۋ كىردنەۋەي بۆ پىۋىزى قىيامەت ھەيە،
ۋەلامىكى قورئان بۆ ئەو كەسانەي كە باۋەپىيان
بەپىۋىزى دوايى نى يە، يا ئەو كەسانەي كە دوۋىلن
و گومانىيان ھەيە كە بەدى ھاتنى پىۋىزى دوايى
(الْيَوْمَ الْآخِر) بە دوۋر دادەنپىن و گوايە خۇدا لەۋە
دەستەۋسانە. ۋەلامىكى قورئان بۆ ئەو جۆرە
كەسانە لە ۋەسەف كىردنى قودرەتى خۇدا ئەۋەيە:

{أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا
 قَالَ أَنَّى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِئَةَ
 عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ
 يَوْمٍ قَالَ بَلْ لَبِثْتَ مِئَةَ عَامٍ فَانْظُرْ إِلَى طَعَامِكَ
 وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانْظُرْ إِلَى حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَ آيَةً
 لِلنَّاسِ وَانْظُرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا
 لَحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ
 قَدِيرٌ {٢٥٩}. البقرة.

واته: يا خود وهك ئه و كه سهى تپيه پرى به لای
 شارۆچكه يه كدا كه هه موو خانوو هه كانى به سهر
 سه قفه كانيدا ته پى بوون، له بهر خۆيه وه گوتهى:
 ئاخۆ خوداى گه وره چۆن خه لكى ئه م شارۆچكه يه
 دواى مردنيان زيندوو ده كاته وه؟! (ئه و كه سه
 عوزه ير پيغه مبه ر بوو)، يه كسه ر خوداى گه وره
 سه د سال مراندى و پاشان زيندووى كرده وه و
 پيى فه رموو: چه ند مايته وه؟ (عوزه ير) گوتهى:
 رۆژيک يا كه متر له رۆژيک ماومه ته وه، (خودا)
 فه رمووى: نه خيىر ئه وه سه د سالت پيچوو، جا
 ته ماشاى خواردن و خواردنه وه كه ت بكه (له و ماوه
 دريژه دا) نه گوڤراوه و تيک نه چوو، ته ماشاى
 گويدريژه كه شت بكه؛ (بويه ئه وه مان كرد) تا به م
 به سه رهاته بته كينه موعجيزه بو خه لكى، جا
 ته ماشاى ئيسكه كانى (گويدريژه كه ت) بكه، چۆن

به‌رزیان ده‌که‌ینه‌وه و به‌یه‌که‌وه‌یان ده‌به‌ستین و
پاشان به‌ گوشت دایانده‌پۆشین، کاتی‌ک دیتی و
بۆی ده‌رکه‌وت گوتی: چاک ده‌زانم و دل‌نیام
به‌راستی خودا ده‌سه‌لاتی به‌سه‌ر هه‌موو شتی‌کدا
هه‌یه..

ئێبراهیمیش (علیه السلام) هه‌رچه‌ند باوه‌ری
هه‌بوو به‌توانای خودا له‌سه‌ر زیندوو‌کردنه‌وه‌ی
مردوان له‌روژی دوا‌ییدا، به‌لام داوای نموو نه‌یه‌کی
به‌رچاوو هه‌ست پێ‌کراوی له‌و باره‌یه‌وه له‌ خودای
په‌روه‌ردگار کرد تا‌کو ئارامی و دل‌نیایی له
ده‌روونیدا بچه‌سپین، خودای گه‌وره‌ش ئه‌و
داوایه‌ی بۆ به‌جی هه‌یناو توانای خۆی پێشان دا،
هه‌روه‌ک قورئانی‌ش به‌م جو‌ره‌ بۆمان ده‌گێرێته‌وه:
وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى قَالَ
أُولَمْ تُؤْمِن قَالَ بَلَىٰ وَلَٰكِن لِّيَظْمَنَنَّ قَلْبِي قَالَ فَخُذْ
أَرْبَعَةً مِّنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلَىٰ كُلِّ
جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِيَنَّكَ سَعْيًا وَاعْلَمَنَّ أَنَّ
اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ {٢٦٠}. البقرة.

واته: هه‌روه‌ها - ئێبراهیم - داوا‌کاری یه‌کی له‌ خودا
هه‌بوو و گوتی: خودایه‌ پێشانم بده‌ چۆن مردوو
زیندوو ده‌که‌یته‌وه؟ خودا فه‌رمووی: ئه‌ی مه‌گه‌ر
باوه‌رت به‌وه نه‌هه‌یناوه؟ ئه‌ویش گوتی. به‌لی!
(چۆن باوه‌رم نه‌هه‌یناوه) به‌لام هه‌ز ده‌که‌م

(بەچاوى خۆم بېيىنم) تا دلم ئارام بگرىت،
(خوداي گەورەش بۆ وەلامى داواكەي) پىي
فەرموو: دە كەواتە چوار بالئندە بېنە و پارچە
پارچەيان بکە و ھەر بەشېک لە و پارچانەش بخەرە
سەر چىايەك، ئەوجا بانگيان بکە، دەبىنيت بە
خىرايى ھەموويان دىنەوہ بۆلات و (زىندوو
بوونەتەوہ). بەم رەنگەش بزانە خودا بالادەست و
داناىە.

ئەگەر بەوردى سەرنج لەم فەرمايشتەي خوداي
گەورە بدەين بۆمان دەرەكەويّت كەوا (ئىبراھىم)
ھىچ گومانىكى لە (باوەر بە قودرەتى خودا و
زىندوو كەردنەوہى مردوان بۆ رۆژى دوايى) نىە،
بەلكو بۆ دلىايى ئەم داوايەي لە خودا كەردووہ
چونكە ئەگەر گومانى ھەبوايە لەم مەسەلەيەدا
داواكارىيەكەي بەم جۆرە دەبوو: (ئايە مردووان
زىندوو دەكەيتەوہ؟ ھل تحيى الموتى؟) نەك
(چۆن مردوان زىندوو دەكەيتەوہ... كيف تحيى
الموتى). پرسىارەكەشى وەك پرسىارى ئەو
مرۆقەيە كە دەيەويّت دلارام و دامەزراو بىت و
بوارىك بۆ گومان و رارايى نىو دەروونىدا
نەھىلەيتەوہ.

به ره به ستکارییه ک له خراپه) تاقیی کردو ته وه
ئه ویش به ته واوی هه مووی جی به جی کردو وه و
مافی ته واوی تیدا گه یاندوون:

{{وَإِذْ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي
جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ
عَهْدِي الظَّالِمِينَ}} (١٢٤). البقرة.

په روه ردگاری ئیبراهیم، ئیبراهیمی تاقیکرده وه به
چهند فه رمان و پریاریک، ئه ویش زۆر به جوانی
ئه نجامیدان، دواپی (که له هه موو

تاقیکردنه وه کاندای سه رکهوت) خودا فه رمووی من
پریارم داوه بته که مه پیشه وای خه لکی، ئیبراهیم
گوته: هه ز ده که م نه وه کانیشم له و کاره پیروژه
بی به هره نه بن، خودا فه رمووی: په یام و په یمانی
من بو سته مکاران نابیت (با نه وهی تۆش بن):

• خودای گه وره کردو ویه تی به پیشه وای
باوه پرداران و هه روه ها چاوی لی بکه ن و پا به ندی
رێسا و سوننه تی بن و له سه ر شوین پیی ئه و رێگه
ده ربکه ن، وه ک خودای گه وره ده فه رمویت (قَالَ
إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا) ئیبراهیم پیغه مبه ر
گوته: (قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي)، خودای گه وره
فه رمووی: (قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ).
"ته ماشای ئایه تی سه ره وه بکه .."

• هه رچی پیغه مبه ربک له دواى ئیبراهیم هاتوو، له نه وهى ئه و بووه: {{وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ وَآتَيْنَاهُ أَجْرَهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ}} (٢٧).
العنكبوت.... {{وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ كَلًّا هَدَيْنَا وَثُوحًا هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَى وَهَارُونَ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ}} (٨٤). وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَى وَعِيسَى وَإِلْيَاسَ كُلٌّ مِّنَ الصَّالِحِينَ (٨٥). وَإِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَيُوشَعَ وَلُوطًا وَكَالًا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ (٨٦). وَمِنْ آبَائِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَإِخْوَانِهِمْ وَاجْتَبَيْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (٨٧).
• له دواى پیغه مبه ری خودا محمد (علیه السلام) ئیبراهیم (علیه السلام) گه وره ترین پیغه مبه ره، پیغه مبه ره (علیه السلام) ده فهرموی: ((وأخرت الثالثة لیوم یرغب إلی الخلق کلهم حتی إبراهیم)). مسلم گیراویه تیه وه. واته: دوعای سییه مم هه لگرتوو ه بوؤ رۆژی قیامهت، ئه و کاته ی هه موو خه لکی ئومیدیان پیمه هه تا ئیبراهیمیش.
• خودای گه وره ئه وهنده ربزی گرتوو و خووشی ویستوو، بویه پله وپایه ی (ئیبراهیم) ی دیاری کردوو و ده فهرمویت: {{وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا}} (١٢٥). النساء.

واته: خودا ئیبراهیمی به تایبه تی هه لټژاردوو ه و
 پالاًوتووویه تی و کردووویه تی به خوښه ویستی خوئی
 و ریزداری کردوو ه. پیغه مبه ری خوداش (علیه
 السلام) ده فهرموئی: ((فَإِنْ اللَّهَ إِتَّخَذَنِ خَلِيلًا كَمَا
 اتَّخَذَ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا)). مسلم. واته: خودای گه وره
 منی کردوو ه به خه لیلی خوئی هه روه ک چۆن
 ئیبراهیمی کردوو ه به خه لیلی خوئی.
 هه روه ها قورئانی پیروژ هه ندیک سیفەت و
 ره وشته به رزه کانی ئیبراهیم (علیه السلام) مان بو
 دیاری ده کات: • خودای گه وره فهرموویه: {{إِنَّ
 إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ
 الْمُشْرِكِينَ (۱۲۰). شَاكِرًا لِّأَنْعَمِهِ اجْتَبَاهُ وَهَدَاهُ إِلَى
 صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (۱۲۱). وَآتَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً
 وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ (۱۲۲)}}. النحل.
 واته: ئیبراهیم هه رخوئی ئوممه تییک (نه ته وه یه ک)
 بوو (چونکه هه موو خاسیه ت و نه ریه ته جوانه کانی
 تیدا کو بیوونه وه)، ملکه چ و فهرمان به رداری خودا
 بوو له هه موو بیر و باوه ریکی چه وت به دوور بوو
 و هیچ که سی نه کردوو ه به هاو به ش و هاو ه لی
 خودا... هه روه ها زۆر سوپاسگوزاری خودا بوو له
 به رامبه ر ناز و نیعمه تی بی شوماری
 په روه ردگار به وه، ئه ویش هه لی بژاردو ری نیمووی

کرد بو ږیبازی راست و دروست... ئیمه هه ر له
دنیا دا چا که مان پیبه خشی و پاداشتی چا که مان
دایه وه و له ئاخیره تیشدا له ږیزی چا کاندایه (که
ږیژدار و به خته وه ر و کامه رانن)...

• هه روه ها خودای گه وره فهرموویه: {{وَاذْكُرْ فِي
الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا}}. {۴۱}. مریم.
واته: (ئهی محمد) باسی ئیبراهیم بو گه له که ت
بگیره وه، به راستی ئه و که سایه تیه کی راستگو بوو،
له پیغه مبه رانیس بوو (۱).

• هه روه ها له وه سفیکی دیکه ی ئیبراهیم (علیه
السلام) خودای گه وره فهرموویه: {{وَإِبْرَاهِيمَ الَّذِي
وَقَّى}}. {۳۷}. النجم. واته: یان ئه و ئیبراهیمه ی که
هه موو په یمانه کانی به جی هینا به ته واوی.
(هه موو خه سله تیکی باوه ر و لقه کانی ته واو کرد،
هیچ فهرمانیکی گرنه، فهرمانیکی
سویاسگوزاری ی له بیرنه ده برده وه و هیچ
کاریکی گه وره ش له کاریکی بچوکتري
دانه ده پری).

دوعا و نزا کانی ئیبراهیم (علیه السلام)
قورئان هه ندیک له و نزیایانه مان بو ده خاته پروو که
له سه ر زاری ئیبراهیم (علیه السلام) هاتوون،
ئه گه ر سه رنجی ئه و نزیایانه بده یین بو مان
ده رده که وی که ئه و پیغه مبه ره لای خودای گه وره

خۆشه‌ويست بووه، چونكه له نزاكانيتدا هه‌چ كات
داواى كه‌ره‌سه‌يه‌ك له كه‌ره‌سه‌كانى دنيا ناكات،
به‌لكو نزاى ئه‌و نزاى مرۆڤيكي باوه‌رداره كه
خوداى خۆى ناسيوه و ئىدى هه‌موو شتيكى
ديكه‌ى له‌به‌ر چاو گچكه بووه. له‌نزاكانى :

{رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ} (٨٣).
{وَاجْعَلْ لِّي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ} (٨٤). {وَاجْعَلْنِي
مِنْ وَرَثَةِ جَنَّةِ النَّعِيمِ} (٨٥). {وَاعْفِرْ لِأَيِّبِي إِنَّهُ كَانَ مِنَ
الضَّالِّينَ} (٨٦). {وَلَا تُخْزِنِي يَوْمَ يُبْعَثُونَ} (٨٧). {يَوْمَ لَا
يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ} (٨٨). {إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ
سَلِيمٍ} (٨٩). الشعراء.

واته: خودايه زانيارى و دانايى و ده‌سه‌لاتى ته‌واوم
پى ببه‌خشه و په‌يوه‌ستم بكه به چاكه‌كارانه‌وه
(٢). خودايه يادى خي‌رم با له‌سه‌ر زارى نه‌وه‌كانى
داهاتوو بميني‌ت. بمگي‌ره له‌و كه‌سانه‌ش كه
به‌هه‌شتى پر له‌ناز و نيعمه‌ت به‌ده‌ست ده‌هي‌نن و
ده‌بنه‌خواه‌نى، له‌باوكيشم خۆش بيه به‌پراستى
ئه‌و له‌پريزى گوم‌پراكاندا بوو (٣). له‌پروژى زيندوو
بوونه‌وه‌ى ئه‌و خه‌لكه‌دا شه‌رمه‌زارم مه‌كه. ئه‌و
پروژه‌ى كه‌نه مال سوود ده‌به‌خشيت و (فرياي
ئاده‌ميزاد ده‌كه‌وي‌ت) نه‌مندال و نه‌وه. مه‌گه‌ر
كه‌سي‌ك به‌دل و ده‌روونى پاك و بي‌گه‌رد و پر له
ئيمان، به‌خزمه‌ت په‌روه‌ردگار گه‌يشتي‌ت.

له نزاكانی ئیبراهیم (علیه السلام) و ئیسماعیل
(علیه السلام) پیکه وه:

{رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً
لَكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ
الرَّحِيمُ} (۱۲۸). رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو
عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ
إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ} (۱۲۹). البقرة.

واتای ئایه ته کان: خودایه، هه ردوو کمان وای بکه
که ته نها فه رمانبه ردار و ملکه چی تو بین و له
نه وه کانیشمان ئوممه تیکی مسولمان و
فه رمانبه ردار بو خوت فه راهه م بهینه و چۆنیه تی
ریبازی به ندایه تیمان فیڕکه و نیشانمان بده و
ته وبه و په شیمانیمان لی وه ربگره، بیگومان تو
خودایه کی زور ته وبه وه رگر و میهره بان و
دلوقانیت. ئه ی خودای په روه ردگارمان، له نیو ئه و
وه چه و نه وانه ماندا پیغه مبه ریک له خویمان ره وانه
بکه، تائایه ته کانی تویمان به سه ردا بخوینیته وه و
فیڕی کتیبه پیروژه که ی تو (واته قورئانی پیروژ) و
داناییان فیڕ بکات، تا دل و دهروونیان له ژهنگ و
کرده وه یان له ره وشتی ناپه سه ند پاک بکه ته وه،
به راستی هه ر تو خودایه کی بالا ده ست و
دانایت (۴).

نزایه کی دی له نزاکانی ئیبراهیم (علیه السلام):
 {{رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَاعْفِرْ لَنَا رَبَّنَا إِنَّكَ
 أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ}}. {۵}. الممتحنة.

{{إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمَ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ
 (۱۳۱). وَوَصَّى بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ
 اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ
 مُسْلِمُونَ}}. {۱۳۲}. البقرة.

ئىبراهیم (علیه السلام) کوټایى ژيانى له شارى
 (حبرون = الخلیل) به سهر بردووه، ههر له ویش
 وه فاتى کردوه. له گهل (سارا) ى خیزانى،
 (ئیسحاق) ى کوږى و (یهعقوب) ى کوږه زای
 پیکه وه نیژراون له و چوارگوښه یه دا که سوله یمانى
 کوږى داود (سه لامیان لى بیټ) بوى دروست
 کردون و نه وه له دواى نه وه هه واله که گه یشتوه به
 ئیمه [۲۴].

کوټایى